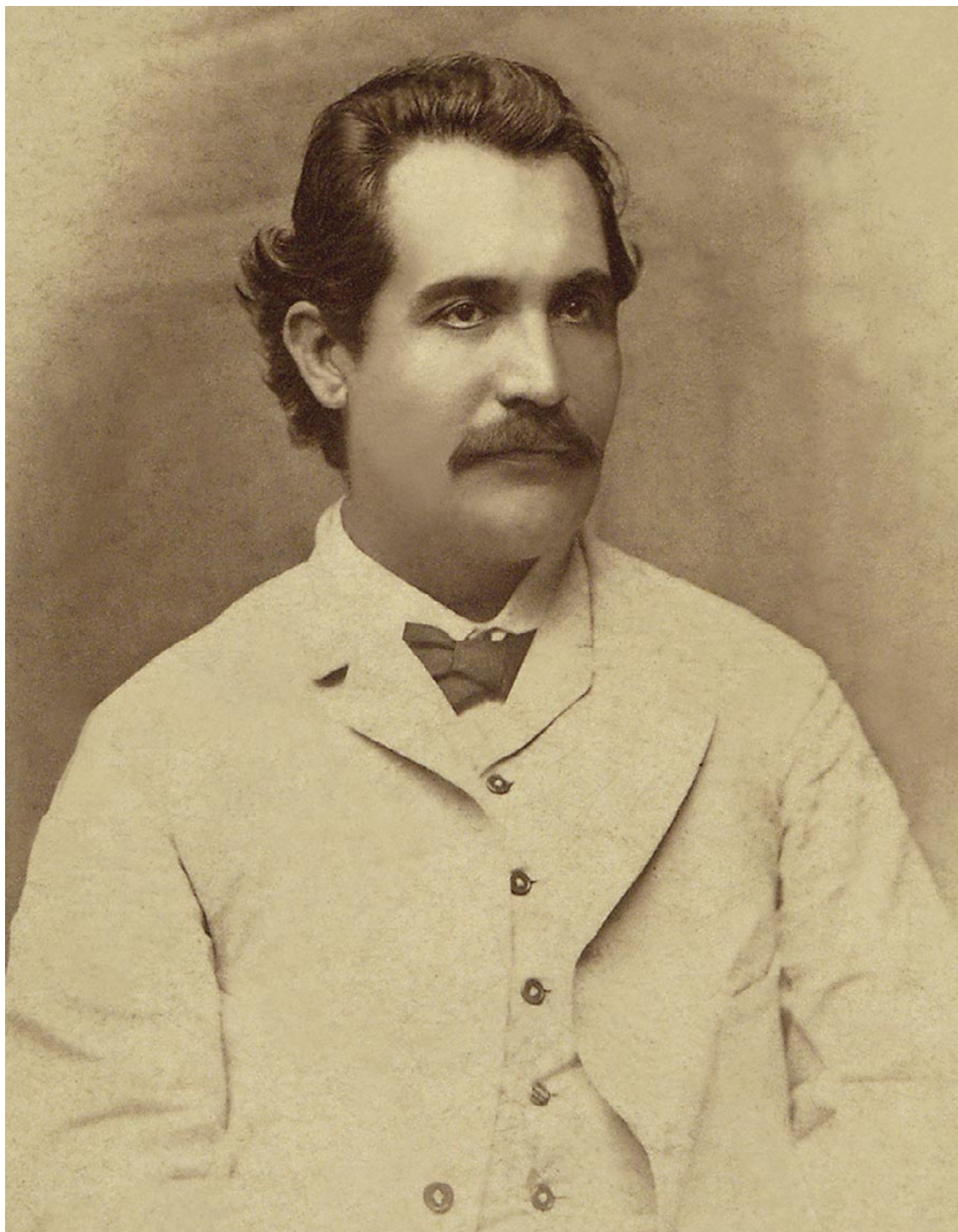

1 / 263

■ Ianuarie 2025
■ Anul XXIII

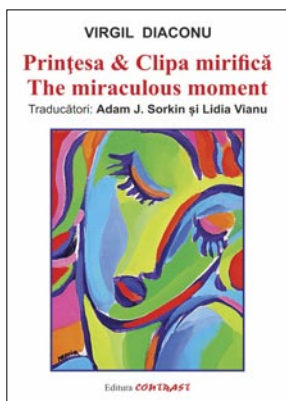
Cafeneaua literară

supliment

**ARTE
POETICE**

Virgil DIACONU - EMINESCIZAREA
ȘI DEZEMINESCIZAREA POEZIEI
ȘI A CRITICII LITERARE

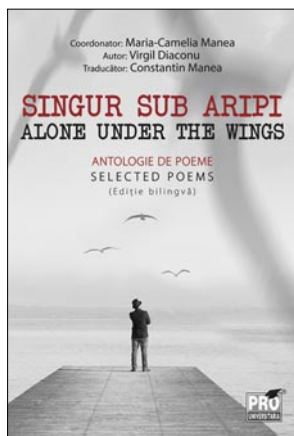

În volumul **PRINȚESA & CLIPA MIRIFICĂ – THE MIRACULOUS MOMENT**, tradus în limba engleză de către Adam J. Sorkin și Lidia Vianu (Editura Contrast, 2024), Virgil DIACONU adună cele mai reușite poeme de dragoste, dar și poeme cu tentă socială și protestatară, distribuite în primele două secțiuni ale cărții. În cea de a treia secțiune se află parabola *Dragoste și frumusețe*, un *Jurnal de nostalgia și răzvrătiri*, precum și *Tratat despre poezie sau Îndreptări pentru poetul tânăr*.

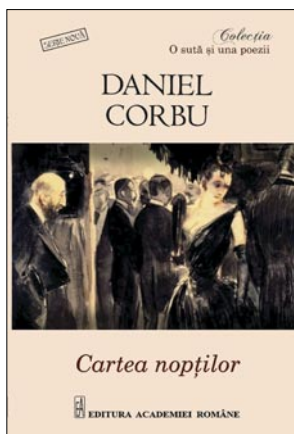
Virgil DIACONU a editat 26 de cărți, dintre care 15 de poezie în limba română, două cărți de poeme bilingve, română și engleză, o carte de poeme în limba germană, volume de filosofie și de estetică a poeziei, trei volume de anchete – *Poezia postmodernă. Anchetă*, 2015, *Poezia canonică românească. Anchetă*, 2020, *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, 2024 –, două volume de exegeze biblice – *Biblia literară*, 2020, și *Biblia literară și dogmatică*, 2021.

Virgil DIACONU a obținut șase premii pentru cărțile de poezie și volumul de exegeze biblice, *Biblia literară*, acordate de către U.S.R. Poezia lui a fost foarte bine primită de către critica literară, despre ea scriindu-se peste o sută de cronici literare.

Antologia de poeme **Virgil Diaconu, SINGUR SUB ARIPI, ALONE UNDER THE WINGS**, ediție bilingvă, a apărut la Editura Pro Universitaria, București, 2023, într-o condiție grafică deosebită. Coordonator Maria-Camelia Manea, traducător Constantin Manea.

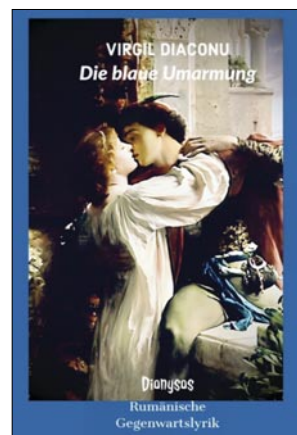

Refuzând oferta poeticii postmoderniste contemporane, mai precis poetizarea mult lăudatului cotidian optzecist, a biografismului searbăd atomizat, a ironiei sau poetica heteroclită, **DANIEL CORBU** își elaborează discursul poetic din antologia **Cartea nopții** (2024) ca pe o mărturisire sau o confesiune a unei vieți, care se arată a fi deopotrivă trăită și vizionară. Personajul central al poemelor corbiene este propriul *eu*, plasat într-un orizont existențial a cărei

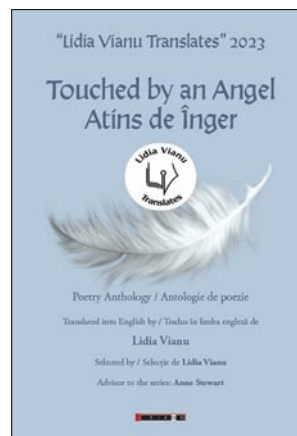
problematică este hrănită de lirismul înalt și de melancolie, de neliniște și vibrație afectivă. Toate întrucipările existențiale și ficționale sunt piesele unui pazel, destinate să compună portretul unui poet care reușește să ofere versurilor sale tumult, orizont și stare poetică. Viziunea autoscopică a lui Daniel Corbu face din el un poet original, una dintre puținele voci poetice autentice din dealu'-valea literară. „Despre el se va spune:/ avea un ochi glorios ce nu mai privea decât în sine./ Era atât de preocupat de esențe/ că până și moartea i se părea o melodie galantă”. (**Virgil DIACONU**).

Volumul de poezie **Die blaue Umarmung / Înbrățisarea albastră**, semnat de **Virgil Diaconu**, tradus în limba germană de către poetul Christian W. Schenk (128 de pagini), a apărut de curând la „Independently Published”, colecția „Dionysos”, și se găsește deja în vânzare în Germania și pe Amazon.

Iată prezentarea făcută de către Christian W. Schenk: „Pentru Virgil Diaconu, versurile sunt porunca supremă, iar cuvântul, cu multele sale valențe, este dulcele chin în nesfârșita căutare de imagini și adevăruri noi. Poeziile sale sunt ca o vibrație a existenței noastre istorice, completând diversitatea eternă a umanismului cu noi atribute și adevăruri. Poeziile sunt bine echilibrate, cu accente metafizice pentru a surprinde mai bine destinul ființei. Esența ființei umane împletită cu iubirea și natura joacă un rol central: principiile lor domină nu doar condițiile pământești și cosmice, ci și arta și istoria existenței naturii umane. Noul profil estetic independent pe care Virgil Diaconu îl reprezintă în literatura română se reflectă în acest volum într-un mod deosebit”.

EDITURA **EIKON** a lansat la Bookfest (2 iunie 2024) volumul **TOUCHED BY AN ANGEL / ATINS DE ÎNGER, Poetry Anthology / Antologie de poezie**, Translated into English by / Tradus în limba engleză de **LIDIA VIANU**. Selected by / Selecție de Lidia Vianu, Advisor to the series: **Anne Stewart** (Editura „Eikon”, 2024, 448 p.).

În volum sunt cuprinși poezii care au câștigat concursul organizat de către Lidia Vianu, distribuiți astfel: **I.** Virgil Diaconu, Nicolae Silade; **II.** Toma Grigorie, Emil Dinga, Ionuț Calotă; **III.** Ion Haineș, Zenovie Cărlugea, Felix Nicolau, Eugenia Țarălungă, Ionel Bota, Șerban Codrin Denk, Nicu Ilie, Zoia Elena Deju, Lucian Domșa, Tincuța Horonceanu Bernevic, Ana Ionesei, Emanuel Pope, Alice Popescu. Cartea se poate comanda la: <https://www.librariaeikon.ro/poezie/1717-touched-by-an-angel-atins-de-inger.html> (**CRONICAR**)

O ilustrare a debutului în literatura română al lui Mihai Eminescu

Ca un poet născut sub o stea norocoasă, Mihai Eminescu se luptă și azi cu data debutului său în literatura română. Unii istorici literari consideră că debutul real este publicarea poeziei *De-aș avea*, în Revista „Familia” din 25 februarie/9 martie 1866, alții că debutul absolut a fost cel din revista gimnaziștilor din Cernăuți, care au strâns șapte poezii pe care le-au publicat (probabil) în ianuarie 1866. (Chiar mai mult, unii consideră că a debutat în 1865, cu *Viața și Stelele-n cer*).

Mulți dintre noi știu aceste amănunte, dar nu am văzut niciodată imagini cu textele împriinate!

Cele șapte poezii au fost publicate de elevii gimnaziului din Cernăuți în placheta *Laecrimioarele învaetaecelor gimnaesiaști de'n Cernaeuți la mormîntul prea iubitului lor profesoriu ARUNE PUMNUL repaeusat într'a 12-24 ianuariu 1866*. După cum se știe, la pagina a 4-a apare semnătura „M. Eminovicu, privatist”.

Imaginile cu revista gimnaziștilor:

Placheta este marcată cu data 1866

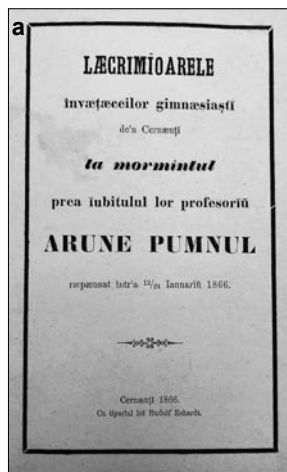

a. Coperta I a plachetei gimnaziștilor din Cernăuți

b. Poezia lui Eminescu, *La mormântul lui Arune Pumnul*, marcată ca fiind al doilea text, semnată (pag. 4)

Imaginile poeziilor lui Mihai Eminescu publicate în anul său de debut, 1866:

1. Poezia de debut, Revista „Familia” - *De-aș avea*
2. Prima pagină și frontispiciul revistei și un frumos portret al lui Emanoil Gojdu.
3. Poezia *De-aș avea* – toată pagina.

b

HH.

Îmbracă-te în doliu frumoasă Bucovine,
Cu cipra verde 'nceinge anticea fruntea ta;
C'acuma de'n pleiada-ți aironose și senine
Se stinse un luecafor, se stinse în lumina,
Se stinse - în dalba stea.

Metalica, vibrînda a ciopetelor jale
Viesce în cadența și suna întristat;
Căci al! geniul mare al descoperirii tale
Păezi so duse - acuma pe-a nemuririi cale
Și 'n urmăe-î ne-a lăsat.

Te-ai dus, te-ai dus de'n lume o! geniul nalt și mare
Colo unde te-ascaptea toți 'ngerii în cor,
Ce 'ntoarnă tainic dulce a stercilor cîntare
Și-î împletește ghirlandă, cumăni mîrositoare,
Cumăni de albe flori!

Te plînge Bucovina, te plînge 'n voace tare,
Te plînge 'n tînguire și loal tei natal;
Căci umbra ta mareată în falbica-î sburare
O urmăe 'neet cu ochiul în triste laecrimare,
Ce-î simțiți național!

Urmește înec 'n cale-ți și lacrima dutoasă,
Ce junii toți o varsă pe trist mormîntul tău,
Urmește-ți ea pre'n sboru-ți în cîntur tînguioasă,
În cîntur resunînde, suspine - armonioasă
Colo în elisei!..

M. Eminovicu,
privatist.

1

DE-ASIU AVÊ...

De-asiu avê si eu o flôre
Mandra, dulce, rapitoare,
Ca si florie din Maiu,
Fieco dulce a unui plaiu,
Plaiu rîdîndu cu carba verde,
Ce se lăgana, so perde,
Undoindu incetisoriu,
Sioptindu siopte de amoru;

De-asiu avê o floricea
Gingasia si tinerica,
Ca si florea crinului,
Albu ca nea' sinului,
Amalgamu d'o ros' albia
Si de una purpuria,
Cantandu veselu si usioru,
Sioptindu siopte de amoru;

De-asiu avê o porumbitia
Cu chipu albu de copilitia,
Copilitia blandisora
Ca o di de primavăra,
Cătu ti tne diulita
I-asiu cantă doin'a, doinit'a
I-asiu cantă-o 'necisajoru,
Sioptindu siopte de amoru.

Mihai Eminescu.

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PESTA 25
fa uru
9 martia
1866.

Este în fiecare luna de trei ori adăca în 5. 15.
si 25. după c. v. conținutul dintr'ada.

Prețul pentru Austria
pe Jan. - Jun. 4 fl. -
pe Opt. - Jan. 6 fl. - er.

Pentru Romania
pe Jan. - Jun. sun galben.

Nr.
6.

Strat'a lui Leopoldu Nr. 18.

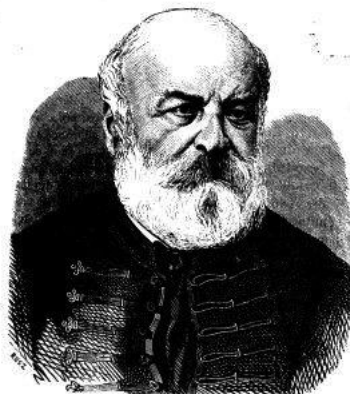
unde sunt a se adresă manuscrisele si banii
de prenumăcătine.

Epistolele notificate nu se primesc si opăre
anonime nu se publică.

HH
cursu
anualu.

EMANUILU GOZSDU.

În nrulu presinte publicămu portretulu unui barbatu despre care on. nostri cetitori au potutu audi sêu ceti adese ori. Densulu e unulu din acei romani, carii si-au castigatu ôresi-care nume în istoria noastră; dar neci unulu dintr'ensii n'au avutu dora atâte ocațiuni si mîdîloce favorabile pentru înaintarea natiunei lor ca acestu barbatu. Loenindu în capital'a Ungariei, avu ocaștine de a pot' fi patronulu si svatitorulu tenierilor romani, pe cari sortea îi aducea sice. Fu celu d'an-

Emanoil Gojdu.

tăiu dintre romani, carele prin talentulu seu si prin praes'a-i avocaltial'a eluptatu apretuire si admirare talentulu romanu.

D. Emanoilu Gozsdu e născutu la Oradea-Mare în 9. fauru c. v. 1802. tata-seu Atanasiu era unu cetatanu avutu, ér tateșcolele la Oradea, unde prin talentulu seu esecă între toti conscolarii sei. Pentru ascultarea studierilor juridice merse la Posionu, unde numai decătu atrase a supra sa atentiunea

giunea acestui popor selbateu e cu totul contrarie omenirei. Ei credu în două fante principale, contrarie, adeca în spiritulu celu bunu si în celu reu. Pre celu d'antâiu lu îndestulescu cu rugatiuni, ér' pre celu din urma cugeta că numai prin diferite jertve cu sange si mai alesu prin ucideri de ómeni lu potu desmaná.

Acésta credinția condamnabila totdeodată e si pré logica, si corespunde firei omenesi, carea si-cređia fantei mai nalte dupa conceptele sale. — Omulu în cunoscițiile-i marginite si-închipuiesce, că ce i place lui, si fantei 'nalte e placutu si din contra, ce nu i convino spre placere, cugeta că neci fantei adorate nu e conveniabila. Astfelu si dahomeianii avendu de a se luptá cu vrajmasii din vecinătate, cugeta că acei inamici si dieului lor sunt neplacuti. N'avemu ce ne mirá de acésta credinția desiérta, ci mai multu trebuie să plangemu omenii marginiti la minte, cari mesora fantele nalte dupa slabitu-nile lor. Adeseori vedemu că unii însusiescu fantei nalte si vanitate, prin care credinția acea fantei mai multu se dejosese — da s'ar poté dejosí — decâtu se maresce. Tamaierile desierte nu sunt placute neci omului ce-si sente demnitátea sa, decum fantei pré nalte să fie placute. Inse n'avemu să cautámu ratiune lapopórelé selbátece, candu si cele numite civilizate inca dejosescu domnieirea prin unele datine, ce nu facu onóre omenirei. Dar' să trecemu ér' la obiectulu nostru, să lasámu astadata abuzurile din apropiare, si să plangemu séu — daca vreti — să ridemu de nebuniá selbáteciilor.

Ilustratiunea nóstá de pe pagin'a 65 inca reprezenta o astfelu de scena infiorétóre. Unu caletoriu care a fostu de fatia, dice că in Abomei s'a intemplatú peste nópte unu cutremuru de pamentu. Domnitorulu inse negá acésta si afirmá că acea a fostu tulburarea spiritului tatalu seu, carele din momentu i-a datu de seire cá e superatu pentru-cá se facu in asia mesura mica jertvele de ómeni sauite prin datinele strabune. Deci domnulu demandá ca să se trimita trei capi isagani (unu poporu din vecinătate) ce fusera prinsí, ca să inscintiedie pré tatalu seu, că jertvele de omeni de-aci 'n coto voru fi mai numérose. Regele singuru dede acestor nenorociti câte-o plosca cu rumu si câte-unu sacuete cu banuti, apoi lu tustrei li-taiatu capulu, si li tramise in lumea cealalta.

Dupa acésta adusera 24 de cosieri, in fiecare rá cosutu câte-unu omu asia, că numai capulu i-se vedea. Aceste le depusera spre câteva mominte inaintea regelui, apoi depe inaltimea pe carea rá regele cu suit'a sa, una câte

una le aruncau josu intre multimea poporului turbatu, unde fie-care jocá, cantá si sbiera, ér' candu se aruncau jertvele, alergara cu cutite si se bateau pentru rapirea unei jertve, că-ci care poté să taie capulu vre-unuia din acei nenorociti, primese o suma de bani. In fine spre in-coronarea festivitatei mai arunca si unu erocodilu, la care abunaséma nu se îmbuldiésca asia multi.

DE-ASIU AVÉ...

De-asiu avé si eu o flóre
Mandra, dulce, rapitóre,
Ca si flóre din Maiu,
Fice dalei a unui plaiu,
Plaiu rídiendu cu carba verde,
Ce se légana, se perde,
Undotindu ineciósora,
Sioptindu siopte de amoru;

De-asiu avé o florica
Gingasia si tinerica,
Ca si flóre crinului,
Albu ca neú'a símului,
Amalgamu d'o ros' albui
Si de una purpurá,
Cantandu vesela si usioru,
Sioptindu siopte de amoru;

De-asiu avé o porumbitia
Cu chipa albu de copilita,
Copilita blandisóra,
Ca o di de primavéra,
Cátu ti tine diulit'a
I-asiu cantá doin'a, doinit'a
I-asiu cantá-o 'ncetisioru,
Sioptindu siopte de amoru.

Mihaiu Eminescu *

Fét'a capitanului.

Novela ruséca de Puskín.

(Urmare.)

Dómn'a capitanés'a rá curiósá să scie caus'a cotei mele cu Schwabrin, eu i spaseicu că pentru órece bagatela, — pentru o cantare.

— Chiaru cá a si meritatu să ve certati pentru o cantare! díse dómn'a.

— Dar' să vedi domna, intrerupse Schwabrin, Andreiciu a compusu o cantare si mi-a cantat'o, apoi eu inca i-am cantatu centeculu meu :

*) Cu bucuria deschidemu colónele fóiei nóstre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercari poetice tramise noue ne-a surprinsu placutu. R e d.

4 Ca o di de primavéra,
Cátu ti tine diulit'a
I-asiu cantá doin'a, doinit'a.
I-asiu cantá o 'ncetisioru,
Sioptindu siopte de amoru.

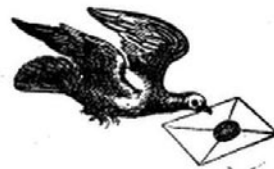
Mihaiu Eminescu *

5 — Chiaru cá a si meritatu să ve certati pentru o cantare! díse dómn'a.

— Dar' să vedi domna, intrerupse Schwabrin, Andreiciu a compusu o cantare si mi-a cantat'o, apoi eu inca i-am cantatu centeculu meu :

*) Cu bucuria deschidemu colónele fóiei nóstre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercari poetice tramise noue ne-a surprinsu placutu. R e d.

6 POST'A REDACTIUNEL.

D. C. Fogarasiu. Amu primitu. — Dni H. Grandea in Belgia. Multamita pentru poesile tramise. — Dobra. P. F. Bucurosu, numai se le potemu întrebuintá. — Cernauti. M. E. Si corespundintie amu primí cu bucuria. — Cetatea de balta. Ve rogamu se mai supliniti 2 fl.

si editoriu : IOSIFU VULCANU.

pografi'a lui Érkövi, Gálgóczy si Kocsi. Piat'i'a de pesci Nr. 9.

Continuare in suplementu.

Poezia de debut a lui Mihai Eminescu, în Revista „Familia”, Nr. 6, 25 februarie/9 martie (stil nou), An 2, 1866, p. 11 (68). Eminovici devine, pentru totdeauna, Eminescu.

La subsol apare această Notă:

„ *) Cu bucuria deschidemu colónele fóiei nó(a)stre acestui / june numai de 16 ani, care cu primele sale încercari poetice tra(ă)-/ mise noue ne-a surprinsu plăcutu. R e d.”

4. Prima apariție a numelui care l-a consacrat.

5. Nota (a doua menționare a poetului) apărută odată cu prima mențiune (sub textul poeziei) a numelui său: „Mihaiu Eminescu”.

6. A treia apariție a numelui lui Mihai Eminescu în numărul Revistei „Familia” chiar la debut, unde era încurajat să corespundeze: „Cernăuți. M.E. Și corespundințe amu primi cu bucurie.” Coperta a IV-a a revistei „Familia” nr. 6 din 25.02/09.03.1866.

7. Portretul lui Mihail Eminescu publicat de revista „Familia” în Nr. 2, 13/25 ianuarie, (An XXI), 1885. Făcut după a doua fotografie a poetului din cele patru celebre. Fotografia a fost realizată în 1878 (la București în atelierul lui Franz Duschek, și figurează în al doilea

tablou/medalion al Societății

„Junimea”, alcătuit de T. Maiorescu și I. Negruzzi, și în vol. antum de *Poesii*, 1884, al lui Eminescu — și în următoarele ediții din 1885, 1888 și 1889 sigur, dar nu în toate reeditările, care au continuat și după 1900; la un moment dat s-a renunțat la fotografia poetului în volum).

Același portret a fost publicat și la moartea sa, tot în revista Familia, în chenar accentuat.

În același an, 1866, mai apar:

8a. *O călărire în zori* (Nr. 14, 15/27 maiu), în Revista „Familia”, Nr. 14, 15/27 maiu (stil nou), An 2, 1866.

8b. Continuarea poeziei *O călărire în zori* (Nr. 14, 15/27 maiu).

Mihail Eminescu.

8a
O calarare in diori.

A noptii gigantica umbra usiara,
Purtata de vantu
Se 'ncovoie tainicu, se legana, sbora
Din aripi batendu.

Rosalb'a aurora cu bucle de aur
Scilpinde 'n rubinu
Reversa din ochii-i de lacrimi tosauru
Pe-a florilor aini;

Respande sulfarea narciselor albe,
Balsamu-i divinu,
Si Chloris din rose si-pune la salbe
Pe frutesa-i de crinu;

Er' riulu suspina de bland'a-i dorere
Poeticu murmur,
Pe-oginda-i de unde resfrange 'n tacere
Fantasticu purpuru;

Si paserea canta suspine-imitanda
Un canteon de-amoru,
Ecou-i raspunde cu vocea-i vinda
La plansu-i de doru.

Pe campu se vedu doua fiantie usiore
Saltande pe-unu calu,
Pe care le 'ncinge de flutara 'n bore
Subtiro voala;

Ca Eolu ce sbora prin valuri si tifa,
Fugarulu usoru
Necladia, s'arunca de spinteca 'n pripa
A neguroi floru,

O dalba feciara adorme po sinulu
De-unu june frumosu,

Mihail Eminescu.

8b

Ast-felie cum deruta ofares, suspina
In castulu daleu;

Er' tal'a-i salta, giagala, rebire
Se melde 'n vesu,
Si agrel'e-bucle odola 'n sefiru,
Scilpese fluturandu.

Laderna pe aini, se legana 'n bratie
In tandro viatri;
Pe cascada ca profano pe bland'a ei fatia
Plutescu saracidi.

Er' aera 'n munte, in vale vibroia
De tainici ofatri;
Ca-ci jumele ast-fel din preps-i ofedia
In dalbe cantari;

Ah' aculita mandrutita,
Dragulita,
Sipi'a-mi blanda de amoru,
Se-ti canu daleu, daleu tainicu,
Cantelu jalnicu,
Ce-ti cantam adosa eci.

De ai si dragu, zefru dulce,
Care daleu
Ca al eou murmuru frandiu, floru,
Aini si frundia, aini si floru,
Aini sbouru

Pe ala tunc aini generea de doru;
De ai si solpa, — aini si lumina
Blanda, lina,
Te-aiu cuprinde c'un suspinu,
Si in nunta de iubire,
In vaitu

Nase-suna diorii de rubinu;
De-aiu si, mandra, rimiorulu,
Care dorulu
Si-le confie campulu,
Tisaua spela c'o sarutaru,
Murmuru

Crinii albi si simbai?
Ca Eolu ce sbora prin valuri si tifa,
Fugarulu usoru
Necladia, s'arunca de spinteca 'n pripa
A neguroi floru;

Vergiu'a in-atrince pamantulu mai tare
La simu-i de crinu,
Si fat'a-i ascunde 'a lui sarutaru
In pura ebuciu.

Er' co' si-ride de blandele plangei,
De jumi amani,
Si riulu repeta ca cantulu de angeri
In repede danta;

„De aini si, mandra, rimiorulu,
Care dorulu
Si-le confie campulu,
Tisaua spela c'o sarutaru,
Murmuru
Crinii albi si simbai?“

— Mihail Eminescu.

109

Er' co' si-ride de blandele plangei,
De jumi amani,
Si riulu repeta ca cantulu de angeri
In repede danta;

„De aini si, mandra, rimiorulu,
Care dorulu
Si-le confie campulu,
Tisaua spela c'o sarutaru,
Murmuru
Crinii albi si simbai?“

— Mihail Eminescu.

ORFANIL.
(Novela istorica, din timpul abii trecutii)
(Urmasu)

Tieranii tintira deodată pistolele spre Ili,
Inse Angelina in acelu momentu se arunca
In genunchi in antea loru, rogandu-se:

— Pentru Dăru! Băde Toma, bade Ionel
si un dezaratit asigra' lui; alu e romanu
de limb'a si legea noastra. Elu m'a scapata de dome
ori de morte.

— Intre aceste Ili odii cu scopu a-ai aruncu
arm'a, ca să nu intrade atacatorilor vr'e o frica,
ori să li deie seama spre ofensiva.

— Tom'a si Ionu cunoscura numai de căta
pre Angelina, dar' se vedea, că noal potu
splica seca'a de locu. Totusi la cuvintele Ange-
linei, si mai vertosu vedindu, că ostasiulu si-
arunca arm'a de voia buna, se molecira si-si
asensera pistolele.

— Rogu-ve pe Ddiu! — grai seama
Angelina cu unu tonu desperat — un seiti
ce-va despre mae'a mea? Nu o-ati vedutu?

— Ea e in Floresti la mine, — respunde
tieranulu celu mai betranu, pre care la numise
Angelina bade Toma; — numai cătu soseam
cu ea a casa, si me si rentornu cu Ionu a te
canta pre tina, temandu-se, că un vai sei veni.

La aceste vorbe pe fetiele Angelinei si a
lui Ili deodată aparura radele bucuriei si a
indulturii.

— Dar' ostasiulu acestu ungurescu cumu
a datu de tine? — continua badea Toma cu o
curiositate suspicioasa.

— Omsi bun!, grai acumu Ili, carele
pana aci romasesc tacutu, — la vedere pote că
eu sum iniului vostru, in facta inse nu e
ainu. Dăca betran'a s'a uitatu ori nu a potutu a
vi spuna nemica despre mine, apoi să vi spuna
Angelina, pre mine pote că nu m'ati crede.

25*

9 **BIN STRAINETATE.**

Cand totu se 'nveselesc, cand toti aci se 'ncanta,
Cand toti isi au placerea si dile fara nori,
Un sufletu numai plange, in dora-i se aventura
L'a patriei dulci plauri, la campu-i ridictori.

Si anim'a accoa, ce geme de dorere
Si sufletulu acela, ce canta amoritlu,
E anim'a mea trista, ce n'are mangaiere
E, sufletu-mi, ce arde de doru nemarginitu.

Asiu vr'e să vedu acuma natal'a mea valciora,
Scaldata in cristaliulu partulu de-argiuu,
Să vedu, ce eu at'i-a iubiun odnoara:
A codrulu tenebra, poetiun labirintu;

Să mai salutu odata colibele din vale
Domnido cu un aer de pace, linisciri,
Ce respiran in taina placiari mai naturale,
Viatri misterioase, poetice siopiri.

Asiu vr'e să am o casa tacuta, mitutia
In valea mea natala, ce undalu cu se, ridica
Să totu privescu la munte, in susu cu se ridica
Perdendu-si a sa frunte in negura si nori.

Să mai privescu odata campu'a 'nfloritoe,
Ce dilele-mi copile si albe le-a tieutu,
Ce audu odata copu'a-mi murmurare,
Ce joiurle-mi june, smurleara mi-a vedutu.

Melodie'a siopire a riului, ce geme,
Concertulu, ce-lu intona alu pasierilor coru,
Cantarea in cadintia a frundilor, ce fremu,
Nascer' acolo 'n mine siopiri de-una giagasiu doru.

Da! da! asiu fi ferice de-asiu fi inca odatu
In patri'a-mi iubita, in loculu meu natalu,
Să potu a binecudu cu mintea 'nfacarata
Viatrile june'i, viatri de-una idealu.

Chiar mortea, ce respande terore 'n omenire,
Prin vinele vibrande ghiatosele-i flori, —
Acolo m'aru adorme in dulce linisciri,
In visuri fericite m'ar duce catra nori.

Mihail Eminescu.

- 9. *Din străinătate* (Nr. 21 - 17/29 iuliu), în Revista „Familia”, Nr. 21, 17/29 iuliu (stil nou), An 2, 1866.
- 10. *La Bucovina* (Nr. 25 - 14/26 augustu), în Revista „Familia”, Nr. 21, 17/29 iuliu (stil nou), An 2, 1866.
- 11. *Speranța* (Nr. 29, 11/23 sept.), în Revista „Familia”, Nr. 29, 11/23 sept. (stil nou), An 2, 1866, p. 1 (29) – coperta revistei

- 12. *Misterele nopții* (Nr. 34 - 16/28 octom.), în Revista „Familia”, Nr. 34 - 16/28 octom. (stil nou), An 2, 1866, p. 1 (34) – coperta revistei.

Liviu MĂȚĂOANU

*Sursa: BCU Cluj

10
LA BUCOVINA.

Noiu uită vr'odată, dulce Bucovina,
Geniu-ti romantic, muntii in lumina,
Văile in flori,
Ruri resaltande p'ntre stance nante,*
Apele lucinde 'n dalbe diamante
Poate campu 'n diori.

Ale sorții mele plangei si surio
Inganate 'n cantari, inganate 'n vior
Tainicu si usioru,
Tote-mi trecu pe 'n gandiu-mi, trecu pe dinainte,
Anima-mi m'o fura, si cu dulci cuvinte
Mi-siopetea de doru.

Numai langa sinu-ti genile rolu,
Care mi-donata frale vietii mele;
Par' că dormita;
Me lasara 'n pace, ca să cantu in lume,
Să-mi viedia o sirta mandra de-ala meu nume
Si de ste'a mea.

Cand pe bol'a lena tremura scene
Ca unu pasu melodicu, cu unu pasu a jeno,
Liu in colca sa,
Eolu pe-a sa arpa blandu resuntoriu
Caut' a noptii daleu, mistica cantare,
Cantu din Valha'a.

Atunci ca si silfulu, cu n'adorne 'n pace,
Anim'a mi-late, late si nu tacu,
Tremura usioru,
In fantasi mandre cu si-face calu,
Peste muntii cu codri, peste dila si vale
Mana a ei doru.

Mana dora-i tainicu colu in apre tino,
Ochulu mi-sclipesce, genele-mi sunt pline,
Acim'a mi-e greu;
Astu-feluu totu-de-utu, candu gandescu la tine,
Sufletulu mi-apoca noiri de surpino
Bucovin'a mea!

Mihail Eminescu.

*) Nantemaltu, (povinec. mol.)

11

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PRESTA
1133
1866

PRESTA
1133
1866

SPERANTA.

Cum mangia dulce, alina usura
Speranta' pe toti moztorii?
Tristia, dorere si latrini, amoru,
Aniulu si-ada in aini-i de doru
Si pieru, cum de bore pieru aini?

Preacu caletaria, pei mazu rascioala,
Prin unu'a paduri col' dore,
La dalba lumina ce-va vede lucide
Alorga portata ca de vantu
Din noptu paduri de aini?

Ani si speranta' — c'ana leura usura,
Cu dalba 'n lumina palida
Anima 'ce' odata tremosulu picura,
De uita de martini, de uita de nori,
Si unde o vede a'reta.

La colca-ec in carcere plange amaru,
Si blasonu certulu si sirtu,
La sigru'i dorere i puse letara,
Fuzoada si- aparu in negru talera
A lumii parhainda — mirtu.

Si mairu, ce strage prentive-i la sau,
Privesc de lacrima plina,
Vedendu cum genile moztu se 'adila'

Pe fruntea copila cu apasari si chiu,
Speranta' dorere talina.

Ca-ai vede surio-i de grate plinu,
Si uita pericululu mare,
Lapofu mai dulce la aini-i de crinu
Si fat'a-i umbreose cu puru ebuciu,
La popu-i le-stringe miu tate.

Ani martorii pe mare umbeladu,
Ibati de talazuri, fuzate,
Ibati de uragane ghiatose urledu,
Speranta' li face de uita de vesu,
Si spera la tempori mai baze.

Ani virtosu moztulu sau desparu,
Speranta' li face de uita de vesu,
Speranta' e ca dulce de plata in ceru,
Si face de uita d'na moztu dorei,
Pistolele 'n pace li 'adila.

Cum mangia dulce, alina usura
Speranta' pe toti moztorii?
Tristia, dorere si latrini, amoru,
Aniulu si-ada in aini-i de doru
Si pieru, cum de bore pieru aini.

Mihail Eminescu.

12

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PRESTA
1133
1866

PRESTA
1133
1866

MISTERIELE NOPTII.

Intu din stele surio:
Noptu vine urticare
Cica si umbre suspinate,
Cica si albi siopelidi,
Cica si vise de amoru;

Cate animi in plateru
I rosulu sirtoru,
Dar' pe cite dancari
Canta i mistice le apala,
Canta i blanda, intenda.

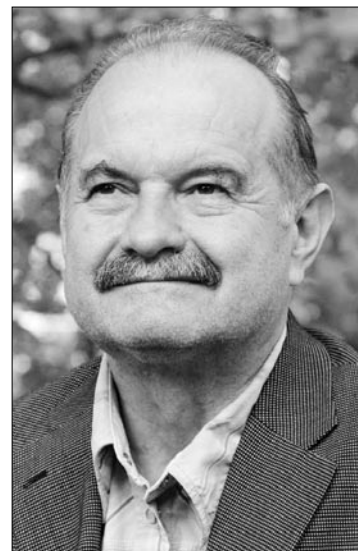
Dinu ungu albiciose
Cu si felgi de simaru,
Batulu din alba luna
Mi le macu, mi le 'apreasa
Pentru 'ntregulu vitoru;

Er' anu si o desioada
Virgure pri adomaru,
Unu' hantec' a acordulu,
Er pe altulu la botelia
Cu a lui ros de plauru.

Mihail Eminescu.

ION SIMUȚ

Confesiunile unui opinioman

După ce îi trimit numărul ultim de anul trecut al „Cafenelei literare”, colegul meu echinoxist Ștefan Borbély îmi scrie în 28 noiembrie 2024 că este profund dezamăgit atât de alegerile mele pentru cărțile cele mai bune ale anului trecut, cât și pentru atitudinea mea răutăcioasă, reflectată în topul celor mai penibile laude instrumentate relativ recent în revistele literare:

„Nu e vorba de o viziune mărginită. Tu scrii și selectezi dintr-un bazin deja consacrat, mainstream. Nici vorbă să riști, să vezi ce este în afara ariei de consens. Exemple: o reeditare, Horasangian, dar nu Săsărman sau Mocuța. Nu vezi studiul lui Sorin Mitu despre imaginarul ostil româno-maghiar, care se consumă majoritar în domeniul literar, și nu vezi sinteza despre etnogeneza a lui Marius Turda. Nici *Filosofia lui Blaga* a celei pe care o urăști. A apărut prima sinteză monografică despre Vintilă Ivănceanu: o vezi? Firește, nu. Eu te citesc sistematic (tu nu pe mine), dar m-am săturat să tot văd Blandiana și alte nume consacrate. Mai schimbă placa. Marea ta problemă, ajuns la această vârstă, este că ai devenit previzibil. Iertare!”

Răspund spășit: „Poate că ai dreptate, dacă așa vezi tu lucrurile. Eu le văd puțin altfel. Dar pe mine nu mă deranjează că le vezi așa cum le vezi. Te citesc și ești un reper pentru mine. Îmi pare rău dacă te-am întristat. Numai bine!”

Rechizitoriul colegului meu continuă: „Literatura română nu avansează cu Blandiana, Horasangian sau Ruști. Poate că ar trebui să vezi și un alt tip de literatură. De întristat, mă întristează predictibilitatea. Vorbim între cunoscători: Simuț? Deci, vor fi săgeți către Chifu, Mihăieș, Marta. Deschizi textul: punctual, Simuț atacă toate mingile pe care și le ridică. Te domină obsesiile confrontaționale. Iertare!”

Răspund întristat: „Da, așa e, dacă zici tu, bun observator. Numai bine!”

Nu știu dacă se va supăra colegul meu pentru această dezvăluire a unei corespondențe particulare (îi prezint scuzele mele), dar, din ceea ce îmi scrie el, eu sunt cel vizat, aspru criticat pe bună dreptate și ar trebui să tac chitic. Pun accentul pe defectele pe care mi le arată cu onestitate și încerc să le analizez.

Primul meu defect: Nu văd relieful valorilor așa cum îl vede el. Nu știu dacă mă pot apăra cu faptul că am înfățișat un „tablou subiectiv”, așa cum am pus în titlu. Nu mă interesează cartea Martei Petreu despre filosofia lui Blaga, deocamdată nu am citit-o, nu intră în orizontul

meu, altele îmi sunt intențiile, gândurile și prioritățile. Nu o urăsc pe Marta Petreu, dar nici nu o iubesc pentru malversațiunile la care s-a dat, desconsiderându-mă cu totul nedrept în polemica despre soarta revistelor literare. Mi-am arătat preferința pentru sinteza de istorie națională, realizată de Ovidiu Pecican, la categoria „Non-ficțiune”, unde am făcut o singură alegere. Pot fi de acord că preferințele lui Ștefan Borbély sunt altele, poate le vom vedea într-un articol al său de bilanț al anului trecut. Zice colegul meu: nu Doina Ruști sau Horasangian contează, ci Săsărman și Mocuța. Îmi pare rău, dar eu nu așa văd ierarhiile. Că primii sunt mai cunoscuți decât ceilalți nu e vina mea și nu pot merge spre linia a doua compensatoriu, numai pentru că scriitorii din linia întâi valorică sunt mai bine văzuți de mai multă lume.

Al doilea defect: De ce arunc de repetate ori săgeți spre Chifu, Mihăieș sau Marta? – după cum se întrebă în mod legitim Ștefan Borbély. Pentru că le merită! Am arătat la locul potrivit argumentele. Pentru un istoric al relațiilor, întregul dosar se găsește în volumul *Pe ce lume trăim? Simptome* (am tot trimis la el din dorința de a nu mă repeta, prin reluări, deși văd că ar fi necesar). Am semnalat comportamentul deviant al unui grup de denigratori, incapabili de dialog, puși pe discreditarea preopinentei în loc să discute ideea (criza de public a revistelor culturale). Reacția lor a fost (cer iertare!) patologică, adică din sfera patologiei culturale. Am analizat ca atare fenomenul ca pe un simptom. Sper să dispară, pentru că vajnicii apărători ai unei instituții pe care nu o atacam doreau să arate patronului (între timp, dispărut; Jupiter Tonans s-a retras) cât sunt ei de curajoși, cum distrug un dușman inventat. Sunt oameni cu privilegii mari în breaslă, făcând pe eroii, prinși în comedia vieții literare (împreună cu mine, desigur!). Iar eu mi-am propus în

Simptome

acele însemnări să fiu un observator de moravuri. Sigur că este o ocupație ingrată, dar nu o face nimeni altcineva. E adevărat că în foaia mea de observație se văd frustrările și supărările mele, dar nu pot să scriu duios despre mizeria morală a unor personalități ce se cred imaculate - și pe care nu știu dacă și Ștefan Borbély le vede imaculate. Oamenii sunt detestabili, dar scriitorii cu același nume sunt, poate, admirabili. Mie mi s-a arătat fața lor urâtă. Ei sunt și acum satisfăcuți că au reușit să mă interzică în revistele USR și în cele afiliate. Se bucură de libertatea de a interzice. Stau dovadă cei cinci ani de persona non grata, din 2019 încoace. Campania lor de discreditare la adresa mea a avut efect. Nimeni, în toată cariera mea de cinci decenii, nu mi-a făcut mai mult rău profesional decât ei, cei cinci cavaleri ai calomniei (a se vedea volumul citat). Să-i iert? Să-i uit? Le admir caricaturile, pe care ei înșiși și le creionează pe asfaltul vieții literare. Le arăt și altora, care nu le văd sau se fac că nu le văd sau pretind că ar fi mai bine să nu le arăt. Scriu o cronică de moravuri literare mai ales în *Jurnalul unui potrivnic*, publicat în revista „Vatra”, dar uneori o extind și în „Cafeneaua literară”. Îi trag ponoasele și suport consecințele.

Colegul meu are dreptate în multe privințe, dar mai ales într-una: sunt previzibil, mă repet – din punctul lui de vedere și poate și al altora. Dar și actorii mei sunt ticăiți, își repetă greșelile, joacă aceleași roluri din ce în ce mai prost. Sper să iasă din rolul de comediant involuntari. Iau de bună imputarea că sunt previzibil și-mi propun să mă revizuiesc. Vreau să ies din „obsesiile confrontaționale”, cum spune colegul meu că ar fi bine. Promit să-i uit sau să-i ignor de acum încolo pe zeloșii mei calomnatori. Poate că se vor mai privi și ei în oglindă și vor vedea propriul profil ridicol de eroi infantili luptând cu săbii de carton.

Are și Ștefan Borbély un fix: se tot plânge nu doar că nu-l citesc eu (ceea ce nu e adevărat), dar că, în general, nu este suficient luat în seamă, la adevărata lui valoare. Iată ce scrie în răspunsul la ancheta revistei „Apostrof” din nr. 11, noiembrie 2024, anchetă despre raportul dintre succes și valoare: „Cum idealismul se dovedește a fi cel mai adesea perdant, știu din proprie experiență că, într-un climat intelectual autohton preponderent subiectivizat și tranzacțional, tot ce pot spera este să nu fiu ocolit sau ignorat cu bună știință, așa cum am fost până acum în repetate rânduri”. Nu am cum să neg sentimentul său de insatisfacție în legătură cu receptarea ideilor sale. Dacă așa simte frustrarea, așa e. Eu sper ca, după cum și-a reluat colaborarea la „Apostrof”, să fie luat în seamă și la „România literară” și să se situeze, așa cum merită, alături de personalitățile noastre cele mai vizibile.

I-am mai spus discret colegului meu: scrie pozitiv despre Chifu, Mihăieș, Marta, sunt scriitori admirabili, se înghesuie și la Academie. Laudă-i, vei ieși astfel din conul de umbră, vei primi și indemnizația de merit, care ți se cuvine. E așa de simplu! Lasă-i în pace pe Săsărman, Mocuța și Sorin Mitu, că nu te ajută la nimic! (Dacă vrei să

nu fii „ocolit și ignorat cu bună știință”.) Spun acum cu voce tare. Vorbesc serios. Nu glumesc! Asta dacă te deranjează că nu ești suficient băgat în seamă. Că doar nu sunt Chifu, Mihăieș și Marta mai mici decât preferații tăi!

Îi recomand insistent lui Ștefan Borbély să-și trimită colaborările la „România literară”, pentru că va fi publicat în scurt timp. Valoarea lui nu se poate să nu fie remarcată și promovată. Presupun că are o părere bună despre Chifu, Mihăieș și Marta, deși el se sfiște să o arate. O atestă apelul lui către mine să încetez cu criticile la adresa lor. Pe de altă parte, „România literară” își afirmă în ultima vreme un spirit mai deschis, ieșind treptat de sub zodia sectarismului și exclusivismelor. E ca un muribund, intolerant și antipatic până de curând, care, aflat în declin de vitalitate, mulțumește tuturor pentru asistență și generozitate, face daruri în dreapta și în stânga (adică publică) peste orice așteptări. Îi invită pe toți amărății să treacă pe la căpătâiul ei. Haideți, plângeți-le de milă lui Chifu, Voncu, Mihăieș, întregii redacții! Cât de mult se străduiesc ei să ne fie bine nouă, tuturor! Deci, de ce nu am depune și Ștefan Borbély și eu o jerbă (un text) pentru „România literară”?! Jerba veșnicei recunoștințe! Le mulțumesc că m-au calomniat!

Mă despart cu seninătate de denigratorii mei. Îndemnul lui Ștefan Borbély mă ajută. Va fi o schimbare radicală în comportamentul meu publicistic. Mă eliberez de un balast. Am nevoie de o ruptură cu trecutul. Ștefan Borbély are dreptate. Trebuie să ies din inerția resentimentară. O voi face. Să văd dacă și ei sunt în stare.

Incipit vita nova! Mulțumesc frumos, Ștefan!

Consider aceste explicații ca firești și sincere între doi colegi de generație, cu o exigență reciprocă, utilă în ieșirea din stereotipuri și autoamăgiri. Poate că va privi această dezvăluire (a observațiilor sale critice despre mine) ca o dovadă de onestitate și prețuire: voi ține cont de observațiile unui cititor exigent și ale unui bun moralist. Vreau să-l văd și să-l citesc și în „România literară”, nu doar în „Contemporanul. Ideea europeană”.

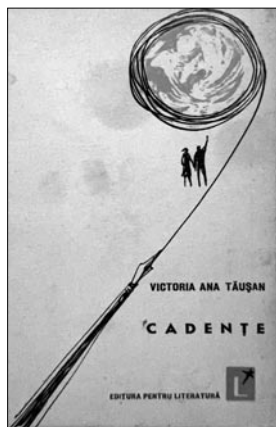
Revistele noastre se pierd în sterile și penibile lupte de orgolii, adesea mocnite, ascunse. Declinul vertiginos al culturii în acest început de mileniu ne face pe toți inutili, figuri când tragice, când comice, ale unor zbateri zadarnice pentru o lume mai bună.

Generația '60 - generația socialismului (ep. 40)

Nicolae Manolescu, în „Viața Românească” nr. 9/1963, la rubrica sa „Critică și actualitate”, publică articolul „Trei schițe critice”, în care comentează versurile lui Al. Andrițoiu, Cezar Baltag și Nichita Stănescu. Manolescu e de părere că în poezia lui Nichita Stănescu „Dreptul la timp” este vorba despre comunism. Citez: „Nichita Stănescu dezvoltă o idee artistică surprinzătoare: pruncul ținându-și spre Cer, în Februarie 1933, *dreptul la timp*, e de fapt comunismul, epoca deschisă de sacrificiul grivițenilor”. Iar despre „grivițeni” va scrie și Victoria Ana Tăușan, nu atât de subtil...

Victoria Ana Tăușan, cadențele comunismului

Victoria Ana Tăușan s-a născut la 16.09. 1937, la Borod, județul Bihor. A urmat școala generală din Beiuș și Salonta, iar liceul la Oradea (1948 – 1955). În 1960 absolvă Facultatea de Drept din București, fără a profesa, rămânând liber profesionist, dorind ca tot timpul să-l dedice creației. Debutase la 13 ani, în ziarul „Crișana” din Oradea, dar va publica sporadic până la debutul în volum. A fost soția importantului istoric și critic literar Marin Bucur (în acte o va chema Bucur,

dar va rămâne, ca autoare, Tăușan), alături de care va publica, în 1976, „Dicționarul de rime” eminescian.

E destul de prolifică, din 1963, anul debutului, până în 1975, publicând, 10 volume, dar fără a se impune, cum spera. După 1990, va schimba orizontul poetic. Publică puțin, dar fără a se rescrie, cum au procedat mulți. Doar schimbă sursele de inspirație (cum au făcut Mihail Diaconescu, Arthur Silvestri și mulți alții). Nu mai e cântat P.C.R., ci Iisus. Dovadă, volumul „De te voi uita, Ierusalime (Țara Sfântă și cărțile sacre în literatura română” (1996).

După ce face diverse exerciții poetice în timpul liceului și al facultății, în diverse ziare, anul 1961 poate fi considerat cel al adevăratului debut. În nr. 6/15 martie din „Luceafărul”, în grupajul „Patru poete tinere”, alături de Constanța Buzea, Ana Blandiana și Florența Albu, o regăsim și pe Ana Tăușan. Un debut select, celelalte trei poete fiind deja validate de către critica nouă. Tăușan publică poeziile „În casă nouă”, „Către <<Marea Ploilor>>” și „Întîlnire cu Iózsef Attila”. Iată un personaj nou elogiat, intrat astfel în literatura română, Attila József, acesta fiind un scriitor important maghiar care s-a

impus scriind despre viața mizeră a proletariatului. A trăit puțin, 32 de ani, sinucigându-se în 1937 din cine știe ce cauze, sigur nu din convingeri comuniste. Tăușan, din Bihor, probabil era la curent cu literatura maghiară...

La 15 februarie 1963, revista „Luceafărul” aduce un omagiu celor care au luptat în răzmerița de la Grivița, din 16 februarie 1933 (un fapt real). Victoria Ana Tăușan publică poezia „Blocuri turn pe Grivița”, punând accent pe renaștere, sub îndrumarea Partidului. Să nu uităm și să nu iertăm, scrie poeta. Probabil, cineva i-a atras atenția că e evazivă, așa că poeta revine, cu poezia „Calea Griviței, noaptea”. Tema era generoasă, dar poeta se menține într-un abstract straniu. Era pe linia cerințelor Partidului Unic, dar scrie cum simte ea despre acel eveniment istoric:

„Lumina tencuiește cărămizile în alb,/ cățărându-se pe schele, zidar,/ buimăcind castanii și teii/ în vîntul miresmelor tari, de mortar.// Perdele încă n-au înspumat ferestrele,/ nu le-au vălurit săruturile calde,// taine tîrziilor nu și-au aruncat apele mari,// în trecerea lor să le scalde.// Acolo unde mistria luminii nu mai ajunge,/ pe spirale închipuie de scări,/ unde tremură gîndurile de înălțimi,/ luna-și pierde inele, brățări...”.

Teoretic, Tăușan păstra calea estetică a poeziei proletcultiste. Dar, prin conținut, delira în voie. Ce treabă avea luna cu greva de la Grivița? Pe când Gheorghe Gheorghiu-Dej era arestat și condamnat la ani grei de închisoare (să punctăm faptul că, mai întîi, comuniștii ilegaliști au intrat în pușcării până în 1944; de aceea, după 1946, comuniștii vor da, fără să clipească, și câte 25 de ani de pușcărie foștilor adversari politici).

La 21.11.1962 era trimis la cules, după bunurile de tipar ale cenzurii, volumul „Cadențe”, al doamnei Tăușan-Bucur. Bunul de tipar vine repede, la 14.01.1963, într-un tiraj normal pentru colecția „Luceafărul”, de 2165 exemplare. Cât Nichita. Așadar, din punctul de vedere al... tirajului, Tăușan, părea, atunci, de valoare lui Nichita. Firește, nu cumpărătorul de rînd dădea... 3 lei pe așa ceva, ci toate bibliotecile din țară. Oricum, autorul primea bani frumoși. Cât pentru o casă. Drepturile de autor erau, pe atunci, imense. Partidul avea grijă de cântăreții săi.

Conform obiceiului, toți cei care apăreau la „Luceafărul”, colecția ce a impus generația '60, aveau o prefață. În cazul lui Tăușan, prefața e scrisă de Veronica Porumbacu, recunoscută pentru valențele comuniste, dar nu o politrucă înverșunată. Spre deosebire de alți autori, Veronica Porumbacu nu amintește de versurile proletcultiste din „Cadențe”, căutând să găsească fiorul poetic adevărat al Victoriei Ana Tăușan. Și

Atitudini

conchide Porumbacu: „Îndrăgostită de ani nu e o Circe acaparatoare, e un om întreg care știe să-și stăpânească, să-și domine sentimentele. Discreția, calitate a versurilor ei, duce, uneori, la estompare. Delicatețea alunecă, alteori, spre un miniaturism care poate deveni dulceag.”

La final, Porumbacu vine cu o idee sui-generis: „Un volum de debut însă e o aruncare a zarurilor. Nu pentru a căuta norocul, ci pentru a trece hotărît riul despărțitor între adolescență și tinerețe. Gestul odată făcut obligă. Și Victoria Ana Tăușan și-a asumat nobila obligație prin acest prin volum. O așteptăm mai departe”. A așteptat-o degeaba, o așteptăm și azi...

La 13 aprilie 1963, în „Luceafărul”, I. Dodu Bălan face o cronică elogioasă volumului „Cadențe”, recent apărut. În „Tribuna” (nr. 28/11 iulie 1963), Al. Căprariu recenzează pozitiv „Cadențe”, de Tăușan, alături de cel al lui Platon Pardău, „Arbori de rezonanță” (despre care vom vorbi separat, raftul doi al generației '60 e nesfârșit). „Cadențe” se bucură de multe cronici. În „Viața Românească” (nr. 9/1963), Mihail Petroveanu îi comentează favorabil versurile (cele de început, estompând pe cele proletcultiste).

Volumul e preponderent proletcultist, cu precizarea că Tăușan e destul de abilă. Versurile de început sunt curate din punct de vedere militantism-estetic. În „Pace a noastră, neliniște frumoasă...”, poeta arată că „am terminat ieri un poem și-o casă”. Pare aberant, dar e vorba de blocurile comuniste: „În blocul de aseară terminat,/ etajele pe rînd s-au luminat./ Noi de aici, de-alături, din vecini,/ privim cum ard chenare de lumini/ și cum, urcată dincolo, pe casă,/ neliniște a noastră, tu, frumoasă,/ antenele ușor le-ndrepti, subțiri,/ pecoperiș, spre alte împliniri.”

În „Dar și așa, cînd primăvara sună...”, Tăușan găsește motive pentru a face trecerea de la o poezie de notație la una de conotație proletcultiste: „- Știu: trecem în vreo schelă, sau în flori,/ în cîntecul înscris pe baricadă,/ în arcul de triumf pierdut de nori./ Ne mistuim în vuietul din stradă...// Dar și așa, cînd primăvara sună/ cristal de ape, nu vom fi departe,/ ci vom iubi rodirea împreună/ cu cei ce vin, nemistuiți în moarte”.

În „Mina veche”, „întunericul își pîrjolea aripa”. Și mai cântă Tăușan: „Stropii de sudoare pe frunțile noastre/ străluceau de pioase tăceri./ Un ortac, mai mult pentru sine, // Îngîna cîntul nou de mineri.// Alții și alții-l urmară,/ cu cît coboram.../ Creștea, o dată cu noi, în trunchiul muntelui/ tînarul ram”.

Temele lui Tăușan sunt limitate, impuse de spiritul timpului: Grivița 1933, constructorii de blocuri, minerii. Original, ... tractoriști.

În „Seară cu tractoriști”, poeta scrie, din birou, deși, poate, a fost trimisă pe teren, precum Ana Blandiana la Vidraru, următoarele versuri: „Depărtările s-au supus tractoarelor. Toate./ S-au răsucit cu brazdele calm, unifom./ Învăluite-n luceferi, de-aceea, poate/ roțile, seară de seară, adorm.// Numai respirația, visele. Nici un vînt./ Cerul se zbate, marea albastră,/ dar aici nu se clatină nici un fir de pămînt,/ să nu împovăreze respirația voastră.// Iarba-și adună apa verde și multă/ lîngă tîmple, aproape, ca de-o furtună./ și, încremenind de tăcere, ascultă/ frunze trecînd pe tăisul de lună...”. Nimic proletcultist, în versuri, doar tema, pe placul regimului.

Nici Gagarin nu e lăsat la o parte, doar e eroul vremilor comuniste. În „Viziune patetică”, Tăușan se vede „în preajma rampelor de lansare spre univers”, concluzionând: „în preajma rampelor de lansare spre univers:/ că steagurile roșii sînt ale noastre,/ că noi întîi am trecut...” U.R.S.S. deasupra S.U.A. e! Cartea se încheie cu poemul „Ca dragostea”, chit că titlul nu are legătură cu conținutul. Citez: „dar orașul acesta, numai beton

și granit,/ de cum m-a văzut, mi-a zîmbit/ din flamuri și flori pe aleie,/ din izvoarele arcuind curcubeie”.

Cu volumul „Culorile complementare”, apărut în 1966, în condiții de aparentă libertate, Tăușan schimbă universul poetic. Abandonează temele proletcultiste, dar, vai, nu-și găsește un stil propriu, deși Nichita Stănescu îl recenzează pozitiv. Dar nu numai el. Apar cronici de N. Manolescu, M.N. Rusu, Paul Georgescu,, Dumitru Micu, Radu Enescu, Cornel Regman, Șt. Aug. Doinaș, Emil Manu, Ioan Holban, Liviu Grăsoiu. Astăzi, asemenea cronici ți-ar asigura un premiu U.S.R. Atunci, degeaba. Nu o găsim nici pe raftul al II-lea al generației '60 pe Tăușan. Noroc că o scot, aici, din uitare.

A avut perioada ei de glorie. Debutul. Al doilea volum. Apoi, în 1975, Eugen Barbu, în volumul „O istorie polemică...”, o laudă, arătând că „Victoria Ana Tăușan e o poeta solidă, absentă din moda literară cu ostentație, pe linia clasică, sfidînd letrismul de ultimă oră și refuzînd să primească aplauzele unei critici *à la page*”. Eugen Barbu se arată entuziasmat de versuri precum: „Din ură, oare marea de stîncă m-a lovit,/ sus pentru că puterea îi scapă uneori/ și singură pe sine astfel s-a pedepsit/ bătută rău cu biciuri de fulgere și hori?/ Din despicalul pîntec de lemn au curs în ape/ neprețuite daruri, lăzi de safir și argint/ și-au mai plutit cadavre, morții vroind să scape/ de săbii mari – rechini la soare strălucind...” Oprim aici aberațiile lirice marca Tăușan. Barbu concluzionează: „Într-un cuvînt, ținînd seama și de mai vechile volume remarcabile de poezie ale Anei Tăușan, putem spune că ne aflăm în fața unei lire pline de har, de la care așteptăm și mai mult”. „Liră plină de har” – nici de Nichita nu scrisese așa.

Mai circumspect, Al. Piru, în „Poezia românească contemporană. 1950-1975”, nu se lasă convins de Victoria Ana Tăușan. Să împărtășim, cred, opinia sa: „În genere, imnurile celebrînd <<Alcătuirile și Ființa>> sînt fastiduoase, cu metafore și termeni improprii (demiurgie, ritualnic, voievozenie)”.

Nu mai căutăm în cărțile de istorie literară de azi. Victoria Ana Tăușan nu e prezentă. Nici nu merita. A, totuși, a pus și ea o pietricică la construcția socialistă a generației '60 poetice.

P.S. Mă adresez... criticilor ai acestei cărți apărută în serial în „Cafeneaua literară”, grație curajului estetic al directorului Virgil Diaconu. Serialul a fost consemnat foarte rar, fără comentarii, în alte reviste. Niciodată în „România literară”, dar aceasta e o revistă atemporală, de grup, care nu ține cont de scriitorii comuniști (îi publică pe Blandiana, Genaru, Zilieru etc.). Nu am primit niciun drept la replică și asta spune totul. Felicitări, în particular, am primit, da. Răstorn valori și asta nu convine multora. În curînd, totul o să capete formă de carte și vă veți convinge că generația □60 a fost generația socialismului (suntem la episodul 40!). Cu textele pe masă, nu acuz pe nimeni. Cică așa au fost vremurile. Da, cu drepturi de autor de zeci de mii de lei, cu plecări, pe șase luni, în S.U.A. (aviz așa-zișilor dizidenți). Am discutat pe text, pe dl. X, pe d-na Y, lucrînd cu materialul clientului, studiînd mii de pagini de reviste din perioada anilor 1950-1960, plus o tonă de cărți apărute, borna fiind anul 1975.

Mai răsfoim câțiva poeți de raftul doi, chiar trei, apoi trec la prozatori. Tot din generația '60. Apoi '70. Apoi '80 (Nedelciu!). Rezultatele le intuieți, eu voi veni cu probe, pe linia militantismului etico-estetic pe care îl promovez de decenii. Nu e o atitudine, ci un program. Am avut mare noroc cu revista „Cafeneaua literară” care, printre altele, promovează libertatea de exprimare. Am încercat, mai demult, în altă parte, și am sfârșit prin a-mi da demisia...

Jean DUMITRAȘCU

Întoarcerea acasă

Apărut în colecția *Poesis* a Editurii Eurocarpatica și cu ilustrații interioare și copertă realizate de graficianul Vladimir Kató, volumul **Întoarcerea acasă** al lui **Daniel Întuneric** nu se încadrează în efortul generației postmoderniste de a promova discontinuitatea/ fractura, despărțirea de „maestri” și crearea iluziei unui prezent care exclude, ca irelevant, trecutul și, implicit, istoria literaturii universale. Trebuie spus că nu avem de-a face cu un simplu făuritor de texte, care, sub protecția unor termeni ca „autoreferențialitate”, „autenticism”, „intertextualitate” etc., să epicizeze ignorând normele poetice, dar imaginându-și că se înscrie în „canonul” generației sale. Dimpotrivă, Daniel Întuneric aduce în poeme și tensiune lirică, și bagaj emoțional, spunând mult în cuvinte puține și făcând apel la motive poetice stratificate în timp, dar redescoperite și îmbogățite cu surprinzătoare conotații. Fereastra, îngerul, lumina, zborul etc. reprezintă adesea nucleul în jurul căruia se construiește discursul liric subiectiv: „câteodată/ îmi pare/ ca o împăcare-n toate/ luminile se dezvelesc/ în zbor de îngeri” („ca o împăcare”).

„Acasa” lui Daniel Întuneric nu este o adresă comună, ci un spațiu cu toate atributele sacralității: după rătăcirea/ orbecăirea/ risipirea prin lume, întoarcerea aici înseamnă întoarcerea la credință, la Părintele suprem, care toate le știe și toate le iartă: „Doamne/ după ce ne naștem/ și dovedim să rătăcim/ totuși/ printre clipele lumii/ ca niște alți fii risipitori/ să ne rămână sfinții/ să nu orbecăim/ și să ne-ntoarcem/ la Tine// adică/ Acasă” („Întoarcerea acasă”). Spațiu recreat în imaginar, „acasă” pleacă din teluric, de la gospodăria țărănească, de la stâlpii, și pridvorul, și livada, și grădina ei, pentru a intra, printr-un procedeu de metaforizare aproape uitat astăzi, în celest/ astral: „o livadă de nori albi” („Muguri de stele”), „o grădină/ cu gânduri” („Altă vreme”), „pridvorul luminii” cu tămâia ce arde „sub candela veșniciei” („Urnire”) sunt, într-un tot al credinței, elementele „gliei de lumină”: „Veșnicia/ din calea privirilor doinite/ ni se așază/ sub năframă de galaxii// și-n cuprins/ picură lacrimi/ de lumină/ din candela neamului/ sfințită-n veacuri/ prin rugăciunea/ înălțată-n largul gliei/ de-ai noștri sfinți străbuni” („Glie de lumină”). De altfel, pridvorul, cu sens laic, marchează intrarea într-o casă și este un loc de trecere, în care te odihnești și privești în jur; cu sens religios, precedă pronaosul și acolo îngenunchezi primă dată, acolo te scuturi de pulberea drumurilor tale prin lume: „Crește veșnicia/ din pridvor de rugăciune/ peste obosite umbre/ se-ntorc luminile/ în bucuria/ florilor de câmp” („Rouă de privire”).

Termenul „paraclis”, recurent în economia volumului, este întâlnit cu cele trei sensuri denotative (construcție alături de biserică, slujbă religioasă și rugăciune înălțată spre cer), dar are și conotații personale, trimitând la o conduită moral-creștină capabilă să vindece derapajele unui veac sărăcit de gânduri, opac la tot ce înseamnă transcendent: „și totuși/ trăim/ peste paraclis de suflete/ mai bate clopot/ și/ bate inima” („Altă vreme”). La fel, candela, tot un termen din câmpul semantic al

sacralității, este alt nucleu care permite construirea unui text/ psalm, cu încărcătura afectivă proprie doar epifaniei: „La candelă/ dinspre Hristos/ muguri de taină/ întru sfințenie// priviri timide/ înspre fericire/ prin primăvara ne-ncepută// se repetrece/ clipa/ de încântare// tu/ mai apari/ ca o altă lumină/ din prea nesfârșita/ umbră/ a lumii” („Altă lumină”).

Poezia cu tematică religioasă pe care o scrie Daniel Întuneric are prea puține puncte comune cu ceea ce citim prin reviste ori auzim pe la reuniuni literare, când mulți preoți își aduc aminte că pot fi și poeți. Discretă, cu gesticulație timidă (departe de amplitudinea teatrală a multor mărturisitori), uneori mirare („Doamne/ ai mai îngăduit zărilor/ un nou răsărit/ și surâsul luminii/ sporește clipa/ până se face paraclis” („Mirare”), de cele mai multe ori, certitudine („Se reîmpreunează/ valuri/ de priviri/ cu suspin/ de constelații// o boare/ nestatornicită/ în vreun mileniu/ retulbură evul// timid/ amurgul/ își zvonește/ răsăritul// vor mai fi dimineți// iar lumina/ va fi/cu inima/ destin în chip/ de Cruce” - „Certitudine”), declarația de dragoste și credință a poetului impresionează prin sinceritate și profunzime.

Valeria MANTA TĂICUȚU

* Daniel Întuneric, „Întoarcerea acasă”, Ed. Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2023

Potirul cu patimi, un roman de trei ori remarcabil

Contează mai puțin dacă romanul *Potirul cu patimi* (Ed. Măiastra, Târgu Jiu, 2023) al **Valeriei Certăzeanu-Zorilă** este, iată, la a doua apariție editorială și dacă, după abilitățile cu care se conduce firul epic în labirintul unor simetrii, este continuarea unor experiențe mai puțin semnalate. Autoarea se angajează cu destulă abilitate în ilustrarea romanțată a unor evenimente din negura sfârșitului de secol al XIX-lea românesc, după Războiul de Independență.

Potirul cu patimi este un roman de trei ori remarcabil, putem spune: o dată prin substanța lui epică, a doua oară prin istoria originalității (paternitatea/ maternitatea) lui, stabilită prin instanță, și apoi ca argument tipografic care acuză mai mult ca oriunde și oricând lipsa corecturii în edituri. Și fiindcă nu avem căderea să dăm vreun verdict, spunem doar că doamna Valeria Certăzeanu-Zorilă mărturisea la o întrunire a colaboratorilor revistei *Banchetul* odiseea romanului său publicat mai întâi sub o altă semnătură, apoi retipărit cu numele său doar în caseta editorială, retras apoi ca plagiat din circuit prin hotărâre judecătorească și iată-l acum tipărit sub numele acesteia. În ciuda atâtor stranii peripeții, versiunea despre care vorbim scoate disputatul subiect de sub lumina clar-obscură a tiparului într-o frumoasă ediție (a doua) legată, cu supracopertă, însă cu neajunsuri grave de corectură. Și mai mărturisea autoarea că prima ediție (sub numele său) a apărut într-un tiraj confortabil, dar care s-a epuizat repede printre cadrele medicale cu care este colegă.

Relatarea se face prin intersectarea riguros controlată a evenimentelor de la conacul colonelului Ion Alexandru, în Gorj, la marginea unei păduri din susul Sohodolului. Într-o noapte, la întoarcerea spre conac, diligența colonelului îl lovește pe un biet zidar care se întorcea dintr-un sat vecin de la muncă; accidentatul, Dumitru Buzarna, tatăl mai multor fete, moare după acest accident. Viața soției lui bolnave și a fiicelor sale neajutorate va deveni și mai grea, însă destinul uneia dintre acestea se va lega deliberat de colonel, ca păcat, ca pornire emoțională pătimașă, deliberată; surorile Anei, însă, vor fi mult mai prudente cu onoarea lor și, cu toate că se vor realiza în chip diferit, vor ridica la grad de sfințenie iubirea și o vor păstra întocmai.

Colonelul, un om de vază al vremii sale, cu trecere chiar la palatul regal, își va pierde în război cei doi fii – drama aceasta însă nu îl lovește și în viața lui extraconjugală; va avea o relație pasională cu Ana, fiica lui Dumitru Buzarna, ajunsă doică pentru nepoata colonelului, Alina. Lucrurile vor evolua după modelul balzacian al romanului clasic de dragoste. Alungată de la conac cu brutalitate chiar de colonel, Ana va da naștere într-o peșteră pruncului lor, iar când își simte sfârșitul aproape își adună puterile cât să-l ducă la conac unde îl lasă bătrânei Marta reușind doar să-i destăinuie acesteia adevărul odată cu numele copilului, Ion. Tănuț de Marta, adevărul nu va fi cunoscut decât în momentul când evoluția la fel de tainică a relației dintre Ionică, ajuns medic, și Alina, pictoriță de succes la Paris este pe cale de a oficializa o căsătorie incestuoasă unchi-nepoată. Alina se sinucide, nu înainte de a afla tot adevărul de la Marta, ca și Ionică, iar colonelul va fi nevoit să recunoască adulterul și să-l accepte pe fostul „slugoi” drept unicul său fiu în viață. Eugenia, soția iertătoare a colonelului, nu mai poate accepta și această dramă și pleacă de la conac – ca personaj, ea fusese un model de docilitate și înțelepciune.

Pe de altă parte, într-un plan paralel, viața fetelor lui Dumitru Buzarna are o evoluție compensatorie pentru valorile morale cultivate cu îndelungă răbdare; Viluca, ajunsă medic, se va căsători cu un bogat om de afaceri finlandez. Acesta, înrobuit de frumusețea și de noblețea sufletului viitoarei sale soții, după ce este respins inițial, o caută îndelung și vine după ea în sătucul de pe Sohodol unde va reface casa părintească a surorilor și va construi un spital pentru alinarea suferințelor celor săraci din zonă. Aici va lucra cu dăruire și Ionică, fiul Anei și al colonelului. Și tot aici, tânărul medic, în urma unui accident, o va îngriji și pe fosta lui logodnică, învățătoarea Dana, care, în cele din urmă îi va ierta rățăcirea și se vor căsători.

Foarte pe scurt, acest subiect, după cum se vede, a fost

conceput nu atât ca adevăr istoric – singurele sale valențe de acest gen sunt cele de climat, de mediu social – dar și să pledeze valori etice durabile, după pilda romantismului epic francez: balzacianul *Le Contrat de mariage*; flaubertianul *Madame Bovary*; apoi *La Dame aux camélias* a lui Alexandre Dumas fiul etc. Categorie, Valeria Certăzeanu-Zorilă se anunță un condei inspirat, care știe să construiască, pe teme clasice, subiecte bine armonizate, teme riguros susținute, scene dramatice și să contureze personaje complexe, echilibrate care, dacă nu mai pot consacra noi tipuri umane, măcar că le ipostaziază din alte perspective, din alte unghiuri.

Iată, de pildă, momentul de extremă tensiune emoțională când Ana ajunge la conac: „Ca un blestem, pașii o aduseră acolo de unde fusese alungată. Deschisă, ușa lăsă șuvoiul de lumină să străpungă noaptea. – Ană!... Veșmintele sfâșiate, părul vâlvoi și lipit de față-i schimonosită de durere, sforțarea ei de a sta în picioare o făcură să înțeleagă starea fetei și că numai disperarea o aduse până la ea. Timp de câteva secunde rămase cu ochii ațintiți asupra ei. – Vino, nu mai sta în ploaie! Cu greu fata trecu pragul întinzându-i, cu o sforțare dureroasă, copilul. – Ce ai aici? Răspunsul nu veni, dar scâncetul din haine deșteptă mintea bătrânei. – Copilul vostru, Ana? Dădu din cap. – Stai liniștită, nu mai e primejdie” (p.238).

Și iată, în oglindă, o altă scenă la fel de dramatică: „Realiză adevărul. Constatarea o îngrozi, urla în ea înspăimântând-o, mintea plutindu-i în derivă, disperarea cuprinzându-i ființa, revoltând-o. Unchiul și nepoata.... Doamne! Ce om fusese bunicul ei! Și, Ana...! Săgeata adevărului, crudă, tăie în carne vie, izbi cu furie. – Nu... Doamne, ce mă fac? O, Marta, de ce ai tăcut? – Domnișoară... Dar fata nu mai era s-o audă. Fugi. Traversă pajیștea înverzită din fața casei, trecu prin gardul viu, prin grădiniță în fuga ei rupându-și fusta, zgâriindu-și picioarele, pradă disperării, speriată de ziua următoare, de altele ce vor veni, de clipele când, nevoită, va da ochii cu Ionică, Ionică, soțul ei... Doamne, nu...” -p.283 [...] „Sclipi scurt glonțul pornit din gura pistolului odată cu sângele ce începuse a picura. Moale, căzu pe patul alb, stropindu-l. Revolverul încă fumega când, surprins de detunătură, intrase colonelul urmat de Ionică [...] –Salveaz-o, nemernicule, piață rea, slugoi..., zberiață țintindu-l cu privirea” (p.285).

Valeria Certăzeanu-Zorilă este un condeier cu reale sensibilități în pastel; știe să creeze tablouri în acord cu spiritul evenimentelor sau strecoară în ele metaforizată însăși voința divină sau împotrivirea acesteia. De fiecare dată, autoarea se cenzurează și nu se exprimă decât prin situațiile create, prin tensiunile acumulate, prin trăirile personajelor, prin particularitățile lor de caracter. Și, fără a urmări efecte stilistice artificiale, altele decât cele minimale, suficiente susținerii relatării, Valeria Certăzeanu-Zorilă se anunță ca promisiune cu tot potențialul său constructiv, înainte de toate, prin galeria verosimilă a personajelor, prin tipologii lăsate să se manifeste în competiție de personalități și destine, nestânjenite de alte prejudecăți decât cele care decurg din codul marilor și eternelor valori morale ale umanității în genere.

Julian CHIVU

Lirismul purtat de acoladele timpului

Trilogia timpului[™] de Ana Săcrieru este, în fapt, un triptic, cu fețe intitulate simbolic: *Dincolo de hotar*, *La hotar* și *Clipe fără timp*, conotând, în metaforă și simbol, o modalitate de raportare a eului la dubla dimensiune a timpului – obiectivă, timpul istoric, și *subiectivă*, timpul personal, durată. În fața timpului, ființa își (pre)simte fragilitatea, întrucât trecerea ireversibilă, efemeritatea, zădărnicia sunt resimțite în dimensiunea tragicului. Poate, de aceea, Sf. Augustin, cutremurat el însuși de inefabilul trecerii, atribuia timpului o singură dimensiune – prezentul. Modul de a-l trăi și apropria aduce în clipă totul. Există, astfel, *prezentul prezentului*, *prezentul trecutului* și *prezentul viitorului*, stări ale timpului pe care omul nu le poate trăi/experimenta decât în prezent.

Poeta Ana Săcrieru ține să-și clarifice starea poetică, răsfărântă și risipită în poemele triptichului, într-un explicativ cuvânt înainte – *Trilogia timpului sau despre clipele sufletului*. Prin urmare, trăirea timpului este strict subiectivă, adusă în intimitatea profundă a Eului în relație cu acel Tu înnăscut, reverberat și reverberant. Cele trei fețe ale trilogiei/triptichului dau expresie unor „diferite timpuri”, esențiale în „conținutul și misiunea lui pentru om”, dar și în „nivelul de conștientizare” de către suflet.

Există, ne sugerează poeta, niveluri diverse de cunoaștere (cele numite cândva și de Lucian Blaga – *paradiziacă*, prin rațiune, și *luciferică*, prin contemplație), o cunoaștere rațională, alta afectivă. Ambele converg spre cunoașterea totală, nu și absolută, țintă și ideal dintotdeauna ale omului. Din relația cu timpul, poeta nu exclude nici teluricul, nici celestul; fizica și metafizica lumii fac parte din arealul supus cunoașterii prin rațiune și prin revelație. Dumnezeu este mereu prezent în această lume pe care, prin cuvânt și tăcere, o creează Ana Săcrieru. Astfel, ea punctează ideea că „în *Dincolo de timp* și *La hotar*, sufletul se află fie în fața lui Dumnezeu, fie la hotarul dintre timpul cu Dumnezeu și timpul nimerit lui în lipsa trăirii sale prezente, vii, care ajunge astfel, în realitate, un timp fără Dumnezeu”; iar în *Clipe fără timp*, tema principală fiind iubirea, „iubirea limpede”, „dat principal ontologic al omului”, se concretizează ideea bogăției spirituale a vieții prin iubire. În absența iubirii, clipele sunt *fără timp*, anoste, anonime, fără valoare.

Fiecărui timp, trăit în temporalitate și în durată, îi corespunde o tematică, poeziile nefiind decât o confesiune „despre spirale diferite ale destinului real al sufletului hotărât să trăiască”, dar nu oricum, ci „asumat în lumina nemuririi sale”. E, aici, o problemă de opțiune între temporalitate și durată – acolada mare a temporalității și timpul care îi este dat. Alegerea definește în sensul esențialului, fiindcă, alegând, timpul devine doar al lui, al eului problematizant, consfințindu-l prin profunzimea trăirii.

Primele două părți ale triptichului, *Dincolo de timp* și *La hotar*, reflectă un mod personal de a trăi timpul, conștientizându-i veșnicia și clipa, temporalitatea și durată: „Zilele mele/ în timpul Tău./ trepte ale veșniciei mele.” Timpul devine, astfel, supratema universului liric. Sub această cupolă, poeta meditează asupra condiției omului, care-și parcurge *treptele* vieții și ale destinului (*Trepte*), a relației cu Dumnezeu (*Albastru*, *Nepuțința*, *Iarși dintrale Tale*, *Lacrima*, *Fărăma Stelei*, *Dincolo de acest acum*). Cuvântul, în dubla lui intenție – tranzitivă, denotativă, și reflexivă, conotativă, apare, de asemenea, cu frecvența unui leitmotiv (*Tresărire prea târzie*, *Cuvintele*, *Veșnică și trecătoare*, *Altă șoaptă*). Cuvintele sunt însoțite de tăceri semnificative, nu neapărat necuvinte, ci spații în care imaginarul poetei lasă loc de manifestare imaginarului celui alt – virtualul său cititor.

Ana Săcrieru pășește în poezie „cu pas spre veșnicie”, căutând *înțelesuri* și *neînțelesuri* pe care să le supună fie clarificării, fie armonizării. Pe această axă a căutării, doar așa se poate avea o viață (*A avea o viață*): „Oneori viața ni se arată/ așa cum nu am mai văzut-o/ înainte de răsărituri sau de apusuri./ În toate veacurile noastre,/ trăim sperând/ că ne-am putea cumva/ cuprinde viețile,/ că a avea o viață înseamnă/ însăși trăirea ei în zile repetate./ Târziu, mult prea târziu,/ vedem ca-n ghicitoră/ că n-am avut nimic/ întorși spre lume/ și-atunci deschidem calm/ porțile minții înalte/ și o-nvățăm frânturi/ ale albastrului din inima de cer”.

Relația eului cu Dumnezeu devine dominantă secțiunii a doua, *La hotar* (*Sufletele noastre*, *Balada îngerului din noi*, *În locul*

iubirii). Complexitatea relației apare în poezia *Noi* care multiplică problematica în planul fizicii vieții, ca relație cu celălalt, un Tu al unui Eu ce sugerează un posibil cuplu („Tu,/ un dar ca un vis/ la un hotar devveacuri,/ o binecuvântată zi/ pentru toată noaptea/ mea din privirea/ ta.”) sau, în planul metafizic al irealului, ca relație cu Dumnezeu, o relație în care eul apare ca ipostază a divinului: „Eu,/ doar chipul tău/ întors spre viață/ și spre moarte,/ dimpreună.”. Medalionul se închide cu sugestia universalității temei, prin trecerea de la individual la colectiv, sugestie conținută în pronumele nehotărât *fiecare*. Pe *orizontala ființei/ființării*, toți oamenii sunt frați, regăsindu-se în febrila căutare a dumnezeirii: „sufletul pe suflet nu l-a pierdut vreodată/ la fel cum nicio stea nu pierde Steaua./ Cer pe cer n-avem cum sta, pentru că/ Cerul tot te-a strâns în palma Sa,/ iar mie mi-a lăsat tăcerea stelelor.”.

Cuvântul (*La răscrucea lumii*, *Întregul pelicanului*), motiv recurent, își completează acum câmpul semantic prin meditația asupra condiției poetului și a menirii poeziei. Lumina (*Ochi de cer*, *Dorul stelei*) își reverberează razele, în irizări semnificative pentru a ilumina, astfel, eul în complexitatea relației deterministe cu sine, cu ceilalți, cu lumea, cu sacrul (*Baladă tristeții mele*, *Și acolo*, *Trupul Gândului*, *Eu și luna*, *Inima mea și plânsul*, *N-o recunoști*, *Eram deja seminte*, *Hotarul*, *Tăcerea ființei*).

În structuri antonimice, *inima mea și plânsul*, de exemplu, poeta *se vede* și *se privește* din perspectiva complexității conexiunilor, într-o simultaneitate temporală, a gândului revelatoriu, dat de conștientizarea opțiunii: „Nu am pădure,/ nici univers poetic./ Nu am lună,/ nici măcar izvor./ Nu am decât inima mea/ și plânsul.”. Extinzând spațiul imaginar, poeta iese din profan și se instalează în sacru, trăind plenar sentimentul comuniunii cu Dumnezeu: „Nu am decât timpul lui Dumnezeu/ care, în dragostea Lui,/ mi-a dat o Dragoste.”.

Toate aceste trăiri și stări sunt cuprinse în arcul timpului, ca temporalitate și durată (*Curgerea vremelniceii*, *La poarta veșniciei*, *Prin veacuri*, *Fântânile veșniciei*, *Clipe fără timp*, *Nu-i veșnicia*, *Cer sfârșit*).

Clipele fără timp sunt clipele anonime, trăite la întâmplare, în absența iubirii. Starea definitorie este așteptarea („...aștept să-mi obosească cerul/ să se coboare în mine, culcuș/ de paie, de răbdare și de zări aprinse/ S-adoarmă el al sufletului plâns.”), finalizată în sentimentul trecerii, sugerat în metafora vegetală *frunze* („iluziile cu care sufletul/ se-mpovărează singur.../ sunt ca funzele amare (...)// lumina lui topește risipirea/ și începe să nu le mai vadă,/ viu rămânând în Adevărul cel nemuritor.”).

Tematica se restrânge acum la cea a eului, cu aspirațiile lui (*Creste*, *Adânc de cer*, *Stelele ei*, *Gândurile tale*) spre Dumnezeu (*Cruce*, *Troița*), spre lumină (*Lumină-n călcăie*, *Ca o lumină*), spre revelația Cuvântului (*Trupul cuvânt*, *Cuvântul nostru*), cu setea de cunoaștere (*Cunoașterea în nevăzut*, *Neînțelesul lumii*), de clarificare, concentrată în investigarea propriilor profunzimi (*Drumul*, *Deslușire*, *Cumințenia tăcerii*, *Eu fără mine*, *Întemeindune*, *Înaripați*, *Semnul fix*, *Tu ca o iarnă a adevărului*, *Aripile mele*).

Nu există împlinire a eului fără Dumnezeu. *Eu fără mine*, „stau fără mine” („Pentru întâia dată/ nu vreau/ nici munte/ nicicior,/ nici bob de mister...”), fără partea esențială, fără acel Tu înnăscut (cf. Martin Buber); ființa singulară nu se poate întregi decât în relația cu sacrul (*Cruce*, *Troița*), care sacralizează, prin frumusețe, bunătate: „Bunătața ta/ fără mine/ este chiar/ verticala ta/ către Dumnezeu./ Noi doi/ atâta suntem.../ o cruce.”.

Ca *oglinďă a lumii din jur* (*Diferențe*), poeta Ana Săcrieru adună, strânge, ordonează, *veșnicind*, „nerostitele cuvinte” și le așază într-o succesiune de *cuvinte-necuvinte-tăceri*, prin care lumea se semantizează, devine coerentă, purtându-o pe valurile ei de semnificații, în aceeași măsură în care ea și-o poartă orientându-i mersul și sensul.

ANA DOBRE

25 noiembrie 2024

Ana Săcrieru, *Trilogia timpului*, Editura Corosi, București, 2023.

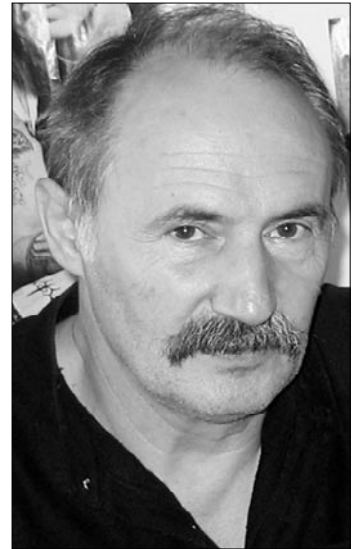
ARTE POETICE

■ Nr. 130

■ Ianuarie 2025

Cafeneaua
literară

EMINESCIZAREA ȘI DEZEMINESCIZAREA POEZIEI ȘI A CRITICII LITERARÉ *

Poezia poezilor autentici, deci a marilor poeți, este o creație originală, originalitatea fiind una dintre trăsăturile și normele importante ale poeziei moderne. Dar istoria literaturii ne livrează și opere poetice mai puțin originale, pentru că acestea suferă anumite *influențe literare*, fie dinspre generațiile literare, fie dinspre curentele literare de import, care sunt la modă într-o clipă sau alta a istoriei, fie din partea unor poeți individuali non-generaționiști și non-curentiști...

Există, așadar, trei mari *modele poetice inspiratoare* – generația poetică, curentul literar și poetul singular, deci nongeneraționist și noncurentist –, care influențează mai mult sau mai puțin poezia anumitor poeți și lasă impresia că „o legitimează”...

Ca urmare a influențelor exercitate de marile modele literare, poetul a fost numit, pe rând, fie *poet generaționist* – proletcultist, șazecist, șaptezecist, optzecist, postmodernist, douămiist etc.; fie *poet „curentist”* – neoclastic, romantic, naturalist, simbolist, poet purist, suprarealist, dadaist, futurist, cubist, lettrist, postmodernist etc., fie *poet eminescian, arghezian, blagian, bacovian, minulescian, stănescian, sorescian* etc.

În cele de mai jos voi cerceta influența pe care poezia lui Mihai Eminescu a avut-o asupra poeziei noastre, așa cum a fost ea înțeleasă de către critica literară.

Titu Maiorescu și „influența operei poetice a lui Eminescu”

În literatura română, poetul despre care critica literară afirmă că a influențat cel mai mult creația poezilor noștri este Mihai Eminescu.

„Tânăra generație română se află astăzi sub influența operei poetice a lui Eminescu”, afirma **Titu Maiorescu** încă din debutul articolului *Eminescu și poeziile lui*, publicat în *Convorbiri literare*, în anul 1889, la puțină vreme după moartea poetului.

O mică parte dintre poezii români ai unui anumit timp cultural românesc sunt, așadar, *poeți eminescizați*.

Poezia inspirată de Eminescu, dar și de alți poeți, a primit numele de poezie *epigonică*, poezie *influențată*, poezie *mimetică* sau *pastișată*, poezie *textualistă*, iar creației care imită în mod special poezia lui Eminescu i s-a spus poezie *eminescizată* (C. Dobrogeanu-Gherea și G. Ibrăileanu), „*eminescianism servil*” (G. Ibrăileanu) sau „*curent eminescian*” (Alexandru Vlahuță). Cât despre poezii care imită poezia lui Eminescu, aceștia au primit numele de *epigoni, emuli, poeți eminescieni, poeți servil eminescieni* sau poeți *eminescizați*.

Alexandru Vlahuță despre Curentul Eminescu

La 12 martie 1892, poetul **Alexandru Vlahuță** susține la Ateneu conferința *Curentul Eminescu*, în care afirmă că:

„așa-numitul curent eminescian în poezia noastră actuală se mărginește numai la o combinație de cuvinte și de forme ale maestrului, care-a suferit în adevăr și a gemut pe coardele lirei lui, iată pentru ce ne și lasă reci vaietele atâtor tineri, cari se încearcă a cânta dureri străine de ei pe forme împrumutate.”

Așadar, Vlahuță știe foarte bine că „în stocul nostru de producțiuni literare sunt o mare parte de copilării, imitații și plagieri copilărești, cari-n adevăr au ajuns nesuferite prin

mulțimea și artificialitatea lor.” După cum se vede, Vlahuță dezavuează și respinge poezia imitativă și, prin asta, însuși curentul poetic eminescian, care este într-adevăr un eșec.

În „Discurs rostit în Botoșani la dezvelirea bustului lui Eminescu”, din 11 septembrie 1890, deci la un an de la moartea poetului, **Constantin V. Vasiliu**, student în drept, ales de către Titu Maiorescu să vorbească celor prezenți la eveniment, afirma următoarele:

„(...) privim zbuciumările neroade ale acelor pleiade ridicole de bocitori fără lacrimi în versuri fără idei, cari au răsărit de pe urma lui Eminescu. Cine nu știe însă că aceeași ploaie, care poate împodobi câmpiile cu holde bogate, poate da viață efemeră și la sute de ciuperci? E chestie de teren.” (conf. Gh. Bulgăr, *Pagini vechi despre Eminescu*, antologie, texte stabilite, note și prefață de Gh. Bulgăr, Editura Eminescu, 1976, București, p. 38).

C. Dobrogeanu-Gherea: „Eminescu și curentul eminescian”

Una dintre primele consemnări ale influenței exercitate de poezia lui Eminescu asupra poezilor vremii și care anunță chiar existența unui *curent poetic eminescian* este studiul *Eminescu*, semnat de către criticul **C. Dobrogeanu-Gherea**, apărut în anul 1887, deci în timpul vieții poetului.

În anul 1896, la șapte ani de la stingerea lui Mihai Eminescu, într-o secțiune a articolului *Critica și literatura*, numită *Eminescu și curentul eminescian*, criticul C. Dobrogeanu-Gherea vorbește despre influența pe care Eminescu a exercitat-o asupra poeziei acelor ani, așadar despre *eminescianism* sau *curentul poetic eminescian* (*Lumea nouă*, an II, nr. 549-553, 1896). Acest articol a fost preluat de critic, sub numele de *D. Panu asupra criticii și a literaturii*, fiind inclus mai târziu în volumul C. Dobrogeanu-Gherea, *Critice* (1, 1983).

Influența poeziei lui Eminescu „a creat o școală, un curent dominator în literatura noastră, căruia i-a dat numele”, și tocmai de aceea „epoca noastră literară va fi numită epoca Eminescu”, afirmă Gherea în articolul său.

Printre poezii care „au scris în aceeași direcție lirică” cu Eminescu și constituie curentul poetic eminescian, Gherea îi enumeră pe Duiliu Zamfirescu, Ronetti-Roman, Nicoleanu, Vlahuță, O. Carp, Beldiceanu, Traian Demetrescu, Popovici-Bănățeanu, I. Păun, Gheorghe din Moldova, A.C. Cuza, Stavri, Radu Rosetti, Steuermann, Gorun, Iosif, G. Ranetti, Cișman, Pavelescu etc. În total, 19 poeți eminescieni.

Problema esențială a curentului eminescian sau a poeziei *eminescizate* este aceea a calității sale. Ce calitate are, așadar, poezia eminescizată? Este ea o poezie de valoare? Cum îi evaluează Gherea pe poezii influențați de poezia lui Eminescu?

„Un scriitor de talent, eminescian, exprimă propriile sale gânduri și simțăminte, nu gândirile și simțămintele lui Eminescu”, spune Gherea, în articolul de mai sus, reușind să fie astfel destul de contradictoriu, pentru că dacă scriitorul/poetul „exprimă propriile sale gânduri și simțăminte”, atunci el nu mai poate fi numit „eminescian”, așa cum îl numește criticul... Iar dacă poetul este *eminescian*, atunci el exprimă mai mult gândurile și simțămintele lui Eminescu și mai puțin pe ale sale.

Gherea mai afirmă că „*Eminescianismul, curentul eminescian e deci un curent liric produs de o anumită epocă, specială, de un anumit mod de a gândi și a simți al acelei epoci* (...)” (s.a.), mod care este, desigur, eminescian.

Înțelegem, astfel, că eminescianismul este un mod comun de a gândi al epocii, însă acest mod de a gândi și simți exprimă arta poetică a lui Eminescu. În poezie, epoca gândea eminescian. Totodată, Gherea ne mai asigură și de acest fapt:

„Un tânăr poet, exprimându-și simțămintele și ideile proprii cari îl chinuiesc, trăind în epoca producătoare a acestor simțăminte și idei, *având ca model un maestru*, va produce totuși o operă slabă;” (s.m.).

Așadar, tânărul poet care are drept model un maestru, în cazul nostru pe Eminescu, „va produce totuși o operă slabă”, minoră. Iar asta înseamnă că poezii eminescieni, deci *poezii care își produc poezia sub influența poeziei și a artei poetice a lui Eminescu, sunt poeți slabi, minori, iar eminescianismul sau curentul liric eminescian, constituit de acești poeți, este un curent poetic minor, ratat.*

Eminescianismul, deci crearea poeziei sub influența poeziei lui Eminescu, nu este o soluție pentru salvarea poeziei noastre, aflate, după Eminescu, în criză. Cu toate acestea, Gherea afirmă că prin influența *directă* a unor mari poeți s-a creat, de exemplu, „școala lui Lamartine, a lui Musset, Byron, Eminescu”, și ne asigură de faptul că

„Numai aici, în această influență *directă*, poate fi vorba de inspirație, de imitație artistică. Această înrăurire *directă* se manifestează în însăși opera de artă.”

Așadar, opera de artă, care este produsă prin „influență *directă*”, prin „înraurirea *directă*” a altor opere, a unor opere de valoare, este chiar ea o operă de valoare, crede Gherea. Influența poeziei lui Eminescu asupra altor poeți ar fi, în acest caz, benefică. Dar cu această judecată, criticul își dă peste cap ideea anterioară, care afirma că „Un tânăr poet, exprimându-și simțămintele și ideile proprii cari îl chinuiesc, (...) *având ca model un maestru*, va produce totuși o operă slabă;” (s.m.)... Care dintre aceste două judecăți contrare este adevărată? Este poezia scrisă sub influența poeziei lui Eminescu o „operă de artă”, deci o poezie de valoare, sau este o „operă slabă”?

Cu toată zbaterea sa din articolul *D. Panu asupra criticii și a literaturii*, desfășurat pe 48 de pagini!, Gherea rămâne indecis, deci ambiguu, pentru că nu este sigur ce calitate are totuși poezia creată prin arta poetică a influențelor literare... Evaluările lui sunt și rămân contradictorii.

Dar poezia română, ca și poezia oricărei alte națiuni, nu trebuie scrisă nici sub influența poeziei lui Eminescu, nici a altui poet. Influențați de creația altor poeți sunt numai poezii de valoare medie sau modeste.

Un poet puternic nu este ispitit de arta poetică a lui Eminescu, pentru că el este dominat de propria artă poetică. Un poet care este dominat de propria viziune poetică estetică nu poate decât să respingă influențele eminesciene. Poezia imitativă, pastișantă, este o poezie sinucigașă. Poezia nu are nevoie de poeți imitativi, de pastișori, de epigoni, ci de poeți *autentici*, care au propria viziune poetică, estetică. Poezia are nevoie de poeți autentici, originali.

G. Ibrăileanu: „Și a fost o vreme când admirația pentru el avea caracterul unui fetișism exclusivist”

După ce, în anul 1919, G. Ibrăileanu ne anunța că în perioada 1880 și 1900 „admirația pentru el (Eminescu, p.m.) avea caracterul unui fetișism exclusivist” (Articolul

Mihai Eminescu, publicat în *Însemnări literare*, an I, nr. 19, 22 iunie 1919, cuprins în vol. *Studii literare*, Editura Junimea, Iași, 1986), în anul 1930 criticul discuta, în articolul *Curentul eminescian*, despre „influența exercitată de Eminescu asupra literaturii noastre”. Tocmai asupra acestui din urmă articol, *Curentul eminescian*, care este inclus în volumul *Scriitori și curente* (ediția a II-a, 1930, Iași), ne vom opri în cele de mai jos.

Ce este, pentru G. Ibrăileanu, „curentul eminescian”, despre care conferența Alexandru Vlahuță în anul 1892, iar în anii 1887 și 1896 vorbea C. Dobrogeanu-Gherea? „Curentul eminescian” se constituie deopotrivă din „eminescianii cu simțire poetică și cei fără simțire”, afirmă Ibrăileanu, precizând totodată că „poezia este mai ales simțire, și simțirea (...) e lucrul cel mai individual, cel mai cu neputință de împrumutat” de către poeții mimetici de la modelele lor...

Dar dacă „simțirea (...) e lucrul cel mai individual, cel mai cu neputință de împrumutat” de la un model poetic, de exemplu de la Eminescu, atunci cum mai poate poetul mimetic să fie numit poet *eminescian*? În temeiul a ce anume este el eminescian? Iată ce răspuns găsește Ibrăileanu:

„Firește că, cu cât un poet din generația nouă are mai puțin talent și mai puțină sensibilitate, cu atât e mai servil eminescian. Dar între cei cu talent, aceia vor fi mai servili eminesciani care vor avea o simțire mai înrudită cu a lui Eminescu, așa încât eminescianismul servil se poate împăca și cu lipsa totală de simțire și cu o mare putere de simțire.”

Mai simplu spus, Eminescu este imitat sau pastișat atât de poeții talentați, cât și de către poeții netalentați: cu toții compun „eminescianismul servil”. G. Ibrăileanu ne oferă chiar și un exemplu „convingător” de *pastișor talentat*, și anume pe poetul Popovici-Bănățeanu. Să urmărim câteva pastișe, „câteva exemple de robie eminesciană” din creația marelui poet *pastișor* Bănățeanu:

„Iar din negura de veacuri blânde stelele răsar,
Dinspre codri, sficioasă, iese luna-ngândurată...
(Popovici-Bănățeanu — *Seară de toamnă*)

Pân-ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna...
(Eminescu — *Scrisoarea III*)

*

Eu mă simt atât de singur și atât de părăsit.
(P.-B. — *Seară de toamnă*)

Și suntem atât de singuri
Și atât de fericiți!
(Eminescu — *Lasă-ți lumea...*)

*

Căci tu nu mai ești aceeași
Cu privire de eres.
(P.-B. — *Cu aducerile-aminte*)

O, șoptește-mi — zice dânsul — tu, cu ochii plini
d-eres.
(Eminescu — *Călin*)

După ce ne dă mai multe exemple fragmentare de acest fel, Ibrăileanu ne asigură că „dintre toți poeții tineri nu cred să existe vreunul care să se apropie de Popovici-Bănățeanu în pastișarea lui Eminescu.” Popovici-Bănățeanu

este, așadar, cel mai bun *pastișor* al poeziei lui Eminescu. Criticul ne spune chiar și în ce constă *pastișarea* lui Eminescu: „Dar citiți poeziile lui Popovici-Bănățeanu și veți vedea că limba, muzica, factura versului, procedeul de a imagina, sentimentul, totul e ca în Eminescu... și uneori ca în Vlahuță, alt reprezentant al curentului de care vorbim”.

Ce calitate are, pentru Ibrăileanu, poezia-*pastișă* eminescizată, deci poezia care prezintă caracteristicile poeziei lui Eminescu? „Bucățile (poeziile, p.m.) lui Popovici-Bănățeanu alcătuite din Eminescu *sunt poezii în adevăratul înțeles al cuvântului* (s.m.), în care «se cântă iubirea cum nu s-a mai cântat de la Eminescu», spune G. Ibrăileanu, citându-l totodată pe Titu Maiorescu, care îl consideră și el pe Popovici-Bănățeanu un poet eminescian de valoare...

Așadar, Popovici-Bănățeanu este, pentru Ibrăileanu, un poet adevărat, de valoare, pentru că versurile lui, care îl *pastișează* cel mai bine pe Eminescu, „sunt poezii în adevăratul înțeles al cuvântului”...

Evaluarea lui Ibrăileanu este desigur *falsă*, tocmai pentru că poezia pe care o produce Popovici-Bănățeanu este puternic influențată de arta poetică a lui Mihai Eminescu... Poezia lui Popovici-Bănățeanu ar trebui evaluată pentru calitățile poetice expresive ale lui Popovici-Bănățeanu, iar nu pentru că el a prelucrat „foarte bine” poezia lui Eminescu.

Nefiind o poezie autentică și originală, poezia lui Popovici-Bănățeanu nu este o poezie în deplinătatea ei. Nu poți fi socotit poet de valoare pentru faptul că exprimi în versuri poezia unui *alt* poet și arta poetică a acestuia.

A *pastișa* bine poezia, folosind limba, muzica, factura versului, procedeul de a imagina, sentimentul, stilistica și fondul ideatic al poeziei lui Eminescu, înseamnă doar a produce texte care *se aseamănă* în câteva puncte cu poezia lui Eminescu, dar care *nu au calitatea* poeziei sale, pentru că poezia-*pastișă* este lipsită de tensiune existențială, afectivă și poetică, deci în final ea este o poezie modestă.

Urmărind să justifice valoarea pe care i-o acordă *pastișorului* Popovici-Bănățeanu, criticul G. Ibrăileanu afirmă într-un alt articol — *O prelucrare a lui Eminescu...* (vol. *Scriitori și curente*) — că există „*pastișori* cu talent”, așa cum este „Popovici-Bănățeanu, fire melancolică și suflet de artist”, și există „*pastișori* fără talent”, precum „dl. Radu Sbiera, fire mai aprinsă, dar fără sufletul artist”.

Se vede, astfel, că Ibrăileanu a încercat să consolideze poziția în literatura română a „*pastișorilor* talentați”, care seamănă cu consolidarea posturii morale a *hoților* *talentați*... Sau a *spărgătorilor de bănci* *talentați*...

Popovici-Bănățeanu este apreciat, în mod inexplicabil, chiar și de către Titu Maiorescu, pentru că el „îl pune, în cântarea dragostei (pe Popovici-Bănățeanu, p.m.), al doilea după Eminescu”, ne informează Ibrăileanu în articolul *Curentul eminescian*. Așadar, Ibrăileanu legitimează și susține eminescizarea, adică imitarea și *pastișarea* poeziei lui Eminescu! Frauda literară este în acest fel recunoscută și legitimată... Ce mare poet trebuie să fi fost acest Popovici-Bănățeanu, astăzi un anonim, uitat de toți criticii și de toate dicționarele literare! Și cât de generos a fost criticul Ibrăileanu!...

Dar cum este posibil să legitimezi imitațiile și *pastișele* literare? Probabil că Maiorescu și Ibrăileanu erau atât de fascinați de poezia lui Eminescu, încât ei nici nu puteau să își închipuie că poezia noastră poate să mai fie și *altfel* decât

poezia lui Eminescu... Spiritul poeziei lui Eminescu blocase judecata critică... Să consideri că un pastişor produce poezie *de valoare*, pentru faptul că el îl *pastişează bine* pe Eminescu, este o evaluare absolut falsă, inadmisibilă, pentru că *poezia-pastişă* este lipsită de originalitate, de vibrație existențială, lirică și poetică; ea este o poezie care ridiculizează chiar originalul eminescian pe care îl imită.

Greu de imaginat că Ibrăileanu, care a scris pagini foarte bune de exegeză la poezia lui Eminescu și pe care Alex. Ștefănescu îl consideră, de exemplu, cel mai bun critic al poetului, poate să susțină „păstisorii talentați” ai poeziei lui Eminescu și să facă din ei poeți de valoare. Dar are literatura română vreun *mare poet* care să fie eminescian? A fi mare poet exclude posibilitatea de a fi eminescian. Și tot așa exclude posibilitatea de a fi arghezian, bacovian, blagian, traklian, baudelairean, esenian etc. A fi mare poet și a fi în același timp eminescian, arghezian, bacovian etc. este o contradicție în termeni.

Arta poetică a influențelor literare, a imitațiilor și pastişelor, este inacceptabilă, pentru că ea sărăcește poezia! Oare Ibrăileanu nu putea să își închipuie că poezia noastră are nevoie, pur și simplu, de poeți autentici, așadar, de poeți care să aibă propria viziune poetică, de poeți care să producă o *altă* poezie decât aceea a lui Eminescu, însă apropiată de valoarea poeziei Eminului sau care putea chiar să o depășească?

Unul dintre criticii care a înțeles că imitarea poeziei lui Eminescu, deci eminescianismul, este precar din punct de vedere estetic, este Perpessicius, care a studiat poate cel mai mult poezia lui Eminescu, oferindu-ne primele șase volume ale ediției critice, din seria academică OPERE (1939-1963). Iată ce spune el într-un articol din revista *Cuvântul*, din anul 1932 (București, anul VIII, nr. 2626, republicat în volumul Perpessicius, *Eminesciana*, ed. Junimea, Iași, 1983, p. 486):

„eminescianismul sau curentul eminescian a însemnat, în literatura noastră de la sfârșitul veacului trecut, nu drumul bătut pe care să fi mers în pas de defilare herezii (moștenitorii, p.m.) poeziei sau atitudinilor naționaliste ale lui Eminescu, dar (ci, p.m.) iazul cu apă vrăjită în care s-au înecat atâți înotători inexperți să lupte cu sirenele eminesciene.”

Așadar, eminescianismul sau curentul eminescian nu a însemnat un drum pe care au mers victorioși moștenitorii poeziei lui Eminescu, ci „iazul cu apă vrăjită în care *s-au înecat* (s.m.) atâți înotători inexperți să lupte cu sirenele eminesciene”. În fine, descoperim un critic, pe Perpessicius, care recunoaște că poeții care se lasă seduși de sirenele poeziei eminesciene sunt pierduți... Perpessicius dezavuează poezia produsă prin imitarea și pastişarea poeziei lui Eminescu și, în acest fel, el respinge eminescianismul.

Imitarea/pastişarea poeziei lui Eminescu nu înseamnă nici producerea unei poezii de valoare, nici evoluție poetică, pentru că imitarea poeziei oricărui poet blochează creativitatea și originalitatea poetului imitativ. Și la fel se întâmplă atunci când este imitat oricare alt poet important – poetul imitativ aproape că își exclude propriul spirit creator, pentru a pune în evidență poezia pe care el o imită, a lui Eminescu sau a altui poet. El pune în evidență modelul poetic, deci sursa inspirației sale. Dar el evidențiază sursa poeziei sale deformând-o, schimonosind-o.

Revenind la Ibrăileanu, acesta afirmă spre finalul articolului *Curentul eminescian* (1930), că

„Eminescianul a dispărut de câțiva ani. Se mai observă din când în când câte un întârziat, câte un demodat, dar aceștia nu sunt din cei mai talentați. A apărut un nou curent, sau așa ceva, un curent realist și decadent.”

„Eminescianul (poetul eminescian, p.m.) a dispărut de câțiva ani”, spune în 1930 G. Ibrăileanu, însă C. Rădulescu Motru ne asigură, chiar și după aproape un deceniu (1939), că Eminescu se bucură în continuare „de un adevărat cult” și că el, „cultul eminescian, a fost produsul direct al adâncirii conștiinței literare în lumea noastră românească”...

„Adâncirea conștiinței literare în lumea noastră românească” ar fi trebuit să conducă la crearea unei poezii originale, iar nu a unei poezii care imită poezia lui Eminescu și umple literatura română de clone eminesciene – vezi epigonii epocii poetului și a celei imediat următoare. A avea conștiință literară înseamnă a crea la nivelul poeziei de valoare, a poeziei performante, însă fără a imita modelele poetice existente. Epigoni ca Popovici-Bănățeanu nu exprimă o conștiință literară și nu fac cinste literaturii.

George Munteanu, despre „Eminescu și «eminescianism»”

În anul 1978, Editura Junimea publică volumul colectiv bilingv, în limbile română și franceză, *Eminescu după Eminescu* (2), care cuprinde 11 articole dedicate poeziei lui Eminescu și personalității sale. Scrise de către critici diferiți, aceste articole sunt, de fapt, comunicările prezentate la Colocviul dedicat lui Eminescu, organizat de Universitatea Sorbona din Paris, în perioada 12-15 martie 1975.

Primul articol al volumului, care poartă numele de *Ce este „eminescianismul”?*, este semnat de universitarul George Munteanu. După ce ne amintește că despre „curentul eminescian”, care este constituit din poezia câtorva poeți eminescieni, s-a vorbit până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, criticul constată că acesta este totuși un curent „efemer și palid, restrâns la cultivarea de superficialități stridente”, care „nu avea în esență nimic comun cu opera lui Eminescu”. Poeții care îl imită sau pastişează pe Eminescu nu au, așadar, niciun merit poetic, împotriva asigurărilor pe care ni le ofereau mai înainte criticii C. Dobrogeanu-Gherea (parțial) și G. Ibrăileanu, în articolele lor.

În concluzie, George Munteanu afirmă că astăzi (anul 1975) este mai potrivit să discutăm despre „altceva”, și anume despre „eminescianism”...

„Eminescu (...) și «eminescianismul» au exercitat și exercită (s.m.) o înrăurire mai adâncă decât s-ar putea crede asupra scriitorilor, a tuturor celor ce-i pătrund în adâncime opera”, ne asigură George Munteanu.

Dar, dacă „Eminescu (...) și «eminescianismul» au exercitat și (încă mai, p.m.) exercită o înrăurire mai adâncă decât s-ar putea crede asupra scriitorilor”, deci a poezilor, înseamnă că poeții își creează poezia tocmai din substanța acestei înrăuriri sau influențe venite dinspre poezia lui Eminescu.

După cum se vede, chiar și în *eminescianismul* teoretizat de George Munteanu, poezia noilor poeți se produce în același mod, deci prin aceeași artă poetică a influențelor literare sau a imitației, ca și în *curentul*

eminescian despre care vorbeau Gherea, Ibrăileanu și Vlahuță, iar asta înseamnă că și eminescianismul despre care discută în anul 1975 George Munteanu are aceeași calitate modestă ca și poezia curentului eminescian, adică el este „efemer și palid, restrâns la cultivarea de superficialități stridente”.

Așadar, criticul George Munteanu crede că poezia lui Eminescu continuă, chiar și în anul 1975, *să influențeze* poezia noastră... Dar, firește că aceasta este opinia nedemonstrată a criticului, pentru că el nu ne oferă nici un exemplu de „poet eminescian” al timpului său, care ar putea să îi susțină teoria...

Eminescizarea este, după cum se vede, un mod de a concepe poezia, deci este o *artă poetică*; însă, atâta vreme cât această artă poetică nu are poeți eminescizați, eminescianismul apărut de către George Munteanu rămâne unul teoretic... Iar această situație ne arată că, de la un moment dat, eminescianismul ajunge să fie mai mult *voiuța unor critici*, precum aceea a universitarului George Munteanu, decât a poezilor. Dar, susținând eminescizarea poeziei, cu sau fără actori eminescizați, critica însăși este o *critică eminescizată*. Tocmai această eminescizare a criticii literare a condus la propagarea ideii că numai poezia eminescizată este capabilă să salveze poezia română de la mediocritatea în care se scaldă cea mai mare parte a ei.

Pentru critica eminescizată, Eminescu reprezintă culmea poeziei, modelul unic și absolut al poeziei, conceptul ei estetic, și, drept urmare, acest concept este îndreptățit să hrănească toată poezia română! O atitudine critică total necritică, pentru că poezia lumii nici nu începe, nici nu se termină cu poezia lui Eminescu, iar poezia unei națiuni nu se poate constitui din clonele poeziei lui Eminescu.

Ideea că eminescianismul poate să producă poezii/poeți de valoare este o iluzie ținută în viață doar de susținătorii *cultului* lui Eminescu, care vor să demonstreze cu orice preț că, fără modelul poetic eminescian, poezia română ar muri. Firește că poezia lui Eminescu este un pilon important al poeziei noastre, însă ea nu trebuie să îi transforme pe poeți în clone eminesciene.

Starea proastă în care se afla poezia noastră la un moment dat – în epoca semănătoristă – nu era cauzată, vail!, de faptul că nu reușise să se eminescizeze, ci de faptul că ea nu avea poeți *autentici*, deci poeți care să fie la fel de valoroși ca Eminescu, însă prin propria artă poetică.

Cultul poeziei lui Eminescu a fost însă întrerupt de apariția în literatura română a unor poeți moderni de valoare *noneminescieni*, precum Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Minulescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu ș.a., care, fiind poeți semnificativi prin ei înșiși, demonstau că poezia noastră nu s-a oprit la Eminescu, deci că poezia are și *alte* întruchipări estetice, decât întruchiparea pe care i-a dat-o Eminescu.

Așadar, existența poezilor *de valoare* noneminescieni întrerupe cultul poeziei lui Eminescu și, implicit, lanțul eminescizării, pentru că un poet de valoare nu poate fi decât un poet *dezeminescizat*.

Eminescizarea poeziei nu are niciun sens, pentru că ea nu creează poezii de valoare, ci doar ne dezvelește sărăcia poetică și ne face de râs propria creativitate. Poezia română nu poate fi consecința unui dagherotip Eminescu, deci nu poate fi un șir de imitații sau pastişe eminesciene, argheziene, bacoviene, soresciene, stănesciene; sau

trakliene, baudelaireiene, eseniene etc. Clonele literare nu fac literatura autentică.

Poezia eminescizată este numai creația poezilor mediocri, fără personalitate literară. Strategia unui poet autentic nu poate fi decât aceea de a se rupe de orice influență literară concretă și, totodată, de a-și crea poezia în temeiul artei poetice estetice universale a poeziei, artă trecută, firește, prin propria simțire și viziune poetică, așa încât ea apare ca o artă poetică individualizată, „originală”, „proprie”... Oricum, imitarea poeziei eminesciene sau a altei poezii de valoare nu este nicidecum calea prin care se poate produce poezia autentică.

Articolul *Ce este „eminescianismul”?*, scris de către George Munteanu, apoi volumul *Eminescu și eminescianismul: structuri fundamentale* (București, 1987), în care autorul dezvoltă aceleași idei, lasă impresia că universitarul Munteanu vrea ca, pe de o parte, să eternizeze poezia lui Eminescu prin poezia eminescizată produsă de către poezii imitativi, iar pe de altă parte, că vrea să salveze poezia noastră prin eminescizarea ei. Dar, firește că ambele idei sunt eșuate critic-estetic și că ele dovedesc că încă mai există critici literari care *nu au înțeles* ce este cu adevărat poezia și ce concept are ea.

Aureliu Goci: „Eminescu (...) preexistă și în toți creatorii”

Mai putem vorbi astăzi despre influența poeziei lui Eminescu asupra poezilor? Mai sunt poezii români datori, prin poezia lor, lui Eminescu? Într-un articol din volumul Constantin Liviu Rusu, *Mihai Eminescu – o monografie în imagini* (Iași, Editura Junimea, 2000, p. 3-4), universitarul **Dumitru Irimia** consideră că:

„Poezia română din secolul XX se revendică, în esența ei specifică, dincolo de variabilitatea stilistico-poetică, de la Eminescu.”

Dumitru Irimia crede, așadar, că „în esența ei specifică”, deci în conceptul ei, în arta ei poetică constitutivă, poezia română din secolul XX „se revendică”, se trage din poezia lui Eminescu, deci îi poartă amprenta, felul de a fi. Toată poezia română modernă, prin însăși „esența ei specifică”, este influențată, în esența ei specifică sau în conceptul ei, de poezia lui Eminescu, deci ea este o poezie *eminescizată*..., indiferent de mulțimea formulelor stilistice diferite ale poezilor...

În volumul *Geneza și structura poeziei românești din secolul XX* (3, 2001, Editura 100+1 Gramar, București), criticul **Aureliu Goci** are câteva pagini provocatoare dedicate influenței pe care poezia lui Eminescu a exercitat-o asupra mediului nostru cultural.

Astfel, aflăm că poezii de la sfârșitul secolului XIX, precum Alexandru Vlahuță, Panait Cerna, Șt. O. Iosif și Octavian Goga, au fost influențați de poezia eminesciană și au imitat-o într-o oarecare măsură. Simbolistii Ștefan Petică și Cezar Săvescu „sunt foarte eminescieni”, deși ei încearcă să se distanțeze de modelul eminescian, spune Aureliu Goci. Mai mult de atât, „Opera eminesciană (...) a fost revendicată de formele, modelele, poeticele literare, ulterioare: symbolism, parnasianism, tradiționalism, semănătorism și chiar avangardism, până la textualismul de astăzi” (ibid.), spune Aureliu Goci. Și criticul continuă în aceeași idee:

„Nucleul eminescian trebuie făcut manifest, pentru că, în latență, Eminescu există în toate epocile și în fiecare individ istoric cu simțire românească; El preexistă și în toți creatorii (...)” (ibid., p. 41).

Dar, dacă „nucleul eminescian (...) preexistă (...) în toți creatorii”, înseamnă că *toți* poeții români, moderni sau postmoderni, atât cei performanți, cât și cei modești, se nasc cu o genă estetică eminesciană, care face ca arta lor poetică să fie, de fapt, arta poeziei lui Eminescu... Cum este însă posibil ca prin același concept poetic eminescian poeții posteminescieni să producă atât o poezie de valoare, cât și o poezie modestă?

Pe de altă parte, observ că poeții moderni importanți, precum Arghezi, Bacovia, Blaga și câți vor mai fi, nu sunt influențați de poezia lui Eminescu, nu suferă de eminescianitate. Chiar Aureliu Goci revine asupra judecăților sale eminescizate și afirmă că cel de-al doilea val poetic, constituit din poeții Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu, „a distilat și cristalizat esența poeziei eminesciene, elaborând opere de opoziție sau perfect originale, prin contradicție” (ibid., p. 39).

În ceea ce mă privește, cred că Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Minulescu, apoi Nichita Stănescu și Marin Sorescu, cel puțin, sunt poeți semnificativi prin ei înșiși, prin propria viziune și simțire poetică, iar nu prin imitarea substanțială a poeziei lui Eminescu. Eminescianismul încetează tocmai prin apariția acestor poeți autentici, care au propria viziune poetică estetică. În ceea ce îi privește însă pe poeții modești, aceștia pot să schimbe oricând sursa inspirației lor și, ca atare, ei pot deveni peste noapte arghezieni, blagieni, bacovieni, minulescieni, stănescieni, sorescieni etc... Dar, în urma schimbării sursei de inspirație, poezia creată de poeții mimetici nu are nimic de câștigat.

Eminescizarea și dezeminescizarea criticii literare...

Calitatea de poeți eminescizați o au poeții modești, care produc „poezie” prin imitarea sau pastșarea poeziei lui Eminescu. Dar eminescizați pot fi și criticii literari care consideră că poezia creată prin imitarea sau pastșarea poeziei lui Eminescu este o poezie de valoare și că eminescizarea poezilor posteminescieni este legitimă literar... De exemplu, Ibrăileanu, care consideră că poeziile lui Popovici-Bănățeanu, influențate puternic de poezia lui Eminescu, sunt totuși „poezii în adevăratul înțeles al cuvântului”, este un critic eminescizat.

Faptul că Ibrăileanu îl consideră pe epigonul Popovici-Bănățeanu poet de valoare, înseamnă că el *legitimează critic-estetic eminescizarea*, deci imitarea și pastșarea poeziei lui Eminescu. Și mai înseamnă că eminescizarea este recunoscută și legitimată de critic ca *artă poetică performantă*, deși ea este, de fapt, o *fraudă literară*...

Cum este posibil să legitimizezi critic și estetic imitațiile și pastșele literare? Vremurile în care au trăit Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea și Ibrăileanu erau atât de pline de cultul poeziei lui Eminescu, încât poezia unui nou poet, pentru a putea fi socotită autentică sau de valoare, trebuia să se asemene cu poezia celui mai important poet al epocii, Mihai Eminescu, iar nu să fie diferită de ea. Apărarea eminescizării are, probabil, această logică și, în temeiul ei, a fost apreciată „poezia” eminescizată a lui Popovici-Bănățeanu, dar și poezia celor 19 poeți eminescizați, menționați de către C. Dobrogeanu-Gherea în articolul său *Critica și literatura*.

Spiritul poeziei lui Eminescu acoperea totul, devenise tutelar, așa încât el nu bloca numai imaginația poezilor care imitau poezia lui Eminescu, ci și judecata unor critici, care erau astfel determinați să legitimizeze eminescizarea și curentul poetic eminescian...

Apreciați de către o parte a criticii, poeții eminescizați sunt totuși abandonați de către istoria literară. Eminescianismul, deci poezia eminescizată, nu poate decât să dezamăgească.

„Eminescianul (poetul eminescian, p.m.) a dispărut de câțiva ani”, spunea în 1930 G. Ibrăileanu, iar eu sper astăzi ca el să nu se mai întoarcă, pentru că poezia autentică nu poate fi creată nici de pastșori proști, nici de pastșori „talentați”... Cu pastșorii „talentați” ai poeziei lui Eminescu, închipuiți de către Maiorescu, Ibrăileanu, George Munteanu și de alți critici literari, nu se va clădi niciodată o poezie puternică... Nu s-a clădit în vremea lui Eminescu, a lui Gherea, a lui Ibrăileanu, a lui George Munteanu, și nu se va clădi nici astăzi... Eminescu are locul său onorabil în cultura română, însă imitatorii și pastșorii lui nu pot avea un asemenea loc. Ei vor rămâne poeți modești, epigoni, care trăiesc în umbra strivitoare a lui Eminescu.

În ceea ce îi privește pe criticii eminescizați, care încă mai luptă pentru eminescizarea poeziei, aceștia apără o cauză pierdută, pentru că eminescizarea, care tinde să nască clone poetice, compromite însăși ideea de poezie. De aceea, *dez-eminescizarea* poeziei și a criticii literare ar trebui să fie un obiectiv important al unei anumite poezii și critici literare. Într-unul dintre articolele sale, Nicolae Manolescu vorbește despre necesitatea despărțirii de Eminescu, iar înaintea sa Constantin Noica semnează un volum numit *Despărțirea de Goethe*. Literatura este și un șir de divorțuri literare...

Din fericire, din anul 1975, de când George Munteanu și-a publicat articolul *Ce este „eminescianismul”?*, în care susținea legitimitatea imitării lui Eminescu, eminescizarea poeziei nu a mai sucit multe minți, nici poetice, nici critice.

Însă astăzi se scrie, uneori, *împotriva* lui Eminescu, ironizându-i-se poezia, așa cum o face, de exemplu, Mircea Cărtărescu, în mai multe rânduri. De pildă, el parodiază și chiar batjocorește poemul *Luceafărul*, într-un text numit *Poema chiuvetei* (volumul *Totul*, 1985), imită și parodiază întreaga poezie a lui Eminescu în volumul *Levantul* (1989) și, în fine, ironizează și persiflează poezia și personalitatea poetului în răspunsul la ancheta din revista *Dilema*, nr. 265 / 27 februarie – 5 martie 1998. Așadar, Cărtărescu îl ironizează, parodiază și batjocorește în fel și chip pe unul dintre cei mai importanți poeți, Eminescu, ca dovadă de câtă înțelegere a poeziei poate să aibă un autor propus, de mai bine de zece ani de către USR, la Premiul Nobel.

Totodată, trebuie să observăm că, în epoca postmodernistă, arta poetică a influențelor literare s-a generalizat, deci s-a legitimat, devenind o artă națională... Din volumul *Postmodernismul românesc* (Humanitas), semnat de către optzecistul Mircea Cărtărescu (580 de pagini), aflăm că arta poetică a influențelor literare a fost practică, începând cu anii '50-'60, de către poeții postmoderni din America de Nord și că ea a fost importată de generația '80, care și-a schimbat numele și arta poetică, devenind astfel o generație poetică *postmodernistă*.

Conform artei poetice postmoderniste a influențelor literare, orice poet își poate crea poezia prin imitarea, pastșarea sau reciclarea poeziilor confracților săi, români sau străini, de ieri sau de astăzi. Poezia postmodernistă își trage substanța din toată poezia lumii: noul referent al poeziei nu mai este realitatea, viața, existența, ca în poezia marilor poeți moderni și neomoderni (Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga, Minulescu, Stănescu, Sorescu etc.), ci

biblioteca, cultura – în acest mod se concepe *poezia culturală, livrescă, textualistă* sau *poezia retro*, după cum îi spune Nicolae Manolescu, în volumul *Despre poezie*. Tocmai în acest fel și-a creat Mircea Cărtărescu cartea sa de poezie *Levantul* – inspirându-se din poezia mai multor poeți. Obiectul inspirației poetice se extinde, epigonii de altădată s-au emancipat, ei regăsindu-se, reciclați, rebrenduiți, printre poeții postmoderni de astăzi.

Dacă judecăm poezia română în raport cu poezia lui Eminescu, atunci putem spune că poezia noastră este compusă (1) din poezia preeminesciană, (2) din poezia lui Eminescu, (3) din poezia eminescizată (poezia care imită și pastșează poezia lui Eminescu), (4) din poezia dezeminescizată sau noneminesciană, care poate fi atât o poezie de valoare, cât și o poezie modestă, și, în fine, (5) din poezia care persiflează, parodiază și batjocorește poezia lui Eminescu. Oricum, pentru unii critici, azi tot mai puțini, criteriul în funcție de care se structurează poezia română este poezia lui Eminescu...

Dacă ne raportăm la poezia de valoare a lumii, observăm lesne că arta poetică a eminescizării este practică numai în literatura română și pentru literatura română, în mod special... În alte literaturi nu s-a auzit despre eminescizare sau eminescianism... Eminescianismul este o artă poetică specific românească, un brevet românesc, și a reprezentat, în perioada 1880 - 1920, mândria noastră națională în cultură...

Dar, dacă cu poezia lui Eminescu se poate mândri orice cultură, cu eminescizarea poeziei nu ne mândrim decât noi, deși rezultatele poetice sunt modeste...

Pe de altă parte, dacă vom socoti totuși că imitarea poeziei lui Eminescu este legitimă din punct de vedere literar-estetic, așa cum cred criticii eminescizați, atunci ar trebui să devină legitimă imitarea tuturor poezilor autentice ai lumii, iar prin aceste *imitații în masă* întreaga poezie a

lumii ar deveni o poezie imitativă, o poezie-paștișă, deci o poezie care imită și pastșează marea poezie.

Ce s-ar putea înțelege din toate aceste lucruri? Poate faptul că poezia este și trebuie să rămână o creație originală, autentică, neperversită de nicio influență literară. Niciun poet nu poate fi modelul absolut al poeziei! Modelul poeziei nu este nici poezia lui Eminescu, nici poezia vreunui alt poet de valoare, român sau străin.

Model poetic poate să fie, însă, *conceptul estetic universal de poezie...* Dar pentru că acest concept estetic universal de poezie nu există ca un corp în sine, distinct, el trebuie extras din poeziile care întrupează tocmai acest concept, deci din poeziile de valoare ale marilor poeți, români sau străini, de azi sau de ieri. De fapt, scopul criticii de concept a poeziei este tocmai acela de a stabili conceptul estetic universal de poezie și de a evalua poezia în temeiul său.

Virgil DIACONU

Bibliografie

1. DOBROGEANU-GHEREA, C., 1983, *Critice. Studii și articole*, postfață și bibliografie de Mircea Iorgulescu, Editura Minerva, București.
2. PĂCURARIU, Dim., 1978. *Eminescu după Eminescu, Comunicări prezentate la Colocviul organizat de Universitatea din Paris – Sorbona (12-15 martie 1975)*, volum bilingv, română și franceză, îngrijit de Dim. Păcurariu, Editura Junimea, Iași.
3. GOCI, Aureliu, 2001, *Geneza și structura poeziei românești din secolul XX*, Editura 100+1 Gramar, București.

*Eseul face parte din volumul *Arta poetică a lui Mihai Eminescu*, aflat în lucru.

Un „fănușian”: Mircea Cavadia

Brăilean, născut în Vâlcea (în Voineasa) și fixat, în 1989, la Reșița, Mircea Cavadia a purtat cu sine lumea bălților și „foamea fluviului de a naște mereu întâmplări blestemate”.

Prozator „dur”, „scriitor al Dunării”, cum l-a văzut Gheorghe Jurma, poet, epigramist, cu o bogată activitate jurnalistică, Mircea Cavadia (1950-2015) a fost un nepuizabil povestitor. Semnalând în *România literară* (nr. 25/1991) un „debut întârziat”, Eugen Simion vestea ivirea unui nou prozator, cu ale sale „povestiri năzdrăvane”. Indiscutabil, un talent viguros, Mircea Cavadia era o figură aparte în contextul generației. O generație care, știm prea bine, revitalizând proza scurtă, afișa dezinvolt

deconstrucția jocului epic, cuplat – deseori – cu abilitatea (țesătura străvezie a narațiunii), semnând *un nou pact cu realul*. Descrierea cotidianului însemna și trecerea de la

proza auctorială la cea autoreflexivă, *relativizând* (prin varietatea mijloacelor și multiplicarea perspectivei) sensul coagulant al epicului.

Or, Mircea Cavadia, în *Vulpea* (1991), intersectând fabulosul stil voiculescian cu viziunea fănușiană (ținând, din unghiul geoliteraturii, de placenta brăileană), stăpân – așadar – peste un univers epic, pare a propune o literatură care nu uită întrebările eterne și nu-și leapădă interesul pentru uman. Senzaționalul, pasiunile violente, ordinea

cosmică, legile dure ale naturii și rânduielele neclintite ale firii intră într-o relație magică, poate nu întotdeauna pe gustul spiritelor „fine”. „Fănușianismul” acestei proze ține tocmai de lumea dunăreană, de „palma pe stepă” pe care o controla suveran (inventând-o) marele scriitor; de lumea bătrână aflată la „marginea apelor” peste care, iubind poetica preaplinului, Fănuș Neagu risipea grindina scrisului sărbătoresc, metaforita năucitoare și anarhismul fanteziei. O lume peste care stăpână e Aventura. Iată, cantonul lui Podan este în bătaia apelor (*Fluturele*); acest Podan are necazuri cu nora și călătoria spre canton a „domnului avocat” (pentru a-i rezolva *problema*) îi prilejuiește lui M. Cavadia pagini extraordinare. Tot sub ocrotirea bălții viețuiește Moșu (*Nufărul de dimineată*), în luptă cu somnul uriaș (aici o posibilă paralelă ar fi la *Bătrânul și marea*). În aceeași lume de „frumusețe nesticată” se usucă un alt bătrân; înfiind-o pe Leni (luată de la orfelinat), el are nevoie de bani și meșterește o ingenioasă capcană pentru broaște (*Broasca râioasă*). În *Dincolo*, procurorul-„părtaș” constată că oamenii bălții sunt „ai dracului” și în conflictul cu reprezentanții legii aplică „aceeași placă” (Pantea Stănilă și alții ca el amintind de tactica moromețiană).

Gustul aventurii (implicit, inventarul expresiilor colorate) răzbate din *La Sonete* (cu un final-surpriză), vădind că autorul este un bun mânuitor al limbii. În *Capcana*, Tudorel, un copil „de bloc” adus la „sălbăticire” eliberează „regina bălții”; în fine, Grigore (*Grădina*), fostul tractorist năucit de viața la oraș vrea să se reazeze, căutându-și rădăcinile, revenind acasă.

Nici gândul răzbunării nu e străin de oamenii locului. Gheorghe (*La cantonul lui Gheorghe*) nu suportă ideea de a fi „înfrânt de un cal” (Clin i-a zdrobit genunchiul) și-l va pedepsi, restabilind însă vechile alianțe. „Ologit” de profesorul Porumboiu (*Iani nebunu*), Iani își pregătește revanșa „la meserie”; în fine, înșelat de Moratis-Cațaonul (care a dispărut cu valuta), Vanghele (*Caninii de aur*) vrea, după anii de pușcărie, readus la viață după spitalizare, să plece în căutarea lui Moratis pentru a-l omorî; sfârșește prin a-și păzi caninii uriași, după înmormântare.

Fiorul erotic se insinuează în unele texte, inițiativ (*Secretul*) ori după o așteptare înfrigurată (cazul doamnei Stilman, privind „mâinile hipnotice” ale tăietorului, într-un gest neconsumat; v. *Lespedea*). Sunt finaluri dramatice: un bărbat care suferă (firește, înșelat) e îngrozit că trebuie să trăiască (în excelenta *O poveste de dragoste*), „iertând” prin propria-i dispariție; apare și triunghiul erotic (*Pădurea de mâine*), spovedania Stoianei iscând între Pamfil și Cristea o insuportabilă rivalitate, risipită de gestul bărbătesc, salvator, al ultimului.

Fantasticul (de extracție eliadescă) condimentează multe povestiri, M. Cavadia aflând aici tonul potrivit. Întâmplările din *Revizia de fond* îl aruncă pe inspectorul Vasiliad Ghelase, ajuns într-un sat izolat, în buimăceală; el nu mai reușea „să înțeleagă nimic”. Singuraticul domn Tomescu e „urmărit” de străinul în canadiană albastră și viața lui rutinieră devine trepidantă „în doi”. Străinul rătăcit în peșteră (*Lilieci*) e cutreierat de frisoanele fricii, asistând la un spectacol jalnic, condamnând „bestiile de-afară”; se ivește și o vulpe care nu poate fi omorâtă (*Când se termină noaptea*), întreținând – pe fundalul unui transport ilicit de țuică – un fabulos grefat pe *realismul popular* (în termenii lui Iorga), lățind spațiul ambiguității. Peste tot un dialog

strâns, „funcțional” și un remarcabil economism al mijloacelor, slujind inspirat o proză laconică, densă.

Firește, nu vom ascunde constatarea că volumul e inegal. O mare petrecere, iscată de sosirea Mareșalului Antonesu (*Cerbul și fondantele*) n-a mai avut loc; dar acest text, ca și *Ghemul de fildeș* (cu un epic deturnat; jurnalul dr. Ștefănescu I. Nemo – care este „un scriitor” – oferă o insulă narativă) sunt sub alte povestiri. Stăpân peste un univers epic, M. Cavadia va „comite” și roman. Dar dacă romanul vădește „oboseala cărnii” (vorba lui Blaga), Mircea Cavadia – proprietar peste o lume – nu trebuie să uite că abia prin roman poate începe lumea.

Și romanele, într-adevăr, au venit. Dacă cercetăm titlurile, vom observa că ele gravitează, majoritar, în „sfera zoologicului”: *Șarpele gol* (e drept, aduna povestiri) în 1995, apoi *Păsări fără cer* (1998), *Privighetoarea arsă* (2000), *Gaura de vierme* (2005), *Peștele nopții* (2014), alternând cu volume de teatru, corespondență (*Epistolar cu trei proști*, 2001) și, firește, „epigrame alese”. Pentru volumul de teatru *Pământ de flori. Trilogia tranziției* (2001) a primit premiul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor.

Păsări fără cer, scria Gheorghe Jurma, nu poate fi decât un titlu tragic, anunțând – prin obsesia focului și visul copilului – *Privighetoarea arsă*. Dacă aici prozatorul insistă asupra unei lumi ascunse, subterane, sub domnia nopții (precum magazinul lui Matîșec, cu afaceri murdare) și a diavolului („partea rea a vieții”), tema apei se deschide salvator: „se îndreaptă spre Dunăre, ca spre o scăpare”. *Privighetoarea arsă* descrie o lume ieșită din țâțâni, peste care a năvălit un cuvânt nou: *embargoul*. Locuitorii Clisurii sunt cuprinși de febra îmbogățirii, traficând benzină pentru sârbi. „Lunganul” explică acest miraj: „să curgă marca”, „să le iei banul”, trecând *dincolo* și încălcând legea, nepăsându-le de autorități: „Ei, în Clisură, trăiau într-o lume, țara toată în alta”. Amet, viceprimarul Vucovei, controlează totul. Iar un băiat fugit de la o Casă de copii, pornit în căutarea casei dorite se va înrola, trecând Dunărea, în armata lui Balcan. O lume pasională, violentă, populată de aventurieri, nesuportând îngrădirea libertății, crescând sub mentorat fănușian, „prin univers tematic și întrucâtva prin scriitură”, cum bemola Lucian Chișu, întristat că Mircea Cavadia, „un prozator în avatar”, a apărut tardiv pe piața literară. Predase, aflăm, în 1983, editurii *Cartea Românească* dactilograma primului său volum de proză, tipărit după opt ani! Într-un cu totul alt context, detronând literatura artistică. *Peștele nopții*, ca roman politic, ne aduce în ultimul an al ceaușismului. Un jurist obscur, fără nume, refugiat – pentru a se proteja (nevinovat) – într-o localitate dunăreană (din Banat) ne dezvăluie, indirect, rețeaua de complicități (de jos până sus), asigurând perpetuarea unui sistem represiv prin acceptarea unui prezent terifiant. Experiența de jurnalist a prozatorului își spune cuvântul; cu „un realism aproape cinic”, sesiza Marian Odangiu, Cavadia descrie lumea acestor stăpâni ai destinului, instaurând frica și foamea. Iar pe un alt plan, pretențios, prezența lui Ion Filozoful (trimițând, poate, la *Princepele* lui Eugen Barbu) și a învățăcelului ne transferă într-un alt univers, cu sens inițiativ, paralel cu fundalul comunismului agonizant.

Încât concluzia lui Lucian Chișu, constatând că Mircea Cavadia a ratat, nu din vina sa, „startul primei consacrări majore”, merită transcrisă: da, Mircea Cavadia trebuie redescoperit!

ADRIAN DINU RACHIERU

Arte poetice / Cafeneaua literară

Radu ULMEANU

Eu sunt omul

* * *

Eu sunt omul,
a spus cineva
fără nume

* * *

Tradiția se răsfată
pe umerii unei toamne
bolnave

* * *

Brațele nopții
înșfacă lumina
pământului

* * *

O mângâiere
pe umerii de femeie
ai nopții

* * *

În latrina de lemn de la țară
a bunicilor
torc scândurile
ca pisica

* * *

Destinul îmi cântă
în palme

* * *

Mă scufund în trecut
ca un scafandru
cu tălpi de plumb

xxx

Marginile timpului
se sparg
precum un cristal

* * *

Milenii bolnave
în istoria omenirii

* * *

Măinile tale cântă
pe umerii mei

* * *

Zadarnic bate ceasul

* * *

Mă cuprinde înserarea.
Apele dorm.

* * *

Mareea agitată
a destinului

* * *

Noaptea tace
ca pruncul
după ce a primit țâță

* * *

Memoria înșiră pe ață
mărgele

* * *

Lumea e un cântec
etern

* * *

Lacrimile mele
pe obrazul iubitei

* * *

Noaptea e una cu ziua.
Lumea a adormit.

* * *

Nebunie la scara lumii întregi.
Dumnezeu face cărțile.

xxx

Voi părăsi lumea
scriind?

* * *

Emisferele din Magdeburg –
palmele tale
mângâindu-mi obrazii

* * *

În noaptea fără margini
a universului

* * *

Natriu clor
numele științific
al sării din bucate

* * *

Lumea s-a stins
ca să renască în mine

* * *

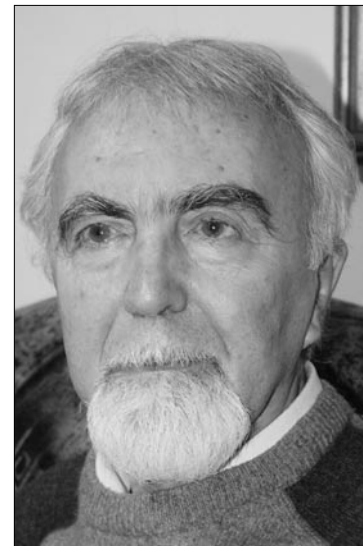
Goya.
Morții umblă
pe catalige.

Ion LAZU - 85

Pasărea din zid (fragment)

Așezată cum e mai la îndemână, în centrul zonei de lucru, care se întâmplă să fie și al Depresiunii Beiuș, "țară" înconjurată de munți din trei părți, priveliștea pe care o contempnam de lângă banca lui Birta-baci din Pocola era cum nu se poate mai variată și mereu incitantă. Dacă spre miazănoapte și răsărit zarea îmi oferea numai creste de munți dispuse semicircular, la echidistanță – de parcă o prestidigitație mă teleportase din București și mă plasase fără greș exact în locul geometric al semicercului montan Pădurea Craiului - Vlădeasa - Bihor, lucrurile se schimbau sensibil când îmi roteam privirea către miază-zi, unde se etalau culmile munților Codru Moma, de două ori mai scunzi în comparație cu celelalte trei masive, dar venind mult în față - ca pentru a compensa acest dezavantaj și a menține zig-zagul montan la același nivel pe linia orizontului; spre soare-apune, parcă anume ca schimbările să nu contenească, nu aveam de văzut decât culmile unor dealuri domoale, împădurite.

Mai în detaliu, pot să-mi amintesc faptul că în Pădurea Craiului erau niște munți împăduriți până-n vârf, cum în mod explicit indică și numele – și mă gândeam că nu degeaba li se spune așa, va fi fost, cu vreun mileniu în urmă, pădurea cine-știe-cărui Crai stăpânitor pe aceste meleaguri. Mai spre dreapta, Masivul Vlădeasa, invocându-mi și el nume de vechi voievozi, își ridică semeț și însingurat culmea stâncoasă, despădurită – golul alpin care se instalează fără excepție dincolo de 1600-1800 metri altitudine. Tot astfel se prezentau, golașe, și crestele munților Bihor, mai larg desfășurate și albind sub zare, dacă nu învăluite în vălătucii norilor; dincoace de valea Crișului Negru (nume tăios ca o amenințare), munții Codru-Moma, alt toponimic grăind de la sine despre un mare codru, veneau în față cu versanți înverziți în care se înfundă văi scurte, abrupte, ceva mai largi spre Criș și de-a lungul cărora se strecoară șirurile de case cu acoperișuri roșii ale unor sate bihorene. Deci o depresiune intramontană în toată legea, această Țară a Beiușului, punându-mă într-o situație fără precedent, căci șase ani la rând lucrasem numai la exteriorul Carpaților Orientali, unde aveam de fiecare dată o zare dezechilibrată: spre apus, versanții munților „ca un zid de neînvinș”, iar spre răsărit culmi domoale declinând spre Bistrița, spre Tazlău, spre Siret... Ce-i drept, și aici, în Bihor relieful cobora spre Criș, care se ține lipit de Masivul Codru-Moma. (Moma mi se pare o denumire cu iz aromân, trimitându-mă cu gândul la mișcările tranșumaneței.) În linii mari îmi era clară evoluția acestei depresiuni intramontane, devenită golf al mării între cele trei masive ce rămăseseră emerse. Practic, prin scufundarea zonei panonice, au rămas deasupra mării, precum trei clape-pinteni: Zarandul, Codru-Moma și Pădurea Craiului, cea de a doua „clapă” fiind și cea mai joasă. A urmat o lungă perioadă de sedimentare marină în „golful” Beiuș, apoi a avut loc o nouă fază de ridicare, când

agenții externi, în primul rând un proto-Criș cu mulți săi afluenți, au format prin eroziune intensă un relief de dealuri domoale. Ca de la un moment dat chiar acel proto-râu să-și edifice un sistem de terase în zona sa aluvionară.

Mi se pare cum nu se poate mai simplu, pe cât de prodigios, modul în care geologia și-a împlinit lucrarea sa de frumoasă măreție. Sunt de fiecare dată în derută când e să mă gândesc ce anume vede cu adevărat (când se află în natură și contemplă cu încântare formele de relief) un om obișnuit, profan într-ale geologiei. Ferit-a sfântul să-l subestimez sau să-i pun la îndoială intensitatea sentimentelor! – și e de ajuns să-mi amintesc emoțiile fără pereche pe care le-am trăit în vara clasei a IX-a, cu prilejul primei mele excursii la munte, în Masivul Iezer-Păpușa. Am scris despre asta în *Himera literaturii*, capitolul „Din Masivul Iezer-Păpușa la Cenaclul Labiș”. Oricum, au fost emoții atât de mari încât mi-am dorit din suflet ca în tot restul vieții mele să trăiesc numai în împărăția munților. Însă nu pot eluda acest adevăr: ceva anume vede și înțelege și intuiește un geolog care stă pe malul Roșiei și privește spre munții Bihorului și cu totul altceva deslușește un om obișnuit, fie el și un om de știință, însă neavizat într-ale geologiei. (Iar la noi geologia, este știința cea mai puțin cunoscută, se scandaliza profesorul meu Marcian Bleahu.) M-am oprit cândva cu un prieten medic-savant în fața malului Oltului, la Slatina și mi-am dat seama că peste un anumit prag al înțelegerii nu a putut trece. A observat desigur râpa, rana pământului, dar nimic altceva... Și am realizat diferența dintre profanul care ascultă muzică și compozitor sau interpretul profesionist; dintre cel care privește evoluția unei balerine și un coregraf etc. Sunt registre diferite de înțelegere a unui fenomen ce se desfășoară în fața ochilor tuturor. Toți trecătorii întorc privirile ca atrase de un magnet spre domnul acela care s-a oprit în fața unei vitrine - însă acel dintre trecători care l-a recunoscut pe maestrul XY are o trăire specială, legată de tot ce reprezintă actorul respectiv. Cunoscătorul își spune îndată: Ce bine știe XY să se facă văzut! Asta ar fi diferența. Și într-adevăr, munții, asemenea vedetelor, știu să se facă văzuți...

Spun toate astea ca să nu se înțeleagă că subsemnatul, în picioare lângă banca lui Birta-baci și cu ochii lipiți de zare, nu făceam decât să învărt în cap idei despre structura geologică a regiunii...

Cămașa pătată de somn între vis și metaforă

Proaspătă și încă fierbinte, așa cum se cuvine literei pasionale, au ajuns și în mâinile mele cele mai recente podoabe culese din inima doamnei poetese Marilena Apostu.

Și cum nu am putut ține doar pentru mine o astfel de atenție, m-am gândit să împărtășesc cu voi, cititori în ale metaforelor, câteva dintre gândurile ce mi-au înflorit în suflet și minte...

De pe malul fluviului Dunării, din Galați, singurul oraș-port al Moldovei, a zburat în file dalbe spre Mica Romă eminesciană, la confluența Târnavelor, în Blaj, singurul oraș episcopal din România, cartea „Cămașa pătată de somn” (2024), tipărită la prestigioasa editură clujeană, „Școala Ardeleană”.

Și nu este la prima ispravă de acest fel... pentru că am (mai) avut ocazia ca în trecut să mă delectez și cu alte materiale la fel de savuroase. Dintre acestea amintim: „Iubește-ți

departele!”, Editura SemnE, 2019; „Tăcerea cuvintelor tale”, ediție bilingvă (română și albaneză), Editura Amanda Edit, 2020; „Opt tăceri”, Editura Vasiliana '98, 2020; „Orașul cu femeii triste”, Editura Neuma, 2021; „Umbrele nu fac zgomot”, Editura Limes, 2022; „O sută și una de poezii”, Editura Academiei Române, 2022.

Pentru cei care o cunosc mai puțin sau deloc, ea este profesor documentarist și membră a Uniunii Scriitorilor din România, filiala Sibiu. Scrie de câteva decenii și publică constant în reviste literare, fiind prezentă cu selecții de poezii în mai multe antologii, având în palmares meritate premii literare.

La ea, „poezia e o mireasă în închisoare”, astfel că, treptat, omul Marilena Apostu se descoperă nouă, prin cheia a ceea ce rodește în scris, prin intermediul literelor pictate din vis pe realitatea paginilor ce apoi aduc bucurie ochilor, minților și al stărnirii trăirilor celor ce o caută în (tre) vrafurile bibliotecilor.

Frumosul metaforic o caracterizează, dăruind fără a pregeta, dintr-o inimă debordantă de iubire, încât, te surprinde și prinde în mreje nevăzute. Suflet distins, luminos dar ascuns și retras ca un diamant în ungherele pământului, de-o cumintenie exemplară, cu o modestie aparte și tainică, doamna Marilena îmbrățișează în sine o istorie ce o tănuiește pentru a inspira (în jur) binele... Aduce senin, blândețe și pace pe unde trece dar când te adâncești în spatele cuvintelor ce plutesc la

suprafața textelor sale poate reușești să ai, să descoperi, sensibilitatea de-a înțelege... ceea ce deseori rămâne parcă de neînțeles...

Plecând hoinar ori pelerin prin lumea ei în care „cuvintele au mângâiat gândul până la disperare”, versurile-i curg din suflet ca un izvor uneori tainic, ascuns, alături harnic alergând, și în alte ipostaze, liniștit și adânc, poate periculos, haotic, indescifrabil pentru cei ce nu au cheia decodificării; „șoaptele-s prea pline de uimire”..., „sunt îmbrăcate de noapte”..., „întunericul respiră ca un popas”.

Ea nu pare a râde, nu doarme (prea) adânc ori plânge în umbre, nu se vaită decât tăcut și nici nu devine atât de serioasă încât să pară distantă, deși, se destăinuie că va „scrie un manual al singurătății” și chiar dacă rămâne totuși în colivia ei metaforică, de acolo scrutează sentimente(le), trăiri/experiențe, sufletul, imaginea de după perdeaua chipului, până a ajunge să te interogheze: „câte degete are sufletul tău? / [...] / aștept să-mi spui: atâtea degete / cât să te pot cuprinde”.

Ei bine, prins în mreaja acestor gânduri, rămâi în tăcere așteptând noi metafore să te răpească, iar ele răsar, sclipesc precum stelele literelor pe cerul literaturii ce se (re)scrie, trăind ca prin(s) în) vis... „nopti la capătul străzii treceau / prin urechile acului, / amintirile nu pot să le întineresc”... și aștepti timid „încă o zi desprinsă / [ce] se întinde ca o alunecare”...

„În fiecare seară cârlesc viața / ca să-mi fie de ajuns”, iată cum croiește zi de zi dorința de-a vedea dincolo de orizont, însă nu rămâne insensibilă, iar când descoperă un semen rătăcit, își începe apostolatul de far și de a-l aduce la mal... „era cu sufletul în lanțuri, / am vorbit cu el, / era nemișcat de dragoste / i-am reparat un imn / despre o frumoasă copilă / în zadar / zdrențele s-au așezat la vedere”. „nu mint! / am sărutat un bărbat... mă fascina privirea lui / aduna toată melancolia într-un anotimp”. „am iubit precum o dezbrăcare de toamnă!”

„Culeg un trandafir înflorit / înțepătura lui va mânji gândurile”... (Îi/ne) va colora viața? Greu de spus... Mai ales când „doarme cerul pe stânci” și „la fereastră femeii împletesc amintiri”. „Cineva îmi salută ochiul drept / cel stâng nu e destul de tandru / din când în când numără umbrele”. „Când vei sosi va fi eclipsă”. „Într-o zi voi ști să înaintezi”.

Dintre mii și sute de milioane de cămăși... am ales să adorm cu aceasta, să visez... Cum, dintre miliardele de pagini ce aș fi avut prilejul să le descopăr, acestora le-am dăruit din timpul meu... Timp afierosit nu atât lor cât mai ales distinsei poetese de pe meleaguri dunărene... Un om minunat, sensibil, cu o minte consacrată cercetării, aprofundării, introspecției și metaforei, o scriitoare înzestrată cu har și pasiune... Inimitabil, un suflet ce se descoperă și redescoperă, cu un vers ce pare vechi și nou, de dragoste ori dezamăgire, labirintic și liniar, înalt și profund, abisal, ea ne culege pe fiecare, în coșul bucuriei de a dăru și ne poartă într-o lume (re)compusă, tainică, împletită cu metafore și visare, cu dorințe și amăgiri.

Îi mulțumim... fiindcă nu ne uită, că ni se dăruiește și ne oferă fără măsură din rodul trăirilor sale, fructe pline de ispita de-a dori mai mult, de-a face să înflorească și în noi vise, dorințe, amăgiri și metafore...

Ciprian VESTEMEAN
cel mai neînsemnat dintre poeți

Nego și Tom (episodul 10)

Unul din cele mai interesante capitole din *Arhiva Gheorghe Tomozei* este cel dedicat prieteniei cu Ion Negoșescu.

Dosarul amicitiei literare este destul de explicit: Tomozei însuși descrie într-un articol-destăinuire evoluția amicitiei lor bazată din câte se vede pe afinități și pe o stimă reciprocă.

„N-am izbutit să fim prieteni, un <<accident>> biografic mă împiedica să fiu aproape de cercul apropiaților săi, dar atunci când mi s-a încredințat conducerea unei reviste (<<Argeș>>, Pitești, toamna 1969, vara 1973) a fost între primii scriitori a căror colaborare m-am grăbit s-o asigur.”

Paranteză: accidentul biografic era legătura de iubire dintre poetul Tomozei (căsătorit pe vremea aceea oficial cu actrița Liliana Tomescu, pe hârtie) și cea care era soția poetului Doinaș, balerina Irinel Liciu. (Scrisorile acesteia - de iubire - trimise de la Bruxelles, unde primise o bursă Maurice Bejart, i le-am încredințat, împreună cu toate notele explicative de rigoare, lui Ionuț Vulpescu, cel care a și publicat o carte dedicată acestui episod - *Laleaua albă*, Editura Litera 2024).

Negoșescu era foarte legat de Irinel Liciu și de Ștefan Augustin Doinaș. Povestea de iubire imprudentă declanșase însă o oarecare furtună în lumea literară, iar Doinaș, pe bună dreptate jignit de situație și poate chiar îndurerat, limitase relațiile de prietenie ale celor apropiați cu Gh. Tomozei. Răceala dintre Tomozei și Doinaș a persistat toată viața, într-o formă de glacialitate politicoasă, dar ireversibilă.

Dar să revenim la ce spune Tomozei însuși despre debutul amicitiei literare cu cel căruia i se spunea Nego. Oferindu-i criticului o colaborare importantă, susținându-l public într-o perioadă care avea tulburările ei ideologice, Tomozei forța cumva o fortăreață. Fortăreața „Doinaș.”

„Și I.N., pentru noi toți Nego, a acceptat cu încântare invitația dar, m-a asigurat cu precauție, era sigur că ea nu va fi de durată, fiind statornic hăituit de cenzură. Când i-am propus să ne încredințeze capitole din *Istoria literaturii* la care lucra a surâs și a râs: <<Imposibil! Doar simpla etalare de intenții în <<Familia>> a produs un imens scandal înainte de a publica o singură literă din cuprins!>>

„Și totuși...”, am zis și am avut noroc nesperat. Am izbutit

I. Negoșescu și Radu Stanca în dosarele *Arhivei Gheorghe Tomozei*

să publicăm aproape întreaga materie oferită... cenzurii. După adevărate „bătălii”, e drept. Părea mai puțin grav să tipărești într-un (totuși) obscur oraș de provincie texte ce pe malurile Dâmboviței ar fi părut scandaloase.”

Iată mai jos primele epistole scrise de I. Negoșescu și trimise lui Tomozei, parte din corespondența pe care o dețin în original. Am păstrat elementele de ortografie ale epocii.

București, 27 martie 1970

Scumpe Dle Tomozei,

mi-a cerut criticul Dan Cristea să răspund, pentru revista Argeș (e inutil să te felicit din inimă pentru felul în care îi dai înaltă viață!) în cadrul unei anchete literare la întrebarea: „există pericolul uniformizării în poezia de azi?”

Cum, bolnav fiind, am lipsit de la redacție în zilele când trebuia să aranjăm întâlnirea spre a-i preda materialul, îl trimit cu poșta.

Cu mulțumiri și calde salutări, al dtale îndatorat

I. Negoșescu ”

16 iunie 1970

Drațul meu Gheorghe Tomozei,

Trimit obișnuitul material și alăturat un text despre Radu Stanca scris de fratele lui, din care puteți tăia tot ceea ce e de prisos ori neinteresant pentru Radu Stanca. Aveți deplină libertate! Mai trimit, într-un plic anexă, noul meu volum <<Lampa lui Aladin>>, întrucât constat că la București e imposibil să ne întâlnim.

Cu cele mai prietenești salutări.

I. Negoșescu (Nego)”

Cele peste 120 de file scrise de mână de I. Negoșescu, au ajuns treptat la Gh. Tomozei care, alături de Florin Mugur, redactor la aceeași revistă, le-au încredințat tiparului, au fost pe alocuri cenzurate de cenzura de partid a epocii, dar, în mare, au apărut în revista *Argeș*. Iată ce destăinuie Tomozei :

„Aproape toate aceste capitole (reținute de autor pentru volum <<și reproduse in extenso sau fragmentar în <<Istoria>>, vai, neterminată și apărută aproape postum) poartă semnele foarfecelor cenzurii. Manuscrisele se află în posesia mea și când, puțin înainte de a se desțara, Nego a aflat cu bucurie că nu s-au pierdut la tipar, a refuzat oferta mea de a le înapoia în vederea redactării <<finale>>. <<Lasă-le la tine,

Pagini din Arhiva Gheorghe Tomozei

- mi-a spus - sunt mai în siguranță. Cândva am să îți le cer.>>
Acest cândva s-a îngropat în timp.”

(Grafitti și Oracol au fost rubricile pe care le-a deținut Tomozei după 1990, parte din texte au apărut, parte au rămas în manuscrise. Multe file au fost încredințate de mine Muzeului Literaturii Române (în anul 2007) sub condiția contractuală a publicării **jurnalului și textelor conexe** într-o carte sau în revista *Manuscriptum*, lucru care nu s-a întâmplat. Câteva articole din perioada 1990-1996 le-am încredințat autorilor argeșeni Ion C. Hiru și G. Baci și au apărut într-un fel de culegere de texte de și despre Tomozei, intitulată de mine *Fragmentarium*, Tiparg, 2011, într-o ediție limitată).

Tomozei descrie (cu pasiunea pe care i-o știm pentru orice atingea *Tema Nichita Stănescu*) întâlnirea dintre ei.

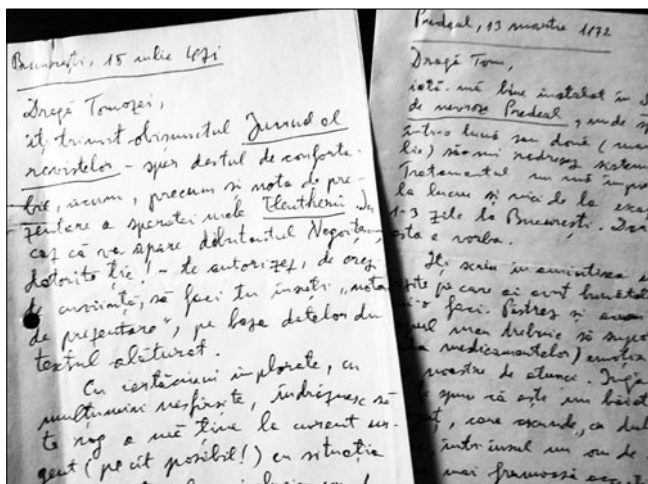
„M-am dus la întâlnirea cu el (cu Negoïtescu, n.n.) la o berărie, spre a primi manuscrisul, însoțit de Nichita Stănescu. Relațiile dintre ei nu erau grozave, deși Nego <<tradusese>> magistral, într-un ,<<rece>> eseu, tâlcurile celor 11 *elegii* ale ploieșteanului.

Am zis (scris) <<rece>> fiindcă Nego nu putea lăuda nimic fără a-i aminti (contrapunere micșorătoare?) pe bunii săi prieteni Doinaș și Radu Stanca, stele ale legendarului *Cerc literar de la Sibiu*. Cerc ce devenise elipsă în primele decenii postbelice.

<<Să punem o bază>>, a spus Nichita, care detesta berea, baza însemnând pentru el o băutură mai temeinică și înțemăitoare, drept pentru care am trecut – periplu caragialesc și Nego era un neubiitor de Caragiale, de nu chiar un <<detractor>> - prin varii stabilimente în care s-a consumat cu zel și devotament.

Seraficul, pe atunci, Nichita, și firavul Nego au combătut, plini de bravură și, cum era greu de întrezărit un învingător al turnirului (pe mine nu se conta, cum nici pe Vera Lungu și Dan Cristea cu care ne întâlnisem nu se știe unde), criticul ne-a invitat la el acasă unde fără efort ne-am instalat, înarmați cu cele de rigoare.”

Trebuie să recunoaștem disponibilitatea poetului Tomozei de a fixa în text anumite momente, de fapt asta a făcut în sute de instantanee care priveau episoade de viață în care protagoniști erau Nichita Stănescu, sau Nicolae Labiș, sau Grigore Hagiu, Florin Mugur, sau Zaharia Stancu, Miron Radu Paraschivescu, Ana Blandiana, Al. Ivăsiuc, N. Tăutu, Adrian Păunescu și, iată, și I. Negoïtescu.

Scrisorile lui I. Negoïtescu din perioada 1970-1972 trimise lui Gh. Tomozei și însoțind cele peste o sută douăzeci de file de manuscris, menite a fi publicate în revista *Argeș*.

Și uite așa pătrundem în locuința lui Negoïtescu :

„Casa lui Nego: casă de poet, din chiar inima Bucureștilor, în capul Căii Mogoșoaii (sic!) - bloc burghezo-moșieresc, prevăzut cu dichisuri și comodități, adevărat palat față cu locuința mea democrat-populară din cartierul Floreasca - clasică garsonieră din care chiriașul, îndeobște fără parale și cu o biografie vreaște, făcuse un cuib de reclusiune monastică. Biblioteca? Fără scânduri sau metaluri. Pe cărămizi noi, lăcuite, între care se întindeau policioare din sticlă groasă, se desfătau volume cu fină îmbrăcătură, ediții rare, lexicoane, boierind cu preajma lor aromată cărțile curente, revistele noi.

Ca decorație, pereții atelierului erau majestuos dominați nu de vibrantele cartoane ale pictorului N., ci de o uriașă (altfel banală) hartă a Parisului, pusă sub sticlă. „Mă uit la ea. Când mi-e rău mă uit la harta Parisului și mizeria devine suportabilă. Parisul e un oraș în care se poate trăi. Când l-am părăsit am plâns cu sughițuri.”, zicea Nego și, brusc, tema tulburatei noastre conversații a devenit pușcăria.”

O întâlnire crispată

În întâlnirea evocată de Gh. Tomozei, la care a participat și Nichita Stănescu, Nego s-a confesat. Iată comentariul lui Tomozei.

„Ne-a vorbit despre oroarea detenției și despre unul din puținele prilejuri când putea s-o înfrângă: atunci când, fără creion sau hârtie, compunea versuri. Parcă abia după gratii a realizat ce forță poate fi poezia, ce mirabile, magice efecte pot fi vocabulele închipuind versul. Versul dumicat în memorie, șoptit cu spaimă, uitat, reamintit.

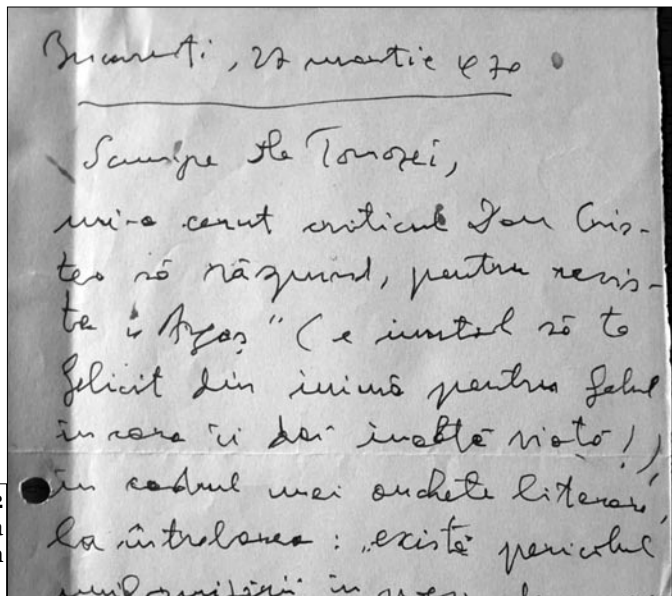
<<Înainte de a mă elibera am scris cea mai bună poezie a mea. Zile și nopți am ”lucrat” furibund îngrozit că mi s-ar putea șterge din gând>>.

„Spune-o! O mai știi?” l-a somat Nichita.

„Ca pe apă”.

„Să auzim”. Și Nego s-a ridicat în picioare, recitând cu vădită tulburare, ca la o serbare școlară, câteva strofe de un ermetism inimaginabil, rimate inconștient, din care nu se găsea că transpare nici cea mai palidă urmă de fior esențial.

Nichita: „Asta scrie un om ieșit din temniță după ce a dormit cu nasul lipit de hârdăul cu - el preciza monstruos cu ce - după ce a fost dat cu capul de pereți, asta mestecă el cu

Pagini din Arhiva Gheorghe Tomozei

gura plină de sânge?Bre, atunci ți-ai meritat soarta!”

Nego s-a fâstâcit, a început să se justifice, să spună că poezia transcende suferințelor cărni, că ea există dincolo de biografie, fiind la rândul-i, aurită temniță. A mai recitat și alte scurte poezii după care a fost din nou întrerupt cu brutalitate.

„Destul, iartă-mă, Nego, ești un prea mare critic, ești minunatul nostru critic, dar nu ești poet. Nego, dumneata nu ai popularul talent, pur și simplu nu ești întru poezie!”

Scena îmi pare halucinantă. Brutalitatea lui Nichita pare incredibilă, cu atât mai mult cu cât toți îi știam generozitatea adeseori excesivă, capacitatea de a încorona pentru o clipă poezii care-l înconjurau într-o curte care îl frecventa cu asiduitate.

Tomozei comentează jenantul episod. „Penibilul moment subliniat zgomotos cu destuparea unei noi butelii de șampanii s-a încheiat la fel de abrupt cum începuse și l-am <<uitat>> ca și când nu fusese, lansându-ne în evident alte spumoase taifasuri. Am <<clămpănit>> după cum zicea autorul de necuvinte, ca la gura sobei cu butuci înroșiți.

- *Și tu crezi la fel?* - m-a interpelat trăgându-mă spre fereastră, proaspătul condamnat - *chiar crezi că nu am talent?*

Era adolescent-panicat, ochii îi sclipeau defensiv, părea neajutorat, „distrus”. L-am încredințat că îl cred poet în tot ce exprimă, doar că mă simt străin de poezia lui scrisă.

„Dar eu cu asta am început, spunea, înainte de a visa că voi ajunge critic scriam poezii. Uite, am în sertar un caiet de la 20 de ani...” și mi-a așezat în brațe un dosar de... tribunal pe care am citit: Dr.I.Negoșescu/avocat/Sibiu/Strada Mitropoliei nr.12.

„Mi-a rămas de la tatăl meu care a fost avocat.”

I l-am cerut.

„Vrei să-l citești?”

„Vreau să-l public!”

„Crezi că o să treacă?”

„Trebuie să cred.”

„Și-mi publici și desenele?”

„Și.”

Manuscrisul era însoțit de (și ele stranii...) desene, jocuri ale peniței, grafiind obsedant cifrele 1940 și, mai ales, 1941!

Titlul?

„Eleutheria”.

Cum totdeauna m-am socotit liber să mă cred liber am înfățișat *Eleutheria* cenzurii, prefațând „volumul” (mijlocul revistei *Argeș* conținea, număr de număr, o bibliotecă de poezie și eseu, astfel paginată încât să ofere sugestia unei cărți)

Un instantaneu relaxat, la un restaurant: Nichita Stănescu, Gh. Tomozei și partenerele lor din acel moment, la începutul anilor 70.

cu câteva fraze de „explicare” în care am încastrat și un fragment dintr-o scrisoare a lui Nego, către mine și – minune - a trecut . Au „căzut” doar desenele.”

Destăinuirea, scrisă de Tomozei după moartea lui Negoșescu și evident și a lui Nichita Stănescu, induce o doză de tristețe, poetul explică cititorilor ce era cu revista *Argeș* care pe vremea aceea fusese un fenomen și toată suflarea literară românească știa asta și era la curent cu „biblioteca” de poezie publicată la mijloc de revistă!

Tomozei, cel pensionat de boală cu o jumătate de pensie, trecut el însuși de 55 de ani, exilat în apartamentul din strada Deleni oferit de ICRAAL după demolarea blocului din Clucer Udricani în prima lună a anului 1989, ce ironie, trăind nefericit într-un colos de beton, la etajul 1 și cu ferestrele biroului dând către ghenă de gunoi, umilit de vreme și chiar de lumea literară, atacat pe nedrept ba de unu, ba de altul, se justifică, își justifică succesul de redactor-șef din anii 70, calitate la care ținuse enorm, poate chiar prea trufaș, prea triumfal, și care până la urmă avea să-i toace nervii și să-i provoace un AVC (tristă inspirație pentru cartea lui *Ierbar de nervi*).

„Era un gest omagial, Nego fiind mai mare, peste 50 de ani, și am sărbătorit apariția plachetei (în afara tirajului revistei se mai „trăgeau” ilicit câteva sute de exemplare capsate - ce erau oferite în chip de drept de autor... autorilor) cu fast mocnit, la Casa Scriitorilor.

Nichita a regretat enorm noaptea acelu „Nu hotărât”. (*M-am inflammat, betranicus, de fapt am vrut să mă joc puțin dar limba spurcată a valahului a stricat totul. Mai pot eu să îndrept ceva?”*)

L-am asigurat că nu.

„Ce forță poate avea poezia”

Așadar, Tomozei prețuise poezia lui Nego, chiar dacă atunci asta însemnase un dezacord tăios cu idolul lui principal, Nichita. Se luptase cu cenzura de la Pitești ca să publice poemele acelea, ale autorului „prea puțin frecventabil” în vremea aceea, fost deținut politic, cu simpatii politice total neadecvate, dar și cu înclinații sexuale sancționate de propaganda moralei comuniste.

Astăzi toate acestea par nimicuri unui cititor tânăr, atunci era păcate de moarte. Erau unii care și-au pierdut postul și dreptul de semnătură chiar pentru mai puțin.

Elogiul lui Tomozei la adresa poetului Negoșescu vine mai târziu, într-o rubrică de revistă după 1990.

„Fiindcă poetul I.N. a existat. Versul lui nu se oferă

Atmosfera colocvială de la manifestările piteștene legate de viața revistei argeșene în care publicau atunci cei mai mari scriitori ai momentului. În fotografii îi remarcăm alături de Gh. Tomozei, pe Florin Mugur, Cezar Ivănescu și mulți scriitori argeșeni.

Pagini din Arhiva Gheorghe Tomozei

reveriei. E încifrat ca o lespede omphalică de la delfi, cu sunete misterioase, cu chip de scoică în care răsună euritmii. De la primul la ultimul versuri, N. e același. Nici un semn de „înnoire” nu poate fi întrezărit în volumele tipărite în amurg, față de gravurile severe ale *Eleutheriei* pierdute.”

Nu o să știm niciodată care era cu adevărat opinia lui Tomozei despre poezia criticului admirat. Pentru că ne pierdem cumva în hățișul scrisorilor lui Nego, dacă Tomozei i-a răspuns sau ba, nici asta nu vom ști niciodată.

„București, 15 iulie 1971

Dragă Tomozei,

Îți trimit obișnuitul Jurnal al revistelor - sper destul de confortabil, acum, precum și nota de prezentare a speratei mele *Eleutherii*.) în caz că va apare debutantul Negoșescu datorită ție! - te autorizez, de crezi de cuviință, să faci tu însuși „nota de prezentare”, pe baza datelor textului alăturat.

Cu iertăciuni implorate, cu mulțumiri nesfârșite, îndrăznesc să te rog a mă ține la curent urgent (pe cât posibil!) cu situația acestor materiale - inclusiv nr. de iulie, căci nervii mei sunt la limita ruperii. Te îmbrățișează,

Nego

Predeal, 13 martie 1972

Dragă Tom,

Iată-mă bine instalat în Sanatoriul de nevroză Predeal, unde sper ca într-o lună sau două (martie-aprilie) să-mi redresez sistemul nervos.

Tratamentul nu mă împiedică de la lucru și nici de la escapade de 1-3 zile la București. Dar nu despre asta e vorba.

Îți scriu în amintirea ultimei vizite pe care ai avut bunătatea să mi-o faci. Păstrez și acum (când capul meu trebuie să suporte cascada medicamentelor) emoția discuției noastre de atunci. Îngăduie-mi să-ți spun că ești un băiat tare drăguț, care ascunde, cu dulce șiretenie, într-însul un om de cultură în cea mai frumoasă accepție a cuvîntului. De la un poet din generația ta nu s-ar putea omul aștepta la asemenea performanță (iartă-mă pentru „generație”). Sunt foarte bucuros că am ajuns să ne împrietenim, mai întâi în mod egoist, ca om, și-apoi în mod obiectiv, de dragul bieteii culturii române pe care atîția o hărțuiesc, pentru că n-au talent, pentru că n-au inimă (poate nu au puls!) ,pentru că nu au nimic comun cu această țară, în afara buletinului de identitate.

Cu respect față de prieten și cu dragoste față de scriitor, îți trimit fierbintele său salut (fierbinte în pofida altitudinii geografice!)

Nego

Zaharia Stancu - sosire la Gara de Nord

Cluj, 23 dec.1972

Dragă Tom,

Iartă-mă că te deranjez cu scrisori neinteresante. Sunt aici, la Cluj, după cum știi, cu necazuri - dar lucrez din greu la Iorga (partea II-a), ca să pot trimite materialul la timp. Te rog foarte mult să fii amabil și să comunică să mi se trimită onorariul pe decembrie aici, pe adresa Str. Dîjmei 29.

De asemeni, tot aici, și exemplarul din numărul pe decembrie. Și dacă e posibil, așa cum ne-am înțeles, materialele mele la Istoria literaturii începând din noiembrie 1972 - octombrie 1973. Se pot decupa din numerele respective și trimise toate într-un plic. Mulțumesc!

Îți urez și ție și celorlalți „argeșeni” la mulți ani!

Cu drag

Nego

Dincolo de scrisori, de cele peste o sută de file cu scris mărunț aflate acum în posesia mea (chiar, ce pot face cu ele? interesul „organelor” administrativ-instituționale e foarte palid, practic inexistent, să recunoaștem) rămân spusele poetului Tomozei despre poezia controversatului, blamatului sau adoratului personaj, Nego:

„Scriind <<în afara>> poeziei, cu o ironică detașare, atât față de lustrul modelelor clasice, cât și față de neostenitele <<inovări>> ale contemporanilor, poetul I.N. intră în dialog când intră, nu cu avangardiștii cărora le-a calchiat ceva din verva teribilistă, nu cu tabuurile Arghezi, Bacovia, Blaga, nu cu geometrul Barbu, nu cu optzeciștii pe care cumva îi anunță, ci cu Heliade și Bolintineanu a căror cezură o calcă familiar. Cu Mateiul (vai, Caragiale) de la care împrumută iubirea pentru verb și herb.

Și mai ales dialoghează cu propriul mister. Versul său descărcat de podoabe, <<primitiv>> (adesea poezia lui pare translație dintr-un grai pierdut, doar parțial deshumat) se zbate ca un clopot floral tras de funiile unor vegetații monotone.”

Eseul lui Tomozei pare el însuși o înfundare într-un hățiș metaforic, dincolo de care putem ghici însă cu claritate atașamentul pentru I. Negoșescu. (va urma)

Cleopatra LORINȚIU

București, decembrie 2024

Gheorghe Tomozei în perioada în care conducea revista *Argeș*. O aventură culturală care a avut răsunet național și care s-a terminat foarte prost, consumându-i nervii și având darul de a-i declanșa boala.

EPOPEEA LUI IZDUBAR

(urmărire din numărul trecut)

Acum zeul dispare din fața ochilor,
Iar eroul își întoarce fața spre lumină.
Nouă ore-n șir merge, până când razele încep să lucescă ciudat,
În timp ce "simuri" din spatele umbrelor răzbat.
El vede mai departe grote și peșteri umbroase,
Unde plante-aromate își împletesc frunzele lucioase
Și iată! Aici copacii poartă nestemate strălucitoare
Și-acum apar flori și viță-de-vie târâtoare
Ce înaintea ochilor săi desfășoară o priveliște îmbietoare
Ca un vis frumos dintr-o noapte de vară odihnitoare.
Dar vai! Cărarea sa duce la acel pârâu îngrozitor
Peste o punte amețitoare peste aburul sulfuros,
Ce tot podul înnegrit cu mizerie îl acoperă.
El stă perplex lângă apa murdară
Ce curge leneș în josul negrului purgatoriu,
Cu valuri întunecate ce se răsucesc demonic,
Ca șerpi de-abanos ce prin întuneric se-ncolăcesc
Și-și azvârl coamele de cerneală ce pe tăcute sosesc
Spre golful prăpăstios, un torent de ură,
Și-și năpustesc apele murdare spre Tărâmurile Sortii.
El se urcă prudent pe pereții întunecați, alunecoși
Și nu-ndrăznește să se uite-n jos de teama Sortii.
El intră-acum în norii sufocați ce se târâsc încet
În jurul potecii, în timp ce umbrele sale se odihnesc
Peste pârâul care dedesubt șerpuiește.
Alunecă! Și-i cade torța! Departe licărește
Sub el pe stânci! Vai, zadarnic
Caută o cărare ca s-o recupereze!
Torța se mișcă! Apucată de mâna unui "dalku", dispare
Departă-n întuneric, apoi cade și se stinge
În acele ape negre, cu un șuierat pătrunzător
Care sparge liniștea aceluia abis îngrozitor.
El se-ntoarce iar, bătăie prin beznă
Și, prudent, urcă pe pantele abrupte și măloase.
Iar acum zărește, o, ce bucurie! lumina din depărtare.
El țâșnește, gonește pe pământul alunecos
Și bucuros se repede prin iarba lucioasă, unduitoare
Ce-i răsare-n fața ochilor cu raze liniștitoare,
Unde din trunchiuri de copaci picură chihlimbar pur,
Unde dulci parfumuri umplu arbori și crânguri,
Unde zefirii din copaci murmură miresme
Și plutesc peste flori purtând albine pe-aripile lor
Încărcate cu miere pentru stupul plin de nectar,
Unde colibrii ce zumzăie se-nalță-n zbor
Peste crânguri ce, în loc de fructe, poartă giuvaeruri bogate
Ce, strălucind, clinchetesc din fiecare pomișor și lăstar
Și-umplu grădina cu o strălucire minunată
De lumină blândă și raze odihnitoare, delicate.
El alunecă prin acea lume mistică, plină de desfătări,
Peste pâraie cu-albii de aur ce șerpuiesc ușor,
Cu splendoare țesute pe sub nestematele scânteietoare
Care încronează fiecare copac cu diademe strălucitoare.
Murmurul pâraielor se întrețese cu-al brizei și-și intonează
Melodiile cu frunzele tremurătoare ce pe zei îi obsedează.

GRĂDINILE ZEILOR

O, cântecul corului cum se-aude
Cu ritmuri de-aripi foșnitoare, nevăzute
De suflete ce plutesc aici unde bucuria le izbăvește
Cu o fericire ce veșnic strălucește.
Eroul stă pe-un rond de flori
Ce lucesc sub pasul său îmbietor
Și se scufundă acum ușor în miresmele încântătoare dimprejur
Și-i fac lui semn acum de pe pământ.
El stă întins printre flori rare, roz și violet

Și vede o floare dulce roz, încovoiată
Cu petale tremurătoare pe tulpină.
Ea-și înalță fața parfumată și-i spune:
"Rege drag, mă vei iubi cum te iubesc și eu?
Noi iubim omenirea și-un muritor când vedem
Îi dăruim parfumul nostru odată cu iubirea.
Dragostea lor pentru noi intens ne tulbură simțirea."
Regele își înclină capul, o sărută și zice:
"Frumusețe scumpă, dacă te iubesc? Cu-a ta față dulce?
Inima mea e plină de iubire pentru florile toate
Și mi-aș dori ca fiecare inimă dragostea ta să o afle."
Floricea parfumată tremură de tandrețe,
Cu și mai mult parfum îi răspunde la mângâiere.
El o sărută iar și ochii își înalță
Și, plăcut surprins, de la pământ se ridică.
Și iată! Minunatele suflete în jurul lui se reunesc,
C-un dulce sunet melodios ele-l primesc,
Le-auzim instrumentele lor de aur ce-l preaslăvesc,
În timp ce-n jurul lui ele un labirint de fire răsucesc.
Cu mare încântare el vede brațele ce-i fac semne
Și ochii strălucitori și trupurile perfecte în mișcare.
Și iată! El prinde-o fată luminoasă, încântătoare,
În timp ce cercul fermecător se-nvârtește tot mai aproape
O strânge-n brațe și ea îi oferă
Comoara buzelor ei, de dulceață pline
Ce îi produc o bucurie fără urmă de vinovație.
Îi tulbură inima până când sufletul i se topește.
Un sărut plin de puritate, iubire și foc,
O bucurie la care puțini îndrăznesc să aspire-n acest loc.
Sufletul frumos s-a bucurat și fuge
Cu toate sufletele-surori pe sub copaci.
Și iată! Copacul Nemuririi se-nalță strălucitor
Cu crengi de cristal în nisipurile de aur.
În această grădină un copac se înalță
Cu trunchiul de aur și frumos la vedere.
Lâng-o fântână sacră copacul e plasat,
Cu smaralde și nestemate necunoscute e ornamentat.
Astfel se-nalță prințul smaraldelor, copacul elamit
Cum s-a-nălțat pe vremuri și nemurire-a dăruit
Omului și, fructe oferind, el Sacru-a devenit,
Până când Raiul, Frumosul Eden iarăși a voit.
Acum eroul vede fântâna minunată
Pe soclul de beril tulpina de rubin se înalță
Spre benzi de smarald și safir care scânteiază
Unde curbele strălucitoare curg grațios în afară.
În jurul fântânii în partea cea mai largă
Minunatele fâșii de lazulit încep acum să se-ncolăcescă
Și se-amestecă cu ametistul luminos ce scânteiază
Spre o fâșie de diamant lată.
Contractându-se, cresc pe piatra "likni" turcoaze,
ciorchini de perle
Încrustate cu aur răsucit în multe, curioase modele
De viță-de-vie împletită și lujeri plini de păsări
Printre frunze și flori, ce cuvintele nu pot descrie
Asemenea frumusețe artistică.
Cu fantezie, mâinile spiritelor pot doar începe
S-aducă-n fața ochilor elementele maleabile
Si să amestece-acolo farmecele-mpărăției.
Dedesubt, două turturele din diamante strălucesc intens
Spre vârf; apele luminoase curg
Către ceruri, cu splendori înmiresmate,
În timp ce culorile scânteietoare ale curcubeului se înalță.

(continuare în nr. viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

A plecat un „Paznic...”

Târgul „Gaudeamus” de anul acesta a găzduit numeroase manifestări dedicate cărții – prezentări, momente interactive, arte vizuale - și între acestea, lansarea volumului postum al lui **Aureliu Goci, Paznic la clasici**.

Cartea este o selecție dintre scrierile sale critice care au apărut în diverse publicații culturale de-a lungul a peste 30 de ani de cronici, prefețe, monografii, istorii literare dedicate clasicilor, așa cum au arătat și vorbitorii la lansare, punctând și relația lor personală cu autorul.

Criticul Florentin Popescu a arătat că Aureliu Goci are o operă prea puțin mediatizată, și aceasta s-a întâmplat

deoarece era un independent care nu s-a raliat niciunei grupări literare, dar care a avut totdeauna un cuvânt respectat în aprecierea scriitorilor, ceea ce îi va aduce un loc binemeritat în istoria contemporană. Jurnalistul și criticul Victor Atanasiu a observat că Aureliu Goci a debutat editorial la aceeași vârstă ca Tudor Arghezi, devenind cel mai perseverent critic care a urmărit poezia românească după Nichita Stănescu.

O dramă

Pașii m-au purtat din nou pe strada copilăriei, undeva într-o margine a Timișorii.

Mă jucam aici adesea împreună cu doi băieți de vârsta mea, pe sub plopii falnici din fața casei pe care o privesc acum.

Nu mă miră că, după atâta timp, plopii aceia nu mai există, ci înfățișarea neschimbată a casei. Tencuiala coșcovită și vopsea decolorată și plină de crăpături de pe rama de lemn a ferestrei sunt și astăzi ca atunci și mă fură în trecut.

Oamenii care locuiesc acum în casă și vecinii lor nu știu nimic despre soarta celor care au trăit aici pe vremuri.

Domnul Barbu a cumpărat casa de la primul proprietar, cel care a construit-o, și s-a mutat în ea împreună cu soția. El avea o măcelărie.

Îi vedeam de multe ori plecând împreună de acasă într-o cabrioletă elegantă, trasă de un frumos cal alb.

Domnul Barbu era un suporter al echipei de fotbal a clubului UTA din Arad și mare admirator al fotbalistului Iosif Petschovschi, celebru în vremea aceea. Asculta cu regularitate transmisiile radiofonice ale meciurilor de fotbal.

Scriitoarea Eliza Roha a arătat că se numără printre scriitorii cărora Aureliu Goci le-a schimbat cursul scrierilor, și de la dramaturgie a trecut la proză, numărând acum 28 de romane și multe alte volume apreciate atât de Aureliu, cât și de alți critici, iar poeta Vilia Banța a arătat că „era o prezență care impresiona în domeniul criticii literare, fiind recunoscut ca un continuator al lui Călinescu și mai apoi al lui Nicolae Manolescu”.

Poetul Șerban Codrin a amintit că la insistențele lui Aureliu Goci s-a apucat să rescrie în limba română modernă „Țiganiada” lui Budai Deleanu, realizând astfel o creație postmodernistă foarte apreciată, iar criticul Lucian Gruia s-a aplecat asupra câtorva pagini din volumul prezentat, pagini care se referă la creația lui Eminescu și a lui Lucian Blaga.

Scriitorul Mihai Antonescu, prieten din tinerețe cu Aureliu, a evocat o ședință de cenaclu bucureștean unde Agatha Bacovia s-a certat cu Mitzura Arghezi, spunând: „a fost o scenă din care ar fi ieșit o proză minunată, dar Aureliu era un pacifist, a aplanat conflictul explicându-mi apoi „cine sunt eu să condamn pe cineva?”

Toți vorbitorii au fost unanimi în a aprecia lucrarea de mare anvergură, în două volume, „Poezia românească de la Dosoftei și Nichita Stănescu” și „Poezia românească de la Nichita Stănescu până în zilele noastre”, ceea ce arată pasiunea cu care s-a aplecat asupra liricii românești. N-au fost uitate nici scrierile – în volum sau articole critice – dedicate poezilor contemporani, de la cei consacrați la cei care băteau la ușa afirmării literare.

În memoria sa, Nicolae Roșu, directorul revistei „Arena literară” al cărei redactor-șef a fost încă de la înființare, a instituit „Premiul special Aureliu Goci” în cadrul Concursului național de proză scurtă „Nicolae Velea”.

Gabriela BANU

De la același aparat de radio am auzit însă și simfonii și sonate de Mozart și de alți mari compozitori, când doamna Barbu făcea curat în camera de la stradă și scotea pe fereastră mâna cu care scutura cârpa de șters praful. Această muzică trebuie să-i fi plăcut într-adevăr, pentru că doamna nu schimba niciodată postul de radio ca să caute altceva.

Îmi mai amintesc că ea avea o voce neobișnuită de groasă pentru o femeie.

La un moment dat, soții s-au certat și domnul Barbu a plecat din casă. Înainte ca instanța de judecată să pronunțe divorțul, un prieten a reușit să-i împace. Domnul Barbu s-a întors la soția lui. Câteva luni mai târziu, soția l-a otrăvit. Întâmplarea a făcut vâlvă în cartier.

Condamnată la mulți ani de detenție, doamna Barbu a murit în închisoare.

Poate că sunt singurul care mai știe astăzi această poveste tristă.

Alexandru MĂLĂESCU

Limpeziri, amintiri, revelații

„Sunt aproape, nespuse de aproape de mine”, mărturisește **Victor Mihai Enache** în cartea sa de poezii **Epilog în loc de neant** (*Editura Eikon, 2024*), încercând să evadeze din lumea mărunta și zgomotoasă, să se elibereze de tot ceea ce nu se (mai) potrivește ființei sale lăuntrice, descoperind, rând pe rând, alte porți care merită a fi deschise, mai aproape de idealurile imaginate.

Mihai Victor Enache pare că își găsește locul într-o *realitate* pe care și-o construiește din crâmpie de vis și dorințe, tapetându-și pereții imaginari cu secvențe din cea mai bună dintre lumi, îndepărtându-se astfel de jocul dur al vieții: „unde să fugi, când nu mai e pustiu? □, când nu mai este loc și nici liniște

să poți să-ți iubești copiii... Iată o stranie singurătate, exact în mijlocul lumii care se clatină, în care „mâini lucioase te sugrumă/ secundă cu secundă,/ minut după minut”.

Când totul devine obositor, când răspunsurile întârzie să vină, M. V. Enache caută un spațiu alternativ, în care regăsește colțul

de rai unde s-a născut, primele reverii, copilăria, zborul, pe care și le recunoaște. Smulgerea din lume se petrece pe măsură ce tărâmurile ființei sale se lasă descoperite, iar asta se întâmplă ușor, el având înclinație spre introspecție și o credință adâncă în simbolurile unui timp de care nu s-a despărțit niciodată – cerul, muntele, râul, pădurea în care mereu adie vântul, un fel de inimă unde toate i se comunică prin revelație: „să plutesc/ deasupra unui râu,/ să-mi ridic privirea/ către înaltul cerului/ și de-mi va fi frig/ să mă învelesc/ în puf, în abur./ (...) să plutesc în vânt/ peste câmpuri/ ca respirația păpădiilor/ (...) să fiu purtat/ de briza mării/ sub soarele verii.” (*Plutire în vânt*)

Cuvinte simple și limpezi, alunecând leneș, unduindu-se calm, conturează adorația unor timpuri rămase întregi în memorie, inundate de lumină și smerenie: „se arată/ o pădure deasă,/ afară începe să plouă;/ intru în pădure/ sperând că voi scăpa cu bine// apoi totul e alb/ un alb feeric/ dar mistuitor// Te rog să-mi ștergi/ măcar o lacrimă/ și/ din întunericul în care m-am pierdut/ printre vocile copilăriei// du-mă/ în orașul bunăvoinței/ unde cei ca mine Te aleg/ să le

numești/ lumea.” (*Epilog (IMN)x bis*)

Există în acest volum și o poezie mai gravă, o poezie a regretului și a unor stări care se supun luminii, pe care autorul o mărturisește, ea nefiind ceva trecător, ci mai degrabă un fel de anotimp vântos care blurează starea de reverie păstrată în adâncul inimii:

„Vine grindină, vin ploi,/ Bate vântul, cad săgeți/ Vin nămeți peste nămeți/ Râurile curg șuvoi./ (...) Și-n întreg acest calvar,/ Toată fierberea din mine,/ Toate-acestea pentru tine –/ Doar o jertfă în zadar./ Plâng atâta timp pierdut,/ Plâng clipele rătăcite,/ Vuiet surd fără virtute,/ Delir fără început./ (...) Ce-a fost fără chibzuire/ Și ce n-a fost pietate,/ Toată această vanitate/ Vrednică-i de osândire.” (*Regrete*)

Amintirea celor plecați și eoul umbrelor lor sunt păstrate în memoria afectivă a poetului, ele reușind să îl smulgă dintre pereții tristeților. Un conglomerat de sentimente și trăiri puternice se revarsă în poezie, un fel de viață alternativă acaparată de curenții unei mări interioare este transformată de poet într-un strigăt scurt care se îndepărtează încet, făcând loc altor reverii și altor pierderi, pentru că valurile trecutului se întorc mereu: „mă topesc la o margine de sat/ până la pierderea cunoștinței// unde ziua și noaptea/ par a se contopi pentru totdeauna/ sub lumina care mă primește./ acolo e un loc împrejmuț/ de care în copilărie mi-era teamă./ simt aceeași neliniște la gândul că/ potecile, cărările, drumurile, fântânile, răscrucile/ miros la fel/ ca atunci când mă îmbrățișau/ cei de prea mult timp/ plecați. (*Celor plecați*)

Volumul *Epilog în loc de neant* poartă între copertele sale o poezie melancolică, meditativă, răscolitoare, învăluită în aura amintirilor, încărcată pe alocuri de o anume tensiune existențială, însă niciodată insurmontabilă.

„senin rânile se vindecă”,
„vin iar zăpezi, vin iarăși primăveri”,
spune poetul purtând cu sine floarea speranței.

Liliana RUS

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
**Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești**

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/219976

<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

**Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine
autorilor, conform legii.**
Autorii pot avea și alte opinii
decât ale redacției.

**Manuscrisele primite
la redacție nu se înapoiază.**

**Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
lași**

**Revista nu publică decât texte
inedite, deci care nu au mai
apărut în alte publicații.**

Salonul Argeșean de Arte Vizuale, 2024

Expoziția este un manifest în formă și culoare pe care artiștii plastici argeșeni îl propun iubitorilor de artă.

Aceste concretizări ale spiritului uman creator în fața vizibilului descoperă la granița dintre imaginea percepută și cea închipuită frânturi din călătoria gândului-lumină către viziune.

Un tot unitar dinamic rezultă din îmbinarea figurativului cu non-figurativul, a abstractului cu picturalul și decorativul.

Ideile complexe și căutările interioare compun pentru fiecare artist un un crez personal și imagini a căror complexitate depășește spectrul vizibil.

Forța cromatică, accentele strălucitoare de culoare și o muzicalitate a îmbinării tușelor pe suprafețe, precum și minuțiozitatea tratării, rezultă din lucrările artiștilor Gheorghe Dobrică, Șerban Popescu și Monica Dinu. Fiecare, în manieră proprie, a înobilat spațiul plastic oferind un cadru mental pentru reflexie și descriind natura așa cum o percepem în simțire: având potențial de narațiune, de desfășurare a unui basm colindat cândva de Klimt, la artistul Gheorghe Dobrică, sau structurarea atentă a caselor tradiționale românești printr-o reorganizare menită să inspire nostalgie, la Șerban Popescu, sau redarea valenței olfactive a florilor și a prospețimii și suavității petalelor, prin rafinamentele cromatice și pastelurile artistei Monica Dinu.

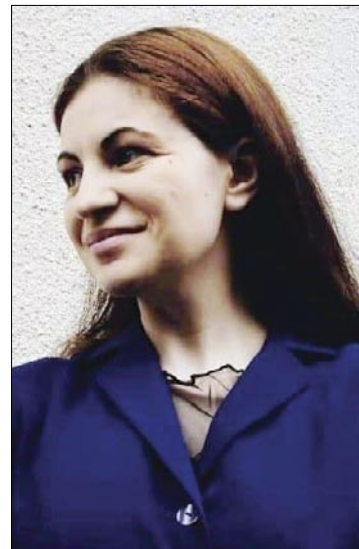
În aceeași sferă a purității se încadrează lucrările artistei Anca Diana Giura. Calul alb este în galop pe valul unei lumi imaginate unde blândețea animalelor, inocența și curăția s-au permanentizat și încă rezistă în eleganța elementelor grafice.

Figurativul capătă mai departe forță în lucrările artiștilor Sorin Dumitrescu- Mihăești, Emanuel Eduard Fleancu și Ioana Teodora Duță Schmidigen. Observăm complexitatea compozițională în crearea unui spațiu imaginar de dincolo de oglindă, unde proiecția gândurilor și concretul se unesc, în cazul lucrărilor artistului Sorin Dumitrescu-Mihăești, prefigurarea în imagine a unei conștiințe a naturii, revelarea condiției umane și simbioza natură-om, în cadrul lucrărilor artistului Emanuel Eduard Fleancu, vivacitatea tratării, îmbinarea tradiționalului cu noutăți expresive, un ritm și o energizare a tratării în lucrările artistei Ioana Teodora Duță Schmidigen.

Forța expresivă își continuă demersul într-o sinteză concentrată și în exercițiul formei devenită simbol în lucrările artiștilor Stela Maria Lucici respectiv, Cristian Sima. Condensarea morfologică între decorativ și pictural, într-o cromatică strălucitoare și caldă capătă o valență regală în arta Stelei Maria Lucici. Artistul Cristian Sima este ermetic și propune o provocare pentru descifrarea proverbului vizual care a implicat în jocul imaginii, forma-cuvânt.

Plămădesc pe pânză un calm ancestral și o imagine a așezării spiritului și a plasării acestuia dincolo de materie artiștii: Daniel Preduț, Ruxandra Ciobanu, Cristina Claudia Cioabă, Sidonia Gherghinoiu și Vasile Matache.

Daniel Preduț explorează geometria luminii dense, a materiei din lumină, Ruxandra Maria Ciobanu propune vasul ca metaforă pentru conservarea tainei și a tihnei ca stări mentale. Porțile artistei Sidonia Gherghinoiu invită la descoperirea unor lumi ale virtualului și ale imaginarului plasate mai departe de suprafața aplatizată a pânzei. Vasile Matache prezintă pictura ca finalitate în sine iar tușele sunt jucate pe suprafața sub formă de lumină-undă și lumină-particule. Cristina Claudia Cioabă aduce o odă iei românești autentice reprezentată ca o împletire densă de tușe și plasată în spațiul compozițional ca o stâncă în fața timpului.

Dinamism, forță și manifestări expresive cu certe accente expresioniste regăsim în lucrările artiștilor: Marius Viorel Ivanovici, Florin Mocanu, Marius Cristea, Traian Duță, Florin Liviu Cioacă.

Tratarea suprafeței cu îndrăzneală și juxtapunerile curajoase de nuanțe, tușele puternice, prezintă un demers creator ca o zbatere între figurație și abstractizare în cadrul lucrărilor artistului Marius Ivanovici. Suprapunerile grafice surprinzătoare și încărcarea suprafeței pânzei cu ecouri emoționale se află la polul opus, pe axa bucuriei, în lucrările artistului Florin Mocanu. Marius Cristea propune un simbol al păcii, floarea de măr, supradimensionând elementul delicat ce capătă în spațiul plastic forță de manifest.

Traian Duță folosește cu o sinceritate a spiritului energia culorilor, le aplică cu vitalitate pe pânză, inserând un element-surpriză: relieful.

Florin Liviu Cioacă înscrie în vizual spiritul și materia ca o manifestare latentă a luptei dintre lumină și întuneric.

O altă formă de prezentare a simțirii și cugetării în imagine o reprezintă fotografia și colajul fotografic. Augustin Vlad Lucici extrage din lumea concretă efemerul pe care îl reîncadrează ca o permanentă a expresiei vizuale. Magdalena Maria Pătrășcan restructurează fotografia cu figura inocentă a copilului pe pelicula amintirii, îmbinând vechiul cu noul în recompunerea colajului digital.

Misterul, peregrinările prin subconștient și prezentarea unei adâncimi a conștiinței regăsim în lucrările artiștilor: Olimpia Hinamatsuri Barbu, Maria Anca Teodorescu și subsemnata, Lavinia-Elena Vieru.

Natura secvențială a actului de a privi, cerceta și descoperi o lucrare prin plasarea fragmentului ceramic în spatele pânzei secționată, focul creației și lumina ce mocnește în întuneric, sunt ilustrate abil de Olimpia Hinamatsuri Barbu.

Maria Anca Teodorescu prezintă realitatea concretă și simulată, tranziția între dimensiuni, contopirea lumilor și materializarea figurii umane.

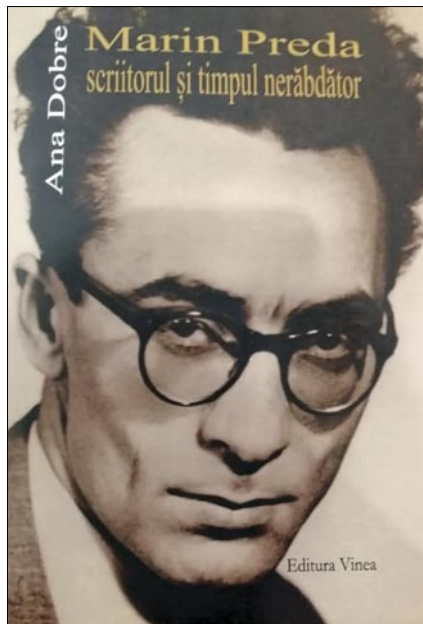
Teodor Ionuț Barbu descrie în culoare și non-culoare o grafie a gândului și un poem al codrului. Lavinia-Elena Vieru prezintă silueta îngerului din candelă ca o figurare a rugăciunii.

Artiștii au condensat noțiuni complexe și căutări interioare pe o suprafață finită. Aceștia au făcut o sinteză gândului, trasându-i traiectoria acestuia de la lumină către culoare.

Subiectele abordate sunt obsesii personale și cercetări cognitive. Artiștii vizuali au eliberat din eterul amorf esența percepției și au modelat în idee fragmentul de emoție. Artiștii ne învață cum să privim, manipulând percepția și prefigurând lumi noi, nebănuite.

Lavinia-Elena VIERU

LITERATURA ROMÂNĂ

ANA DOBRE - Marin Preda. Scriitorul și timpul nerăbdător *

Cartea Anei Dobre, *Marin Preda scriitorul și timpul nerăbdător* (Buc., Ed. Vinea, 2024, 388 p.), se deschide cu o secțiune intitulată *Uvertura*, care vizează receptarea operei lui Marin Preda, în interiorul a două „cercuri”. Eseul *Primul cerc al posterității. Marin Preda în reprezentări și evocări empatică* se axează pe volumul „Timpul n-a mai avut răbdare: Marin Preda”, îngrijit de Eugen Simion, în 1981, republicat, cu un „Argument” nou, în 2022. Exegeții trece în revistă „contribuțiile” din volum, semnate între alții de Eugen Simion (în „Cuvânt înainte” îl și numește pe Marin Preda „un scriitor național”, „un scriitor complex”), Ion Caraion („a strecurat, insidios, îndoiala, veninul contestării, ascuns în sâsâitul aparent al admirației”), Al. Cerna-Rădulescu, Constantin Noica (cu eseul despre „Nietzsche văzut de Marin Preda”), Mircea Zăciu, Mircea Iorgulescu, Ov.S. Crohmăniceanu și Geo Dumitrescu (care publică poezia lui Marin Preda, „Întoarcerea fiului rătăcit”, ce urma să fie inclusă în placheta „Sărma ghimpată”, interzisă de Cenzură în 1942, dar publicată de Sergiu Filerot, în 1946, în revista „Lupta tineretului”).

Celălalt eseu, *Al doilea cerc – după 1990. Marin Preda: Scriitorul și timpul nerăbdător*, trece dincolo de etapele de creație și de receptare identificate de Stan V. Cristea și de întrebarea „Cine ne sunt revizorii?”, la care au încercat să răspundă Răzvan Voncu și Gelu Negrea. În „cazul Preda”, dacă judecata istoriei literare din anii 1980-1989 viza atât omul, cât și opera, după 1990 l-a avut în vedere doar pe omul Marin Preda, îndeosebi relația lui cu puterea comunistă, acuzându-l de colaboraționism și nomenclaturism, în apărarea sa fiind invocate opiniile lui Nicolae Breban, Mihai Ungheanu și Eugen Simion. Pe larg, însă, sunt expuse pozițiile unor negatori (Alexandru George), ale unor afirmatori (Monica Spiridon, Grigore Smeu, Răzvan Voncu, Cezar Ivănescu, Andrei Grigor), ori situate între admirație și negație (Aureliu Goci), apoi se trece la receptarea de după anul 2000 (Mihai Ungheanu, Rodica Potoceanu Mățiș, Ovidiu Marcu, Stan V. Cristea, observând că, „în anul de grație 2022, vocea denigratorilor, a contestatarilor nu s-a auzit”), la „Fenomenul Preda”, văzut de Aurora Cornu și Eugen Simion (în convorbirile din volumul criticului, „Marin Preda. Portretul scriitorului îndrăgostit”, din

2019) și la „Moromeții. Ultimul capitol” (văzut de Sorin Preda).

După ce încheie „Uvertura” la construcția sa analitică, pe cât de laborioasă, pe atât de incitantă, Ana Dobre trece la analiza efectivă a operei lui Marin Preda, pe care o grupează în trei trilogii, și anume: *Trilogia confesiunii*, *Trilogia moromețiană* și *Trilogia urbană*. Dincolo de faptul că Marin Preda n-a sugerat niciodată că viza aceste trilogii, prozatorul mărturisind că urmarea să-și integreze opera într-o „comedie țărănească”, după modelul balzacian (atenție: exegeții însăși relevă, la un moment dat, că „*Delirul* este parte a tetralogiei *Moromeții*!”), gruparea operelor prediste în acest mod asigură analizei o coerență mai accentuată, decurgând din alăturarea firească a problematicii pe care scrierile sale o integrează în logica discursului creator. (...).

Revizitând cu obiectivitate atât opera lui Marin Preda, cât și receptarea acesteia, Ana Dobre relevă, cu precădere: destinul scriitorului, complexitatea și arhitectura operei sale (prin minuțioase analize și prin țesătura simbolurilor/metaforelor pe care le deconspiră), estetica operei și contextualizarea ei (în național și în universal/în european mai ales, cu trimiteri și asocieri credibile, atât din arealul literar românesc – I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, ba chiar și Mircea Eliade și Constantin Noica, dar și din arealul european – Balzac, Stendhal, Tolstoi, Dostoievski, William Faulkner, Ernest Hemingway și Gabriel Garcia Marquez, ori Albert Camus, Jean Paul Sartre și André Malraux, inclusiv Socrate, Goethe și Nietzsche, dincolo de arsenalul opiniilor criticilor literari la care apelează), comprehensivitatea fiind prezentă la tot pasul. Demersul este unul cu totul necesar pentru momentul actual al receptării lui Marin Preda, și rămâne de văzut ce deschidere va păstra, în viitor, *timpul nerăbdător* din panorama desfășurată de Ana Dobre în această carte, construită cu empatie și patos. Marin Preda a câștigat încă un apărător de calibru...

Stan V. CRISTEA

* Fragment din articolul *Marin Preda. Scriitorul în vâltoarea timpului nerăbdător*, de Stan V. Cristea

Cafeneaua literară este membră **APLER** și **ARPE**.

Vizitați **Cafeneaua literară** la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro